

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI
ALİ MƏHKƏMƏSİ**

B Ü L L E T E N

№ 1 (29)

Naxçıvan – 2020

*Biz hüquqi dövləti, demokratik dövləti
yaradıırıq. Bunun da ən prinsipial bir
hissəsi məhkəmə sistemində islahatların
keçirilməsi, onun beynəlxalq hüquq
normalarına uyğunlaşdırılmasıdır.*

Heydər Əliyev

**NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI
ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ**

Rəsmi sayt: www.supremecourt.nakhchivan.az

M Ü N D Ə R İ C A T

**Buraxılış üçün
məsul şəxs:**

Q.V.Əliyev

**Redaksiya
heyəti:**

Ə.K.Allahverdiyev

Y.S.Qurbanov

İ.M.Mirzəyev

V.K.Quliyev

M.Ə.Əliyev

G.Ə.Qurbanova

Y.F.Xəlilov

Məsul katib:

Ə.Z.Əliyev

**Redaksiyanın
ünvanı:**

Naxçıvan şəhəri,

Atatürk küçəsi,

19

Tel: 544-61-71

Faks: 544-70-82

Yeni sənədlər, normativ aktlar

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu..... 7

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu..... 8

“Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 17 mart tarixli 27-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli və “İnzibati xətalər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin Siyahısı”nın təsdiq edilməsi barədə” 2017-ci il 23 fevral tarixli 1256 nömrəli fərmanlarında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı..... 10

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....11

“Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 1 may tarixli 68-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq

<i>edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 8 fevral tarixli 278 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı.....</i>	31
<i>Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....</i>	32
<i>“Elektron məhkəmə” informasiya sistemi haqqında Əsasnamə”nin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı.....</i>	40
<i>“Elektron məhkəmə” informasiya sistemi haqqında Əsasnamə.....</i>	41
<i>Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin müavininin, İnzibati və Kommersiya kollegiyaları sədrlərinin və bir sıra birinci instansiya məhkəmələri sədrlərinin təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı.....</i>	56
<i>Yeni yaradılmış inzibati və kommersiya məhkəmələri hakimlərinin təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı.....</i>	57
<i>Bir sıra birinci instansiya məhkəmələri hakimlərinin və sədrlərinin vəzifələrinin dəyişdirilməsi ilə bağlı bəzi məsələlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı.....</i>	58
<i>“Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) haqqında” Naxçıvan Muxtar Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Qanunu.....</i>	59
<i>Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə 9 fevral 2020-ci il tarixdə keçirilmiş seçkilərin nəticələrinin yoxlanılması və təsdiq edilməsinə dair Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin Qərarı.....</i>	60

Məhkəmə fəaliyyəti

Mülki kollegiyadan

<i>Mülki mühakimə sahəsində məhkəmə fəaliyyətinə dair 2019-cu ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili</i>	63
--	-----------

İnzibati-iqtisadi kollegiyadan

<i>Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2019-cu ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili</i>	71
---	-----------

Cinayət Kollegiyasından

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2019-cu ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili73

Hərbi Kollegiyadan

Hərbi Kollegiyanın 2019-cu ilin yekunları üzrə fəaliyyətinin nəticələrini əks etdirən statistik məlumatlar 80

İnsan hüquqları və məhkəmə təcrübəsi

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarlarının icmalı 81

Nəzəriyyə və hüquqtətbiqetmə problemləri

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində və Avropa Məhkəməsinin qərarları müstəvisində susma və özünü ifşa etməmə (günahlandırma) hüququ92

Hakimlərin milli və beynəlxalq qurumlarında

Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı Məhkəmə-Hüquq Şurasının 2019-cu ildə baxdığı bir sıra işlər haqqında 110

Azad tribuna

Məhkəmə sistemlərində süni intellektin tətbiqinin etik prinsipləri haqqında Avropa Xartiyası.....117

Ali Məhkəmənin mətbuat xidmətindən

2020-ci ilin yanvar-iyun aylarında keçirilən tədbirlərin xülasəsi.....128

YENİ SƏNƏDLƏR, NORMATİV AKTLAR

Bülletenin “Yeni sənədlər, normativ aktlar” sərlövhəsini təqdim etməkdə məqsəd muxtar respublikamızla əlaqədar məsələləri nizama salan, habelə məhkəmə sistemi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi, Naxçıvan Muxtar Respublikasının hüquqi aktları, eləcə də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamları, qanunvericiliyə edilən dəyişikliklər, normativ-hüquqi aktlar sisteminə daxil olmayan, lakin muxtar respublikamız üçün mühüm əhəmiyyətə malik olan rəsmi sənədlərlə oxucularımızı tanış etməkdir.

Sərlövhədə bu gündək 300-ə yaxın qanunvericilik aktı və mühüm rəsmi sənəd dərc edilmişdir. Bu isə məhkəmə və hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının, həmçinin əhəlinin muxtar respublikamızla bağlı zəruri hüquqi sənədlərlə yaxından tanış olmalarına geniş imkan yaratmışdır.

Bülletenin bu sayının sözügedən sərlövhəsində oxucularımızı yeni qəbul edilmiş bir sıra qanunvericilik aktları ilə tanış edirik.

Redaksiya heyəti

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 4 (II kitab), maddə 251, № 5, maddə 323, № 12, maddə 835; 2001, № 1, maddə 24, № 7, maddə 455; 2002, № 1, maddə 9, № 5, maddələr 236, 248, 258, № 6, maddə 326, № 8, maddə 465; 2003, № 6, maddələr 276, 279, № 8, maddələr 424, 425, № 12 (I kitab), maddə 676; 2004, № 1, maddə 10, № 4, maddə 200, № 5, maddə 321, № 8, maddə 598, № 10, maddə 762, № 11, maddə 900; 2005, № 1, maddə 3, № 6, maddə 462, № 7, maddə 575, № 10, maddə 904, № 11, maddə 994; 2006, № 2, maddələr 71, 72, 75, № 5, maddə 390, № 12, maddələr 1008, 1020, 1028; 2007, № 2, maddə 68, № 5, maddə 398, № 6, maddələr 560, 562, 579, № 8, maddə 757, № 10, maddələr 937, 941, № 11, maddələr 1049, 1080, 1090, № 12, maddə 1221; 2008, № 6, maddələr 454, 461, № 7, maddə 602, № 10, maddə 884, № 12, maddələr 1047, 1049; 2009, № 5, maddə 315, № 7, maddə 517, № 12, maddə 953; 2010, № 2, maddə 70, № 3, maddələr 171, 178, № 4, maddələr 275, 276, № 7, maddə 591; 2011, № 4, maddə 253, № 6, maddə 472, № 7, maddələr 587, 601, 621, № 11, maddə 980, № 12, maddə 1093; 2012, № 2, maddə 45, № 3, maddələr 193, 196, № 7, maddələr 666, 669, 673, № 11, maddə 1068, № 12, maddə 1223; 2013, № 1, maddə 14, № 2, maddə 102, № 4 maddə 364, № 5, maddələr 459, 479, 481, № 6, maddələr 594, 600, № 11, maddələr 1264, 1286, 1312, № 12, maddə 1492; 2014, № 2, maddələr 89, 95, № 4, maddə 327, № 6, maddələr 618, 622; 2015, № 4, maddələr 339, 359, 368, № 5, maddələr 504, 508, 510, № 6, maddələr 678, 690, 692, № 11, maddələr 1253, 1268, 1289, 1298, № 12, maddələr 1437, 1445; 2016, № 4, maddələr 634, 636, 638, 653, № 5, maddə 845, № 6, maddələr 993, 1001, № 12, maddələr 1983, 1999, 2008, 2019, 2038, 2048; 2017, № 2, maddə 161, № 3, maddə 330, № 5, maddələr 694, 697, 700, 702, 733, № 7, maddələr 1268, 1271, 1293, № 11, maddələr 1968, 1978, № 12 (I kitab), maddə 2231; 2018, № 3, maddə 403, № 5, maddə 861, № 6, maddə 1154, № 7 (I kitab), maddə 1441, № 10, maddə 1972, № 11, maddə 2213, № 12 (I kitab), maddə 2472; 2019, № 4, maddə 586, № 7, maddə 1201, № 8, maddə 1367) aşağıdakı məzmununda 139-1-ci maddə əlavə edilsin:

“Maddə 139-1. Epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və ya karantin rejimlərinin pozulması

139-1.1. Epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və ya karantin rejimlərinin pozulması xəstəliklərin yayılmasına səbəb olduqda və ya xəstəliklərin yayılması üçün real təhlükə yaratdıqda -

iki min beş yüz manatdan beş min manatadək miqdarda cərimə və ya üç ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

139-1.2. Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan insan ölümünə və ya digər ağır nəticələrə səbəb olduqda -

üç ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 17 mart 2020-ci il.

§

**Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində
dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının
Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016, № 2 (I kitab), maddə 202, № 3, maddələr 397, 403, 429, № 4, maddələr 631, 647, 654, № 5, maddələr 835, 846, № 6, maddələr 997, 1010, № 7, maddələr 1247, 1249, № 10, maddə 1608, № 11, maddələr 1769, 1774, 1781, 1783, 1786, 1788, № 12, maddələr 1984, 2000, 2009, 2024, 2049; 2017, № 1, maddə 21, № 2, maddələr 147, 152, 162, № 3, maddələr 331, 344, № 5, maddələr 698, 701, 734, 749, 754, № 6, maddələr 1020, 1033, 1036, № 7, maddələr 1273, 1296, 1297, 1299, № 11, maddələr 1964, 1966, 1969, 1979, № 12 (I kitab), maddələr 2214, 2217, 2220, 2233, 2237, 2240, 2253, 2256, 2266; 2018, № 1, maddə 19, № 2, maddələr 160, 162, 163, № 3, maddələr 383, 401, 404,

№ 4, maddə 646, № 5, maddələr 857, 860, 862, 876, 883, № 6, maddələr 1153, 1168, № 7 (I kitab), maddələr 1435, 1437, 1438, № 10, maddə 1963, № 11, maddələr 2188, 2191, 2214, 2217, 2231, № 12 (I kitab), maddələr 2473, 2475, 2499, 2507, 2512, 2522; 2019, № 1, maddələr 4, 6, 15, 18, 44, № 3, maddələr 374, 389, № 4, maddələr 579, 581, 587, 595, № 5, maddələr 791, 800, 803, 804, 813, № 6, maddələr 992, 998, 1007, № 7, maddə 1193, № 8, maddələr 1364, 1367, 1368, 1381 və 1383, № 11, maddələr 1682, 1686, 1696, № 12, maddələr 1883, 1900) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 43.1-ci maddədə “204-208,” rəqəmlərindən sonra “211,” rəqəmləri əlavə edilsin.

2. 211-ci maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Maddə 211. Epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və karantin rejimlərinin pozulması

Epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və karantin rejimlərinin pozulmasına görə -

fiziki şəxslər yüz manatdan iki yüz manatadək məbləğdə, vəzifəli şəxslər min beş yüz manatdan iki min manatadək məbləğdə cərimə edilir, yaxud işin hallarına görə, xətanı törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla, bir ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur, hüquqi şəxslər iki min manatdan beş min manatadək məbləğdə cərimə edilir.

3. 388-1-ci maddə üzrə:

3.1. maddənin adında və 388-1.1.1-ci maddənin dispozisiyasında “ehtiyatında” sözündən sonra “və ya informasiya-telekommunikasiya şəbəkəsində” sözləri əlavə edilsin;

3.2. 388-1.1-ci maddənin dispozisiyasında “sahibi” sözündən sonra “və ya informasiya-telekommunikasiya şəbəkəsinin istifadəçisi” sözləri əlavə edilsin;

3.3. 388-1.1-ci maddənin sanksiyası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“fiziki şəxslər beş yüz manatdan min manatadək, vəzifəli şəxslər min manatdan min beş yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir, yaxud işin hallarına görə, xətanı törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla, bir ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq edilir, hüquqi şəxslər min beş yüz manatdan iki min manatadək məbləğdə cərimə edilir.”.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 17 mart 2020-ci il.

“Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 17 mart tarixli 27-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli və “İnzibati xətlər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin Siyahısı”nın təsdiq edilməsi barədə” 2017-ci il 23 fevral tarixli 1256 nömrəli fərmanlarında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu və 32-ci bəndlərini rəhbər tutaraq, “Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 17 mart tarixli 17-VIQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədilə qərara alıram:

1. “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli Fərmanında (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016, № 2 (II kitab), maddə 259, № 3, maddə 460, № 4, maddə 670, № 6, maddələr 1025, 1063, № 7, maddə 1272, № 9, maddə 1468, № 10, maddələr 1614, 1638; 2017, № 2, maddələr 176, 202, № 3, maddə 351, № 4, maddələr 530, 537, № 6, maddə 1101, № 7, maddələr 1314, 1346, № 8, maddə 1521, № 9, maddə 1637, № 10, maddələr 1788, 1798, № 11, maddələr 2003, 2027, № 12 (I kitab), maddələr 2290, 2320; 2018, № 1, maddə 36, № 2, maddələr 198, 201, № 3, maddələr 418, 428, 443, 445, № 5, maddələr 914, 918, 926, 955, № 6, maddələr 1225, 1234, № 7 (I kitab), maddələr 1465, 1477, 1494, 1504, № 8, maddələr 1678, 1697, № 9, maddə 1840, № 11, maddələr 2244, 2256, 2273, 2289, № 12 (I kitab), maddələr 2541, 2566, 2573, 2610; 2019, № 1, maddələr 52, 68, № 3, maddə 426, № 4, maddələr 602, 630, № 5, maddələr 825, 846, 852, № 6, maddələr 1035, 1046, № 8, maddələr 1395, 1401, № 11, maddə 1700) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. 5.1-ci bəndə “209,” rəqəmlərindən sonra “211,” rəqəmləri əlavə edilsin;

1.2. 5.6-cı bənddən “211,” rəqəmləri çıxarılsın.

2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2017-ci il 23 fevral tarixli 1256 nömrəli Fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2017, № 2, maddə 200, № 6, maddə 1105, № 9, maddə 1638, № 11, maddə 1984; 2018, № 2, maddə 199, № 3, maddələr 415, 419, 429, № 5, maddələr 915, 927, № 7 (I kitab), maddə 1481, № 8, maddə 1698, № 11, maddələr 2242, 2289, № 12 (I kitab), maddələr 2566, 2597; 2019, № 1, maddə 82, № 2, maddə 213, № 3, maddə 426, № 4, maddələr 620, 630, 649, № 5, maddələr 819, 862) ilə təsdiq edilmiş “İnzibati xətlər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin Siyahısı”nın 2.1-ci, 2.5-ci və 2.9-cu bəndlərinə “209,” rəqəmlərindən sonra “211,” rəqəmləri əlavə edilsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti “Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 17 mart tarixli 27-VIQD nömrəli Qanunundan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 19 mart 2020-ci il.

§

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Maddə 1. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 4 (II kitab), maddə 251, № 5, maddə 323, № 12, maddə 835; 2001, № 1, maddə 24, № 7, maddə 455; 2002, № 1, maddə 9, № 5, maddələr 236, 248, 258, № 6, maddə 326, № 8, maddə 465; 2003, № 6, maddələr 276, 279, № 8, maddələr 424, 425, № 12 (I kitab), maddə 676; 2004, № 1, maddə 10, № 4, maddə 200, № 5, maddə 321, № 8, maddə 598, № 10, maddə 762, № 11, maddə 900; 2005, № 1, maddə 3, № 6, maddə 462, № 7, maddə 575, № 10, maddə

904, № 11, maddə 994; 2006, № 2, maddələr 71, 72, 75, № 5, maddə 390, № 12, maddələr 1008, 1020, 1028; 2007, № 2, maddə 68, № 5, maddə 398, № 6, maddələr 560, 562, 579, № 8, maddə 757, № 10, maddələr 937, 941, № 11, maddələr 1049, 1080, 1090, № 12, maddə 1221; 2008, № 6, maddələr 454, 461, № 7, maddə 602, № 10, maddə 884, № 12, maddələr 1047, 1049; 2009, № 5, maddə 315, № 7, maddə 517, № 12, maddə 953; 2010, № 2, maddə 70, № 3, maddələr 171, 178, № 4, maddələr 275, 276, № 7, maddə 591; 2011, № 4, maddə 253, № 5, maddə 472, № 7, maddələr 587, 601, 621, № 11, maddə 980, № 12, maddə 1093; 2012, № 2, maddə 45, № 3, maddələr 193, 196, № 7, maddələr 666, 669, 673, № 11, maddə 1068, № 12, maddə 1223; 2013, № 1, maddə 14, № 2, maddə 102, № 4, maddə 364, № 5, maddələr 459, 479, 481, № 6, maddələr 594, 600, № 11, maddələr 1264, 1286, 1312, № 12, maddə 1492; 2014, № 2, maddələr 89, 95, № 4, maddə 327, № 6, maddələr 618, 622; 2015, № 4, maddələr 339, 359, 368, № 5, maddələr 504, 508, 510, № 6, maddələr 678, 690, 692, № 11, maddələr 1253, 1268, 1289, 1298, № 12, maddələr 1437, 1445; 2016, № 4, maddələr 634, 636, 638, 653, № 5, maddə 845, № 6, maddələr 993, 1001, № 12, maddələr 1983, 1999, 2008, 2019, 2038, 2048; 2017, № 2, maddə 161, № 3, maddə 330, № 5, maddələr 694, 697, 700, 702, 733, № 7, maddələr 1268, 1271, 1293, № 11, maddələr 1968, 1978, № 12 (I kitab), maddə 2231; 2018, № 3, maddə 403, № 5, maddə 861, № 6, maddə 1154, № 7 (I kitab), maddə 1441, № 10, maddə 1972, № 11, maddə 2213, № 12 (I kitab), maddə 2472; 2019, № 4, maddə 586, № 7, maddə 1201, № 8, maddə 1367; Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 17 mart tarixli 28-VIQD nömrəli Qanunu) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. 44.2-ci maddədə “on mislinədək miqdarda” sözlərindən sonra “, habelə cinayətin predmetinin dəyərinin yüz faizindək miqdarda” sözləri əlavə edilsin.

1.2. 47.4.5-ci maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“47.4.5. hərbi qulluqçulara.”.

1.3. 49.3-cü maddənin ikinci cümləsində və 69.3-cü maddədə “üç” sözü “dörd” sözü ilə əvəz edilsin.

1.4. 68-ci maddə üzrə:

1.4.1. 68.1.3-cü maddədə “üç” sözü “dörd” sözü ilə əvəz edilsin;

1.4.2. 68.2-ci maddədə “cəza” sözündən sonra “ictimai işlər,” sözləri əlavə edilsin;

1.4.3. aşağıdakı məzmununda 68.3-cü və 68.4-cü maddələr əlavə edilsin:

“68.3. Cinayətlərin məcmusu və hökmlərin məcmusu üzrə cəzalar qismən və ya tamamilə toplanılarkən azadlığın məhdudlaşdırılmasının bir gününə:

68.3.1. islah işlərinin iki günü;

68.3.2. ictimai işlərin dörd saati bərabər tutulur.

68.4. Cinayətlərin məcmusu və hökmlərin məcmusu üzrə cəzalar qismən və ya tamamilə toplanılarkən islah işlərinin bir gününə ictimai işlərin iki saati bərabər tutulur.”.

1.5. 71.1-ci maddədən “və məhkumluğun götürülməsi” sözləri çıxarılsın və maddəyə aşağıdakı məzmununda ikinci və üçüncü cümlələr əlavə edilsin:

“Məhkəmə şərti məhkum etmənin ləğv edilməsi qənaətinə gəldikdə, məhkumu tamamilə və ya qismən əlavə cəzadan da azad edə bilər. Şərti məhkum etmə ləğv edildikdə məhkumun əlavə cəzası olmadığı və ya o, əlavə cəzadan tamamilə azad edildiyi hallarda məhkəmə, həmçinin şəxsin məhkumluğunun götürülməsi barədə qərar qəbul edir.”.

1.6. 72-ci maddənin “Qeyd” hissəsinin mətni birinci bənd hesab edilsin və həmin hissəyə aşağıdakı məzmununda 2-ci və 3-cü bəndlər əlavə edilsin:

“2. Bu Məcəllənin 72 – 73-2-ci maddələrində nəzərdə tutulan cinayət əməli iştirakçılıqla törədildiyi hallarda, zərərçəkmiş şəxsə dəymiş ziyan və bu Məcəllənin 73-1.2, 73-1.3 və 73-2.2-ci maddələrində nəzərdə tutulan dövlət büdcəsinə ödəniş cinayətin iştirakçılarının hər birinin cinayətin törədilməsində faktiki iştirakının xarakterindən və dərəcəsindən, cinayətkar məqsədə nail olunmasında belə iştirakın əhəmiyyətindən, vurulmuş zərərin həcmində və xarakterinə onun təsirindən asılı olaraq məhkəmə tərəfindən müəyyən olunmuş pay üzrə ödənilir.

3. Bu Məcəllənin 73-1.2, 73-1.3 və 73-2.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayət şəxsin iradəsindən asılı olmayan səbəblərə görə başa çatmadığı hallarda, şəxsin həmin maddələrdə nəzərdə tutulmuş qaydada cinayət məsuliyyətindən azad edilməsi məsələsinə baxılarkən, dövlət büdcəsinə ödəniş başa çatmayan cinayətə görə qəsdin yönəldiyi əmlakın on faizi miqdarında müəyyən olunur.”.

1.7. 73-1-ci maddə üzrə:

1.7.1. 73-1.1-ci maddədə “179.1” rəqəmlərindən sonra “, 185.1” rəqəmləri əlavə edilsin;

1.7.2. 73-1.2-ci maddədə “bir misli” sözləri “iyirmi beş faizi” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.7.3. 73-1.3-cü maddədə “iki misli” sözləri “əlli faizi” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.8. 73-2-ci maddə üzrə:

1.8.1. 73-2.1-ci maddədə “209.1, 209.2.2” rəqəmləri “209” rəqəmləri ilə əvəz edilsin;

1.8.2. 73-2.2-ci maddədən “209.2.1, 209.3,” rəqəmləri çıxarılsın.

1.9. 79.3-cü maddədən “, yaxud məhkum edilmiş şəxsi cəzanın qalan hissəsini çəkmək üçün müvafiq müəssisəyə göndərir” sözləri çıxarılsın.

1.10. Aşağıdakı məzmununda 80-1-ci maddə əlavə edilsin:

“Maddə 80-1. Zərərçəkmiş şəxslə barışmaqla, cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanı və ya əldə edilmiş gəliri tamamilə ödəməklə bağlı cəza çəkməkdən azad etmə

Məhkum edilmiş şəxs cəza çəkdiyi dövrdə cinayət məsuliyyətdən azad etmə ilə bağlı bu Məcəllənin 73.2, 73-1.1, 73-1.2 və 73-2-ci maddələrində, habelə 72, 263 və 306-cı maddələrinin “Qeyd” hissələrində nəzərdə tutulmuş şərtləri yerinə yetirdikdə cəza çəkməkdən azad edilir.”.

1.11. 83.3-cü maddə üzrə:

1.11.1. 83.3.1-ci maddədə “çatdıqda” sözündən sonra “, çəkilməmiş əlavə cəzası olduğu hallarda isə həmçinin əlavə cəza icra olunub qurtardıqda” sözləri əlavə edilsin;

1.11.2. aşağıdakı məzmununda 83.4-1-ci maddə əlavə edilsin:

“83.4-1. Əsas cəzanı çəkib qurtarmış, yaxud əsas cəzasını çəkməkdən vaxtından əvvəl azad edilmiş və ya cəzasının çəkilməmiş hissəsi daha yüngül cəza növü ilə əvəz edilmiş şəxsin çəkilməmiş əlavə cəzası olduğu hallarda, məhkumluğun ödənilməsi müddəti əlavə cəzanın çəkilib qurtardığı gündən hesablanır.”.

1.12. 85.5-ci maddədə ikinci cümlə üçüncü cümlə hesab edilsin və aşağıdakı məzmununda ikinci cümlə əlavə edilsin:

“Yetkinlik yaşına çatmayanlara cinayətlərin və ya hökmlərin məcmusu üzrə cəza təyin edilərkən məcmuya daxil olan cinayətlərdən birinə görə on il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edildikdə, bu halda qəti cəza az ciddi cəzanı daha ciddi cəza ilə əhatə etmək yolu ilə təyin edilir.”.

1.13. 99-4.4 – 99-4.7-ci maddələr müvafiq olaraq 99-4.3 – 99-4.6-cı maddələr hesab edilsin.

1.14. 99-7.2-ci maddədə “99-5.3” rəqəmləri “99-5.4” rəqəmləri ilə əvəz edilsin.

1.15. 162.1-ci maddədən “və ya az ağır” sözləri çıxarılsın.

1.16. 167-2-ci maddə üzrə:

1.16.1. 167-2.1-ci maddənin sanksiyasında “və ya” sözlərindən sonra “iki ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya” sözləri əlavə edilsin;

1.16.2. 167-2.2-ci maddənin sanksiyasında “və ya” sözlərindən sonra “iki ildən dörd ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya” sözləri əlavə edilsin.

1.17. 186.1-ci maddənin sanksiyasında “iki min manatdan dörd min manatadək” sözləri “cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanın iki mislindən üç mislinədək” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.18. 187.1-ci maddənin sanksiyasında “min manatdan iki min manatadək” sözləri “cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanın iki mislindən üç mislinədək” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.19. 188-ci maddə üzrə:

1.19.1. 188.1-ci maddənin sanksiyasında “və ya” sözlərindən sonra “iki ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya” sözləri əlavə edilsin;

1.19.2. 188.2-ci maddənin sanksiyasında “bir ildən” sözlərindən əvvəl “bir ildən üç ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya” sözləri əlavə edilsin;

1.19.3. 188.3-cü maddənin sanksiyasında “üç” sözü “üç ildən beş ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya iki” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.20. 190-cı maddə üzrə:

1.20.1. 190.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən dörd mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözü ilə əvəz edilsin;

1.20.2. “Qeyd” hissəsində “iyirmi” sözü “əlli” sözü ilə, birinci, ikinci və üçüncü hallarda “yüz” sözü “iki yüz” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.21. 192-ci maddə üzrə:

1.21.1. 192.1-ci maddənin dispozişiyasında “vətəndaşlara, təşkilatlara və ya” sözləri “fiziki və ya hüquqi şəxslərə, yaxud” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.21.2. 192.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, “altı ayadək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması” sözləri “bir ilədək müddətə islah işləri” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.21.3. 192.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.22. 192-1-ci maddə üzrə:

1.22.1. 192-1.1 və 192-1.2-ci maddələrin dispozişiyasında “vətəndaşlara, təşkilatlara və ya” sözləri “fiziki və ya hüquqi şəxslərə, yaxud” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.22.2. 192-1.1 və 192-1.2-ci maddələrin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə əvəz edilsin;

1.22.3. 192-1.3-cü maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.23. 193.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 193.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.24. 194-cü maddə üzrə:

1.24.1. 194.1-1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə əvəz edilsin;

1.24.2. 194.2-ci maddənin sanksiyasında “yeddi” sözü “altı” sözü ilə əvəz edilsin.

1.25. 195.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 195.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.26. 195-1-ci maddə üzrə:

1.26.1. 195-1.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd mislinədək miqdarda cərimə” sözləri “üç mislinədək miqdarda cərimə və ya bir ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.26.2. 195-1.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.26.3. 195-1.3-cü maddənin sanksiyasında “misindən altı mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.27. 195-2.1-ci maddənin sanksiyasında “bir” sözü “iki” sözü ilə, 195-2.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.28. 196.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 196.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarında” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.29. 197.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 197.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarında” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.30. 198.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 198.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.31. 200-2.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 200-2.3-cü maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.32. 201.2-ci maddənin sanksiyasında “yeddi” sözü “beş” sözü ilə əvəz edilsin.

1.33. 201-1.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 201-1.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.34. 202.2-ci, 202-1.2-ci və 202-2.1-ci maddələrin sanksiyasında “üç misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “iki misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.35. 203.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 203.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.36. 203-1.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 203-1.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.37. 205-2.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 205-2.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.38. 206-cı maddə üzrə:

1.38.1. 206.1-ci maddənin dispozişiyasında “külli” sözü “xeyli” sözü ilə əvəz edilsin;

1.38.2. 206.1-ci maddənin sanksiyasında “beş” sözü “cinayətin predmetinin dəyərinin qırx faizindən altmış faizinədək miqdarında cərimə və ya cinayətin predmetinin dəyərinin qırx faizindən altmış faizinədək miqdarında cərimə edilməklə üç ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya üç” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.38.3. aşağıdakı məzmununda 206.1-1-ci və 206.1-2-ci maddələr əlavə edilsin:

“206.1-1. Bu Məcəllənin 206.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməllər külli miqdarda törədildikdə

cinayətin predmetinin dəyərinin əlli faizindən yetmiş faizinədək miqdarında cərimə və ya cinayətin predmetinin dəyərinin əlli faizindən yetmiş faizinədək miqdarında cərimə edilməklə iki ildən beş ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya iki ildən dörd ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

206.1-2. Bu Məcəllənin 206.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməllər xüsusilə külli miqdarda törədildikdə

cinayətin predmetin dəyərinin altmış faizindən səksən faizinədək miqdarında cərimə və ya cinayətin predmetin dəyərinin altmış faizindən

səksən faizinədək miqdarında cərimə edilməklə üç ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”;

1.38.4. maddənin Qeyd hissəsinin birinci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“1. Bu Məcəllənin 206.1-ci maddəsində “xeyli miqdar” dedikdə, əlli min manatdan yuxarı, lakin iki yüz min manatdan artıq olmayan məbləğ, 206.1-1-ci maddəsində “külli miqdar” dedikdə, iki yüz min manatdan yuxarı, lakin beş yüz min manatdan artıq olmayan məbləğ, 206.1-2-ci maddəsində “xüsusilə külli miqdar” dedikdə beş yüz min manatdan yuxarı olan məbləğ başa düşülür.”.

1.39. 207-ci maddənin sanksiyasında “səkkiz” sözü “yeddi” sözü ilə əvəz edilsin.

1.40. 209-cu maddə üzrə:

1.40.1. 209.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 209.2-ci və 209.3-cü maddələrin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.40.2. “Qeyd” hissəsində birinci və ikinci halda “yüz” sözü “iki yüz” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.41. 210.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 210.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.42. 211.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 211.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.43. 212.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə, 212.2-ci maddənin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.44. 213-cü maddə üzrə:

1.44.1. 213.1-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə əvəz edilsin;

1.44.2. 213.2-ci və 213.3-cü maddələrin sanksiyasında “misindən beş mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.44.3. “Qeyd” hissəsində “iyirmi min manatdan yuxarı, lakin yüz min manatdan artıq olmayan məbləğ, “külli miqdar” dedikdə” sözləri “əlli min manatdan yuxarı, lakin iki yüz min manatdan artıq olmayan məbləğ, “külli miqdar” dedikdə iki” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.45. 213-1-ci maddənin “Qeyd” hissəsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Qeyd: Bu Məcəllənin 213-1.1 və 213-1.3-cü maddələrində “xeyli miqdar” dedikdə beş yüz manatdan iki min manatadək olan məbləğ, 213-1.2.1 və 213-1.4-cü maddələrində “külli miqdar” dedikdə iki min manatdan yuxarı olan məbləğ başa düşülür.”.

1.46. 215.1-ci maddədə “təşkilatı və ya vətəndaşı” sözləri “fiziki və ya hüquqi şəxsi” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.47. 221-ci maddə üzrə:

1.47.1. 221.2-ci maddənin sanksiyasında “dörd” sözü “üç” sözü ilə əvəz edilsin;

1.47.2. 221.3-cü maddənin sanksiyasında “altı” sözü “beş” sözü ilə əvəz edilsin.

1.48. 222-ci maddə üzrə:

1.48.1. 222.3-cü maddənin sanksiyasında “on” sözü “yeddi” sözü ilə əvəz edilsin;

1.48.2. aşağıdakı məzmununda 222.4-cü maddə əlavə edilsin:

“222.4. Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan iki və daha çox şəxsin ölümünə səbəb olduqda

üç ilədək müddətə müəyyən vəzifə tutmaq və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olmaq hüququndan məhrum edilməklə beş ildən on ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”.

1.49. 223-cü maddə üzrə:

1.49.1. 223.2-ci maddənin sanksiyasında “yeddi” sözü “altı” sözü ilə əvəz edilsin;

1.49.2. aşağıdakı məzmununda 223.3-cü maddə əlavə edilsin:

“223.3. Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan iki və daha çox şəxsin ölümünə səbəb olduqda-

üç ilədək müddətə müəyyən vəzifə tutmaq və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olmaq hüququndan məhrum edilməklə beş ildən on ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”.

1.50. 225-ci maddə üzrə:

1.50.1. 225.2-ci maddənin sanksiyasında “yeddi” sözü “altı” sözü ilə əvəz edilsin;

1.50.2. aşağıdakı məzmununda 225.3-cü maddə əlavə edilsin:

“225.3. Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan iki və daha çox şəxsin ölümünə səbəb olduqda-

üç ilədək müddətə müəyyən vəzifə tutmaq və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olmaq hüququndan məhrum edilməklə beş ildən on ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”.

1.51. 233-4.3-cü maddənin sanksiyasında “misindən dörd mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.52. 240-cı maddənin “Qeyd” hissəsinin mətni birinci bənd hesab edilsin və həmin hissəyə aşağıdakı məzmununda ikinci bənd əlavə edilsin:

“2. Narkotik vasitələrə və psixotrop maddələrə aid olmayan güclü təsir edən və ya zəhərli maddələri könüllü surətdə təhvil verən, yaxud güclü təsir edən və ya zəhərli maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlərin açılmasında və ya qarşısının alınmasında, bu əməlləri törətmiş şəxslərin aşkar edilməsində, cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın tapılmasında fəal iştirak etmiş şəxs cinayət məsuliyyətindən azad edilir.”.

1.53. 255.2-ci maddənin sanksiyasında “üç misindən beş” sözləri “iki misindən üç” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.54. 256-cı maddənin “Qeyd” hissəsində “dörd yüz manatdan min manatadək olan məbləğ, 256.2.2-ci maddəsində “külli miqdar” dedikdə isə” sözləri “min manatdan yeddi min manatadək olan məbləğ, 256.2.1-ci maddəsində “külli miqdar” dedikdə isə yeddi” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.55. 258-ci maddənin “Qeyd” hissəsində “dörd yüz manatdan” sözləri “min manatdan yeddi” sözləri ilə əvəz edilsin və “külli miqdar” dedikdə isə” sözlərindən sonra “yeddi” sözü əlavə edilsin.

1.56. 265-ci maddə üzrə:

1.56.1. 265.1-ci maddənin dispoziisiyasından “və ya ağır” sözləri çıxarılsın;

1.56.2. 265.1-ci maddənin sanksiyası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“iki min manatdan dörd min manatadək miqdarda cərimə və ya bir ilədək müddətə islah işləri ilə və ya bir ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya altı ayadək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”;

1.56.3. aşağıdakı məzmununda 265.1-1-ci maddə əlavə edilsin:

“265.1-1. Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərər vurulmasına səbəb olduqda –

üç min manatdan altı min manatadək miqdarda cərimə və ya iki ilədək müddətə islah işləri və ya iki ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya bir ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”;

1.56.4. 265.2-ci maddənin dispoziisiyasında “Eyni hərəkətlər” sözləri “Bu Məcəllənin 265.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməllər” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.57. 265-1-ci maddə üzrə:

1.57.1. 265-1.1-ci maddənin dispoziisiyasından “və ya ağır” sözləri çıxarılınsın;

1.57.2. 265-1.1-ci maddənin sanksiyasında “üç min manatdan altı min manatadək miqdarda cərimə və ya iki” sözləri “iki min manatdan dörd min manatadək miqdarda cərimə və ya bir ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya bir” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.57.3. aşağıdakı məzmununda 265-1.1-1-ci maddə əlavə edilsin:

“265-1.1-1. Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərər vurulmasına səbəb olduqda

üç ilədək müddətə müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum edilməklə üç min manatdan altı min manatadək miqdarda cərimə və ya iki ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”;

1.57.4. 265-1.2-ci maddənin dispoziisiyasında “Eyni” sözü “Bu Məcəllənin 265-1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.58. 266-cı maddə üzrə:

1.58.1. 266.3-cü maddənin dispoziisiyasında “həlak olmasına” sözləri “ölümünə” sözü ilə əvəz edilsin;

1.58.2. aşağıdakı məzmununda “Qeyd” hissəsi əlavə edilsin:

“Qeyd: Bu Məcəllənin 266.1-ci maddəsində “külli miqdar” dedikdə əlli min manatdan yuxarı olan məbləğ başa düşülür.”.

1.59. 267-ci maddə üzrə:

1.59.1. 267.1-ci maddənin dispoziisiyasından “və ya ağır” sözləri çıxarılınsın;

1.59.2. 267.1-ci maddənin sanksiyasında “iki ilədək müddətə islah işləri və ya altı ayadək müddətə azadlıqdan məhrum etmə” sözləri “bir ilədək müddətə islah işləri və ya bir ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.59.3. aşağıdakı məzmununda 267.1-1-ci maddə əlavə edilsin:

“267.1-1. Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərər vurulmasına səbəb olduqda

üç min manatdan dörd min manatadək miqdarda cərimə və ya iki ilədək müddətə islah işləri və ya iki ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya altı ayadək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”;

1.59.4. 267.2-ci maddənin dispoziisiyasında “Eyni” sözü “Bu Məcəllənin 267.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.59.5. 267.3-cü maddənin dispozisiyasında “həlak olmasına” sözləri “ölümünə” sözü ilə əvəz edilsin.

1.60. 268-ci maddə üzrə:

1.60.1. 268.1-ci maddənin dispozisiyasında “və ya ağır zərər vurulmasına və ya külli miqdarda ziyan” sözləri “zərər” sözü ilə əvəz edilsin;

1.60.2. 268.1-ci maddənin sanksiyasında “altı” sözü “beş” sözü ilə əvəz edilsin, “iki” sözü (hər iki halda) “bir” sözü ilə əvəz edilsin;

1.60.3. aşağıdakı məzmununda 268.1-1-ci maddə əlavə edilsin:

“268.1-1. Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərər vurulmasına səbəb olduqda

dörd min manatdan altı min manatadək miqdarda cərimə və ya iki ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”;

1.60.4. 268.2-ci maddədə “ölümünə” sözündən sonra “və ya digər ağır nəticələrə” sözləri əlavə edilsin.

1.61. 272.1-ci maddənin sanksiyasında “cərimə” sözündən sonra “və ya iki ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması” sözləri əlavə edilsin.

1.62. 273.1-ci maddənin sanksiyasında “cərimə” sözündən sonra “və ya iki ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması” sözləri əlavə edilsin.

1.63. 302-ci maddə üzrə:

1.63.1. 302.1-ci maddənin sanksiyasında “edilməməklə” sözündən sonra “iki ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya” sözləri əlavə edilsin;

1.63.2. 302.2-ci maddənin sanksiyasında “edilməməklə” sözündən sonra “iki ildən dörd ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya” sözləri əlavə edilsin.

1.64. 306-cı maddənin “Qeyd” hissəsində “məhkəmə tərəfindən hökm çıxarılanadək” sözləri “həmin əməllərlə bağlı hökm qanuni qüvvəyə minənədək” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.65. 308.1-ci maddənin sanksiyasında “islah işləri və ya” sözlərindən sonra “üç ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya” sözləri əlavə edilsin.

1.66. 308-2.4-cü maddənin sanksiyasında “misindən dörd mislinədək miqdarda” sözləri “misli miqdarında” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.67. 312.1-ci maddənin sanksiyasında “cərimə və ya ” sözlərindən sonra “üç ildən beş ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya” sözləri əlavə edilsin.

1.68. 315-ci maddənin mətni aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Hakimiyyət nümayəndəsinə xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən zor tətbiq etməklə müqavimət göstərmə və ya xidməti vəzifələrini yerinə yetirməsi ilə əlaqədar ona və ya onun yaxın qohumlarına qarşı zor tətbiq etmə–

iki ildən beş ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”.

1.69. 318-2-ci maddə ləğv edilsin.

1.70. 322.1-ci maddədə “vətəndaş və ya təşkilat” sözləri “fiziki və ya hüquqi şəxs” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.71. 328-ci maddə üzrə:

1.71.1. 328.1-ci maddədə “əhəmiyyətli” sözü “mühüm” sözü ilə əvəz edilsin;

1.71.2. 328.2.1-ci maddədən “və ya müəşəkkil dəstə” sözləri çıxarılsın;

1.71.3. 328.3-cü maddənin sanksiyasına “iki ilədək müddətə intizam” sözlərindən əvvəl “iki ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya” sözləri əlavə edilsin;

1.71.4. “Qeyd” hissənin 3-cü bəndində “Döyüş şəraiti” sözləri “Bu fəslin müvafiq maddələrində “döyüş şəraiti” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.72. 329-cu və 330-cu maddələr aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Maddə 329. Tabelikdə olan hərbi qulluqçuya qarşı zorakı hərəkətlər

329.1. Hərbi xidmət üzrə vəzifələrin yerinə yetirilməsi zamanı və ya belə vəzifələrin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar rəisin öz tabeliyində olan şəxsə zor tətbiq etməsi

bir ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya bir ilədək müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

329.2. Eyni əməllər:

329.2.1. təkrar törədildikdə;

329.2.2. iki və ya daha çox şəxsə qarşı törədildikdə;

329.2.3. bir qrup şəxs və ya qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədildikdə;

329.2.4. silah tətbiq etməklə törədildikdə;

329.2.5. zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına qəsdən az ağır zərər vurmaqla törədildikdə;

329.2.6. işgəncə verməklə törədildikdə

bir ildən iki ilədək müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya iki ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

329.3. Bu Məcəllənin 329.1 və 329.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına qəsdən ağır zərər vurduqda və ya digər ağır nəticələrə səbəb olduqda

üç ildən səkkiz ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

Maddə 330. Rəisə qarşı zorakı hərəkətlər

330.1. Rəisə, habelə hərbi qulluq vəzifəsini yerinə yetirən digər şəxsə hərbi xidmət üzrə öz vəzifəsini yerinə yetirməsi zamanı və ya belə vəzifələrin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar zor tətbiq etmə və ya zor tətbiq etməklə müqavimət göstərmə-

iki ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya iki ilədək müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

330.2. Rəisə, habelə hərbi qulluq vəzifəsini yerinə yetirən digər şəxsə hərbi xidmət üzrə öz vəzifəsini yerinə yetirməsi zamanı və ya belə vəzifələrin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar zor tətbiq etməklə və ya zor tətbiq etmək hədəsi ilə onu qulluq vəzifəsini pozmağa məcbur etmə

iki ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya iki ilədək müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

330.3. Bu Məcəllənin 330.1 və 330.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər:

330.3.1. bir qrup şəxs və ya qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədildikdə;

330.3.2. təkrar törədildikdə;

330.3.3. iki və ya daha çox şəxs barəsində törədildikdə;

330.3.4. silah tətbiq etməklə törədildikdə;

330.3.5. zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına qəsdən az ağır zərər vurmaqla törədildikdə

bir ildən iki ilədək müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya iki ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

330.4. Bu Məcəllənin 330.1-330.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına qəsdən ağır zərər vurduqda və ya digər ağır nəticələrə səbəb olduqda –

üç ildən səkkiz ilədək azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

330.5. Bu Məcəllənin 330.1-330.4-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər müharibə vaxtı və ya döyüş şəraitində törədildikdə

beş ildən on ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”.

1.73. 331-ci maddə ləğv edilsin.

1.74. 332-ci maddə üzrə:

1.74.1. 332.1-ci maddənin dispozisiyasında “pozma, zərərçəkmiş şəxsin şərəf və ləyaqətini alçaltmaqla və ya ona qarşı zor tətbiq etməklə əlaqədar olduqda” sözləri “pozaraq, zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına qəsdən yüngül zərər vurma” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.74.2. 332.1-ci maddənin sanksiyasında “iki” sözü “bir ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya bir” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.74.3. aşağıdakı məzmununda 332.1-1 və 332.1-2-ci maddələr əlavə edilsin:

“332.1-1. Müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçuları və ya hərbi qulluqçu hazırlayan xüsusi təyinatlı təhsil müəssisəsinin kursantları arasında qarşılıqlı münasibətlərin nizamnamə qaydalarını pozaraq zərərçəkmiş şəxsə qarşı zor tətbiq etməklə, yaxud hədə-qorxu tətbiq etməklə özgənin xeyli miqdarda əmlakını və ya əmlak xarakteri daşıyan digər hərəkətlər etməsini tələb etmə

iki ilədək müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

332.1-2. Bu Məcəllənin 332.1-1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməllər külli miqdarda əmlak əldə etmək məqsədi ilə törədildikdə

bir ildən dörd ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”;

1.74.4. 332.2-ci maddənin dispozisiyasında “Eyni” sözləri “Bu Məcəllənin 332.1, 332.1-1 və ya 332.1-2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.74.5. 332.2.3-cü maddədə “, qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs və ya mütəşəkkil dəstə” sözləri “və ya qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.74.6. 332.2.5-ci maddənin sonunda tire işarəsi nöqtəli vergül işarəsi ilə əvəz edilsin və aşağıdakı redaksiyada 332.2.6-cı maddə əlavə edilsin:

“332.2.6. işgəncə verməklə törədildikdə -”;

1.74.7. 332.2-ci maddənin sanksiyasında “üç” sözü “iki ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya iki ilədək müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya iki” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.74.8. 332.3-cü maddənin dispozisiyasında “və ya 332.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər” sözləri “, 332.1-1, 332.1-2 və ya 332.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərər vurduqda və ya digər” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.74.9. 332.3-cü maddənin sanksiyasında “beş ildən on” sözləri “üç ildən səkkiz” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.74.10. maddəyə aşağıdakı məzmununda “Qeyd” hissəsi əlavə edilsin:

“Qeyd: Bu Məcəllənin 332.1-1-ci maddəsində “xeyli miqdar” dedikdə yüz manatdan yuxarı, lakin min manatdan artıq olmayan məbləğ, 332.1-2-ci maddəsində “külli miqdar” dedikdə min manatdan yuxarı məbləğ başa düşülür.”.

1.75. 333-cü maddə üzrə:

1.75.1. 333.1-ci maddənin dispozisiyası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“333.1. Müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçusunun və ya hərbi qulluqçu hazırlayan xüsusi təyinatlı təhsil müəssisəsinin kursantının hərbi hissəni (hərbi qulluqçu hazırlayan xüsusi təyinatlı təhsil müəssisəsinə) və ya xidmət yerini özbaşına tərk etməsi və ya üzrlü səbəblər olmadan hərbi hissəyə (hərbi qulluqçu hazırlayan xüsusi təyinatlı təhsil müəssisəsinə) və ya xidmət yerinə vaxtında gəlməməsi üç gündən artıq, lakin on gündən çox olmayaraq törədildikdə - ”;

1.75.2. 333.2-ci maddədə “Çağırış və ya kontrakt üzrə hərbi xidmətdə olan hərbi qulluqçunun hərbi hissədən özbaşına getməsi və ya xidmət yerinə üzrlü səbəblər olmadan qayıtmaması” sözləri “Bu Məcəllənin 333.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməllər” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.75.3. 333.3-cü maddənin dispozisiyasında “Zabit heyətindən olan şəxsin” sözləri “Zabitin” sözü ilə, “olmadıqda, yaxud bir il ərzində təkrarən on gündən az, lakin üç gündən çox olduqda” sözləri isə “olmayaraq törədildikdə” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.75.4. 333.4-cü maddənin sanksiyasına “iki ildən” sözlərindən əvvəl “iki ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya iki ilədək müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya” sözləri əlavə edilsin;

1.75.5. Aşağıdakı məzmununda 333.4-1-ci maddə əlavə edilsin:

“333.4-1. Bu Məcəllənin 333.1-ci və 333.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər üç aydan artıq törədildikdə -

üç ildən yeddi ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”;

1.75.6. 333.6-cı maddənin dispozisiyasında “333.4-cü” sözləri “333.4-1-ci” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.76. 334.1-ci maddənin dispozisiyasından “xidmətdən üç aydan artıq müddətə hərbi hissədən və ya xidmət yerindən özbaşına getməsi və ya xidmət yerinə qayıtmaması (gəlməməsi), yaxud” sözləri çıxarılsın.

1.77. 335-ci maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Maddə 335. Hərbi xidmət vəzifələrinin icrasından boyun qaçırma

335.1. Hərbi qulluqçunun öz sağlamlığına hər hansı zərər yetirməklə, özünü xəstəliyə vurmaqla, sənədləri saxtalaşdırmaqla və ya sair aldatma yolu ilə hərbi xidmət vəzifələrinin icrasından müvəqqəti boyun qaçırması —

bir ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya bir ilədək müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama ilə cəzalandırılır.

335.2. Eyni əməllər hərbi xidmət vəzifələrinin icrasından tamamilə boyun qaçırmaq məqsədi ilə törədildikdə

iki ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya iki ilədək müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama ilə cəzalandırılır.

335.3. Bu Məcəllənin 335.1 və 335.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər müharibə vaxtı və ya döyüş şəraitində törədildikdə

üç ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”.

1.78. 338.1-ci maddənin dispozisiyasından “əgər” sözü çıxarılsın, “zərər vura bilərdisə” sözləri “real təhlükə yaratdıqda” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.79. 339.1-ci maddənin dispozisiyasından “əgər” sözü çıxarılsın, “zərər vura bilərdisə” sözləri “real təhlükə yaratdıqda” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.80. 340.1-ci maddənin dispozisiyasında “mənafeələrinə” sözündən sonra “mühüm” sözü əlavə edilsin.

1.81. 341-ci maddə üzrə:

1.81.1. 341-ci maddənin adı və 341.1-ci maddənin dispozisiyası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Maddə 341. Vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə və ya vəzifə səlahiyyətlərini aşma

341.1. Rəisin və ya vəzifəli şəxsin xidməti vəzifələrinin icrası ilə əlaqədar özü və ya üçüncü şəxslər üçün qanunsuz üstünlük əldə etmək məqsədilə öz qulluq səlahiyyətlərindən qulluq mənafeyinə qəsdən zidd olaraq istifadə etməsi və ya qulluq mənafeyi tələb etdiyi halda istifadə etməməsi və ya xidməti səlahiyyətlərinin hüddullarından açıq-aşkar surətdə kənara çıxan hərəkətlər etməsi fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquqlarına və

qanuni mənafelərinə, yaxud cəmiyyət və ya dövlətin qanunla qorunan mənafelərinə mühüm zərər vurduqda-”;

1.81.2. 341.1-ci maddənin sanksiyasında “iki ilədək” sözlərindən əvvəl “iki min manatdan dörd min manatadək miqdarda cərimə və ya” sözləri əlavə edilsin.

1.82. 342-ci maddə üzrə:

1.82.1. 342.1-ci maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“342.1. Rəisin və ya vəzifəli şəxsin öz xidməti borcuna vicdansız və ya laqeyd münasibəti nəticəsində öz xidməti vəzifəsini yerinə yetirməməsi və ya lazımi qaydada yerinə yetirməməsi fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquqlarına və qanuni mənafelərinə, yaxud cəmiyyət və ya dövlətin qanunla qorunan mənafelərinə mühüm zərər vurduqda

min beş yüz manatdan üç min manatadək miqdarda cərimə və ya iki ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya bir ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”;

1.82.2. aşağıdakı məzmununda 342.1-1-ci maddə əlavə edilsin:

“342.1-1. Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin ölümünə və ya digər ağır nəticələrə səbəb olduqda

iki ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”;

1.82.3. 342.2-ci maddənin dispozisiyasında “Eyni əməllər ağır nəticələrə” sözləri “Bu Məcəllənin 342.1 və ya 342.1-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər ehtiyatsızlıqdan iki və daha çox şəxsin ölümünə” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.83. 347-ci maddənin dispozisiyası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Hərbi qulluqçulara xidməti istifadə üçün verilmiş silahın, onun komplekt hissələrinin, döyüş sursatının, partlayıcı maddələrin və qurğuların, habelə nəqliyyat vasitələrinin və ya sair hərbi əmlakın saxlanması qaydalarını pozmaqla hərbi əmlakın itirilməsi mühüm zərər vurduqda -”.

1.84. 348-ci maddə üzrə:

1.84.1. maddənin adından “, xarab etmə” sözləri çıxarılsın;

1.84.2. 348.1-ci maddənin dispozisiyası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“348.1. Silahı, onun komplekt hissələrini, döyüş sursatlarını, partlayıcı maddələri və qurğuları, hərbi texnikanı və ya sair hərbi əmlakı ehtiyatsızlıqdan məhv etmə və ya zədələmə ağır nəticələrə səbəb olduqda -”.

1.85. 349-cu maddə üzrə:

1.85.1. 349.1-ci maddənin dispozisiyası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“349.1. Silahı, onun komplekt hissələrini, döyüş sursatlarını, partlayıcı maddələri və qurğuları və ya hərbi texnikanı qəsdən məhv etmə və ya zədələmə -”;

1.85.2. aşağıdakı məzmununda 349.1-1-ci maddə əlavə edilsin:

“349.1-1. Bu Məcəllənin 349.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmayan sair hərbi əmlakı qəsdən məhv etmə və ya zədələmə xeyli miqdarda zərər vurduqda –

min manatdan iki min manatadək miqdarda cərimə və ya bir ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya bir ilədək müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”;

1.85.3. 349.2-ci maddənin dispozisiyasında “349.1-ci maddəsində” sözləri “349.1 və ya 349.1-1-ci maddələrində” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.85.4. maddəyə aşağıdakı məzmununda “Qeyd” hissəsi əlavə edilsin:

“Qeyd: Bu Məcəllənin 349.1-1-ci maddəsində “xeyli miqdar” dedikdə beş min manatdan yuxarı olan məbləğ başa düşülür.”.

1.86. 350-ci maddə üzrə:

1.86.1. 350.1-ci maddənin dispozisiyasında “zərər vurduqda, hərbi texnikanın məhvinə və ya sair ağır nəticələrə səbəb olduqda” sözləri “az ağır zərər vurduqda” sözləri ilə, maddənin sanksiyasında “iki” sözü “bir” sözü ilə əvəz edilsin;

1.86.2. aşağıdakı məzmununda 350.1-1-ci maddə əlavə edilsin:

“350.1-1. Bu Məcəllənin 350.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməl ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərər vurduqda və ya sair ağır nəticələrə səbəb olduqda

iki ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya eyni müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama ilə cəzalandırılır.”;

1.86.3. 350.2-ci maddənin dispozisiyasında “əməl” sözündən əvvəl “Məcəllənin 350.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş” sözləri əlavə edilsin.

1.87. 351-ci maddə üzrə:

1.87.1. 351.1-ci maddənin dispozisiyası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“351.1. Döyüş və ya xüsusi təyinatlı nəqliyyat vasitələrini, yaxud hərbi texnikanı idarəetmə və istismar qaydalarının pozulması ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına az ağır zərər vurduqda”;

1.87.2. 351.1-ci maddənin sanksiyasında “iki” sözü “bir” sözü ilə, “üç” sözü “iki” sözü ilə əvəz edilsin;

1.87.3. aşağıdakı məzmununda 351.1-1-ci maddə əlavə edilsin:

“351.1-1. Bu Məcəllənin 351.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməl ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərər vurduqda

iki ilədək müddətə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya iki ilədək müddətə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”.

Maddə 2. Keçid müddəaları

2.1. Bu Qanun 2020-ci il iyunun 1-dən qüvvəyə minir.

2.2. Bu Qanunun 1-ci maddəsinə əsasən cinayət hesab olunmayan əməllərə görə bu Qanun qüvvəyə minənədək məhkum edilmiş və hazırda cəzasını çəkən şəxslər cəzadan azad olunurlar. Onlar, habelə bu Qanunla cinayət hesab olunmayan əməllərə görə əvvəllər məhkum edilmiş və cəzasını çəkmiş şəxslər məhkumluğu olmayan hesab edirlər.

2.3. Bu Qanun qüvvəyə minənədək məhkum edilmiş və hazırda cəzasını çəkən və ya cəzasını çəkmiş, lakin məhkumluğu olan şəxslərin vəziyyəti bu Qanunla yaxşılaşdırılırsa, həmin məsələlərə, habelə bu Qanunun 2.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş məsələlərə hökm çıxarmış məhkəmə və ya məhkumun cəza çəkdiyi yer üzrə məhkəmə tərəfindən, cəzanı icra edən müəssisə və ya orqanın təqdimatı və ya məhkumun ərizəsi əsasında, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulmuş hökm və ya məhkəmənin digər yekun qərarlarının icrası qaydasında baxılır.

2.4. Bu Qanunun 1-ci maddəsinə əsasən cinayət hesab olunmayan əməllərə dair məhkəmələrin, ibtidai istintaq və ya təhqiqat orqanlarının icraatında olan cinayət işlərinə və materiallara əməlin cinayət olmasını və cəzalanmalı olmasını aradan qaldıran yeni qanunun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar cinayət məsuliyyətindən azad edilmə əsasları ilə xitam verilir və ya cinayət təqibinin başlanması rədd edilir və bu əməllərin inzibati məsuliyyətə səbəb olması məsələsi araşdırılır.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 1 may 2020-ci il.

**“Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 1 may tarixli 68-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 8 fevral tarixli 278 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu və 32-ci bəndlərini rəhbər tutaraq, “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 1 may tarixli 68-VIQD nömrəli Qanununun 2020-ci il iyunun 1-dən tətbiqini təmin etmək məqsədilə **qərara alıram**:

1. “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 8 fevral tarixli 278 nömrəli Fərmanının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 4 (II kitab), maddə 257; 2015, № 5, maddə 542; 2018, № 3, maddə 447, № 4, maddə 679) 2.5-ci bəndi ləğv edilsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 1 may tarixli 68-VIQD nömrəli Qanunundan irəli gələn məsələləri həll etsin.

3. Bu Fərman 2020-ci il iyunun 1-dən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 22 may 2020-ci il.

**Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində
dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının
Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Maddə 1. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016, № 2 (I kitab), maddə 202, № 3, maddələr 397, 403, 429, № 4, maddələr 631, 647, 654, № 5, maddələr 835, 846, № 6, maddələr 997, 1010, № 7, maddələr 1247, 1249, № 10, maddə 1608, № 11, maddələr 1769, 1774, 1781, 1783, 1786, 1788, № 12, maddələr 1984, 2000, 2009, 2024, 2049; 2017, № 1, maddə 21, № 2, maddələr 147, 152, 162, № 3, maddələr 331, 344, № 5, maddələr 698, 701, 734, 749, 754, № 6, maddələr 1020, 1033, 1036, № 7, maddələr 1273, 1296, 1297, 1299, № 11, maddələr 1964, 1966, 1969, 1979, № 12 (I kitab), maddələr 2214, 2217, 2220, 2233, 2237, 2240, 2253, 2256, 2266; 2018, № 1, maddə 19, № 2, maddələr 160, 162, 163, № 3, maddələr 383, 401, 404, № 4, maddə 646, № 5, maddələr 857, 860, 862, 876, 883, № 6, maddələr 1153, 1168, № 7 (I kitab), maddələr 1435, 1437, 1438, № 10, maddə 1963, № 11, maddələr 2188, 2191, 2214, 2217, 2231, № 12 (I kitab), maddələr 2473, 2475, 2499, 2507, 2512, 2522; 2019, № 1, maddələr 4, 6, 15, 18, 44, № 3, maddələr 374, 389, № 4, maddələr 579, 581, 587, 595, № 5, maddələr 791, 800, 803, 804, 813, № 6, maddələr 992, 998, 1007, № 7, maddə 1193, № 8, maddələr 1364, 1367, 1368, 1381 və 1383, № 11, maddələr 1682, 1686, 1696, № 12, maddələr 1883, 1900; Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 17 mart tarixli 27-VIQD nömrəli Qanunu) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. 16.3-cü maddənin ikinci cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Hərbi qulluqçulara ictimai işlər, həmçinin bu Məcəllənin 41-ci fəslində nəzərdə tutulmuş inzibati xətlər istisna olmaqla digər inzibati xətlərə görə inzibati həbs tətbiq edilə bilməz.”.

1.2. 28.4.6-cı maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“28.4.6. hərbi qulluqçulara.”.

1.3. 30-cu maddə üzrə:

1.3.1. 30.1-ci maddədə “ayrı-ayrı növlərinə görə” sözlərindən sonra “üç gündən” sözləri əlavə edilsin;

1.3.2. 30.2-ci maddədə “həmçinin hərbi qulluqçular, o cümlədən müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçuları və hərbi qulluqçu hazırlayan xüsusi təyinatlı təhsil müəssisələrinin kursantları” sözləri “habelə bu Məcəllənin 41-ci fəslində nəzərdə tutulmuş inzibati xətlər istisna olmaqla digər inzibati xətlərə görə hərbi qulluqçular” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.4. 31.4-cü maddədə “üçdə” sözü “dördə” sözü ilə əvəz edilsin.

1.5. Aşağıdakı məzmununda 31.4-1-ci maddə əlavə edilsin:

“31.4-1. İnzibati qaydada tutulmuş şəxs barəsində inzibati həbs istisna olmaqla tətbiq edilən digər inzibati tənbehin həddi, bu Məcəllənin Xüsusi hissəsində inzibati xətanın törədilməsinə görə müəyyən edilən inzibati tənbehin yuxarı həddinin dördə üçündən çox ola bilməz.”.

1.6. Aşağıdakı məzmununda 34-1-ci maddə əlavə edilsin:

“Maddə 34-1. İnzibati xəta görə daha yüngül inzibati tənbeh tətbiq etmə

Bu Məcəllənin Xüsusi hissəsində inzibati xəta görə müəyyən edilmiş sanksiyada nəzərdə tutulmuş ictimai işlər və ya inzibati həbs növündə inzibati tənbehin tətbiq edilməsi bu Məcəllənin 28.4-cü və ya 30.2-ci maddələrinin tələblərinə əsasən mümkün olmadıqda, hakim inzibati xəta törətmiş şəxs barəsində bu Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində nəzərdə tutulmuş inzibati tənbeh əvəzinə iki yüz manatdan beş yüz manatadək məbləğdə cərimə növündə inzibati tənbeh tətbiq edir.”.

1.7. 39.2-ci maddədə “227-ci maddəsində” sözləri “227, 232-1-ci və 351-1-ci maddələrində” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.8. 43-cü maddə üzrə:

1.8.1. 43.1-ci maddədə “197” rəqəmlərindən sonra “, 198.2, 198.3” rəqəmləri, “229,” rəqəmlərindən sonra “232-1,” rəqəmləri və “351,” rəqəmlərindən sonra “351-1,” rəqəmləri əlavə edilsin;

1.8.2. 43.4-cü maddədə “Bu Məcəllənin” sözlərindən sonra “610-618-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş inzibati xətlər haqqında işlərə, habelə bu Məcəllənin” sözləri əlavə edilsin.

1.9. 53.0.10-cu maddədə “227-ci maddəsində nəzərdə tutulan” sözləri “Xüsusi hissəsinin müvafiq maddələrinin Qeyd hissələrində bilavasitə müəyyən edilmiş hallarda” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.10. 54-cü maddə üzrə:

1.10.1. 54.2-ci maddədə “və 606.1-ci” sözləri “, 606.1 və 610-618-ci” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.10.2. 54.3-cü maddədə “qərardaddan” sözündən sonra “onun surətinin bu Məcəllənin 57-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş rəsmi qaydada verildiyi vaxtdan on gün müddətində” sözləri əlavə edilsin.

1.11. 88.1.6-cı maddənin sonunda nöqtə işarəsi nöqtəli vergül işarəsi ilə əvəz edilsin və aşağıdakı məzmununda 88.1.7-ci maddə əlavə edilsin:

“88.1.7. müvafiq icra hakimiyyəti orqanının vəzifəli şəxsləri - hərbi xidmət əleyhinə olan inzibati xəta törədildikdə.”.

1.12. 89.4-cü maddədə “və ya 535-ci,” sözləri “, 535 və 610-618-ci” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.13. Aşağıdakı məzmununda 99.3-1-ci maddə əlavə edilsin:

“99.3-1. Bu Məcəllənin 41-ci fəslində nəzərdə tutulmuş inzibati xəta hadisəsinin mövcudluğu ilə bağlı bu Məcəllənin 99.1-ci maddəsində göstərilən səbəblərdən biri və bu Məcəllənin 99.2-ci maddəsində göstərilən kifayət qədər əsaslar olduqda, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının səlahiyyətli vəzifəli şəxsi inzibati xəta haqqında iş üzrə icraatın başlanması üçün zəruri məlumatları toplayaraq ərazi üzrə müvafiq hərbi prokurora göndərir.”.

1.14. 99.4.3-cü maddədə “qərardad” sözündən sonra “(qərar)” sözü əlavə edilsin.

1.15. 102.1-ci maddədə “qaydaları” sözündən sonra “, hərbi xidmət” sözləri, “227-ci,” sözlərindən sonra “232-1-ci, 351-1-ci,” sözləri əlavə edilsin.

1.16. 103.1-ci və 103.2-ci maddələrdə “prokurorun qərarı” sözləri “prokurorun inzibati xəta haqqında iş üzrə icraatın başlanması haqqında qərarı və ya bu Məcəllənin 102.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada tərtib etdiyi protokol” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.17. 129.1.2, 130.1-ci və 130.2-ci maddələrdə “şikayət” sözündən sonra “və ya protest” sözləri əlavə edilsin.

1.18. 156-cı maddə üzrə:

1.18.1. 156.2-ci maddədə “tətbiq edilmiş şəxslər” sözü “tətbiq edilmiş bu Məcəllənin 610—618-ci maddələrində göstərilən xətalara törətmiş şəxslər hauptvaxtda, digər şəxslər isə” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.18.2. 156.3-cü maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“156.3. Müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçusunun inzibati həbs müddəti hərbi xidmət müddətinə daxil edilmir.”.

1.19. 198.0-cı maddə üzrə:

1.19.1. maddənin sanksiyasında “min manatdan iki” sözləri “beş yüz manatdan” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.19.2. 198.0-cı, 198.0.1 – 198.0.10-cu maddələr müvafiq olaraq 198.1-ci, 198.1.1 – 198.1.10-cu maddələr hesab edilsin və aşağıdakı məzmununda 198.2-ci və 198.3-cü maddələr əlavə edilsin:

“198.2. Texniki təhlükəsizlik və ya əmək mühafizəsinin başqa qaydalarına riayət edilməsi vəzifəsi həvalə edilmiş şəxs tərəfindən bu qaydaların pozulması nəticəsində ehtiyatsızlıqdan insan sağlamlığına yüngül zərər vurulmasına görə

min manatdan min beş yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir.

198.3. Bu Məcəllənin 198.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməllər zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına az ağır zərər vurulmasına səbəb olduqda min beş yüz manatdan iki min manatadək məbləğdə cərimə edilir.”.

1.20. Aşağıdakı məzmununda 215.4-cü maddə əlavə edilsin:

“215.4. Qanunvericiliyə uyğun olaraq sertifikatıdan keçməyən şəxslərin (işçilərin) praktik tibb və əczaçılıq fəaliyyətinə buraxılmasına görə vəzifəli şəxslər səkkiz yüz manatdan min manatadək məbləğdə, hüquqi şəxslər altı min manatdan səkkiz min manatadək məbləğdə cərimə edilir.”.

1.21. Aşağıdakı məzmununda 232-1-ci maddə əlavə edilsin:

“Maddə 232-1. Əmlakı qəsdən məhv etmə və ya zədələmə

Özgənin əmlakını qəsdən məhv etməyə və ya zədələməyə görə, bu az miqdarda ziyan vurduqda-

inzibati xəta nəticəsində vurulmuş ziyanın bir mislindən iki mislinədək məbləğdə cərimə edilir.

Qeyd: Bu maddədə “az miqdar” dedikdə, beş min manatdan yuxarı olmayan məbləğ başa düşülür.”.

1.22. 262-ci maddənin “Qeyd” hissəsində “maddədə” sözü “Məcəllənin 262.3-cü maddəsində” sözləri ilə, “min manatadək olan” sözləri “beş min manatdan yuxarı olmayan” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.23. Aşağıdakı məzmununda 351-1-ci maddə əlavə edilsin:

“Maddə 351-1. Nəqliyyat vasitələrini və ya yolları yararsız vəziyyətə salma

Dağıtmaq, zədələmək və ya başqa üsulla yolların, nəqliyyat vasitələrinin və ya nəqliyyat avadanlığının yararsız vəziyyətə salınması

inzibati xəta nəticəsində vurulmuş ziyanın bir mislindən iki mislinədək məbləğdə cərimə edilir.

Qeyd: Bu maddədə nəzərdə tutulmuş əməl külli məbləğdə (əlli min manatdan artıq) ziyan vurduqda Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddəsinə əsasən cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.”.

1.24. 398-ci maddənin “Qeyd” hissəsinin 1-ci bəndində “iyirmi” sözü “əlli” sözü ilə əvəz edilsin.

1.25. 420-ci maddənin “Qeyd” hissəsinin 2-ci bəndində “yüz” sözü “iki yüz” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.26. 431-ci maddənin “Qeyd” hissəsində “yüz” sözü “iki yüz” sözləri ilə əvəz edilsin.

1.27. 449-cu maddənin “Qeyd” hissəsində “iyirmi” sözü “əlli” sözü ilə əvəz edilsin.

1.28. 460-cı maddənin “Qeyd” hissəsinin 1-ci bəndində “iyirmi” sözü “əlli” sözü ilə əvəz edilsin.

1.29. 479-cu maddə üzrə:

1.29.1. sanksiyada “altmış faizindən yüz” sözləri “qırx faizindən altmış” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.29.2. “Qeyd” hissəsində “dörd” sözü “əlli” sözü ilə əvəz edilsin.

1.30. 480-ci, 481-ci və 482.1-ci maddələrin sanksiyasında “altmış faizindən yüz” sözləri “qırx faizindən altmış” sözləri ilə, 482.2-ci maddənin sanksiyasında “yüz” sözü “altmış” sözü ilə əvəz edilsin.

1.31. aşağıdakı məzmununda 41-ci fəsil əlavə edilsin:

“FƏSİL 41

Hərbi xidmət əleyhinə olan inzibati xətlər

Maddə 610. Rəisin, yaxud hərbi qulluq vəzifəsini yerinə yetirən digər şəxsin şərəf və ləyaqətini alçaltma

Rəisin, yaxud hərbi qulluq vəzifəsini yerinə yetirən digər şəxsin hərbi xidmət üzrə öz vəzifəsini yerinə yetirməsi zamanı və ya belə vəzifələrin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar şərəf və ləyaqətini alçaltma

on gündən iyirmi günədək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

Maddə 611. Tabelikdə olan hərbi qulluqçunun şərəf və ləyaqətini alçaltma

Hərbi xidmət üzrə vəzifələrin yerinə yetirilməsi zamanı və ya belə vəzifələrin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar rəisin öz tabeliyində olan şəxsin şərəf və ləyaqətini alçaltması

on gündən iyirmi günədək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

Maddə 612. Tabelik münasibətlərində olmayan hərbi qulluqçular arasında qarşılıqlı münasibətlərin nizamnamə qaydalarını pozma

612.1. Tabelik münasibətlərində olmayan hərbi qulluqçular arasında qarşılıqlı münasibətlərin nizamnamə qaydalarını pozma, yəni bir hərbi qulluqçunun digərinin şərəf və ləyaqətini alçaltması və ya ona zor tətbiq etməsi

on gündən bir ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

612.2. Müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçuları və ya hərbi qulluqçu hazırlayan xüsusi təyinatlı təhsil müəssisəsinin kursantları arasında qarşılıqlı münasibətlərin nizamnamə qaydalarını pozaraq zərərçəkmiş şəxsə qarşı zor tətbiq etməklə, yaxud hədə-qorxu tətbiq etməklə özgənin az miqdarda əmlakını və ya əmlak xarakteri daşıyan digər hərəkətlər etməsini tələb etmə

bir aydan üç ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

Qeyd:

1. Bu Məcəllənin 612.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməl sağlamlığa ağır, az ağır və ya yüngül zərər vurmaqla törədildikdə, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddələrinə əsasən cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

2. Bu Məcəllənin 612.2-ci maddəsində “az miqdar” dedikdə, yüz manatdan yuxarı olmayan məbləğ başa düşülür.

Maddə 613. Hərbi hissəni və ya xidmət yerini özbaşına tərk etmə

613.1. Müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçusunun və ya hərbi qulluqçu hazırlayan xüsusi təyinatlı təhsil müəssisəsinin kursantının hərbi hissəni (hərbi qulluqçu hazırlayan xüsusi təyinatlı təhsil müəssisəsini) və ya xidmət yerini özbaşına tərk etməsi və ya üzrlü səbəblər olmadan hərbi hissəyə (hərbi qulluqçu hazırlayan xüsusi təyinatlı təhsil müəssisəsinə) və ya xidmət yerinə vaxtında gəlməməsi bir gündən artıq, lakin üç gündən çox olmayaraq törədildikdə

on günədən müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

613.2. Zabitin, gizirin, miçmanın, müddətdən artıq həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçusunun hərbi hissədən və ya xidmət yerindən özbaşına getməsi, habelə üzrlü səbəblər olmadan hərbi hissəyə və ya xidmət yerinə vaxtında gəlməməsi üç gündən artıq, lakin on gündən çox olmayaraq törədildikdə

iyirmi günədən müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

613.3. Bu Məcəllənin 613.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməllərin inzibati tənbeh almış şəxs tərəfindən inzibati tənbeh vermə haqqında qərar qüvvəyə mindiyi gündən bir il ərzində təkrar törədilməsinə görə-

on gündən iyirmi günədən müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

613.4. Bu Məcəllənin 613.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməllərin inzibati tənbeh almış şəxs tərəfindən inzibati tənbeh vermə haqqında qərar qüvvəyə mindiyi gündən bir il ərzində təkrar törədilməsinə görə-

on beş gündən bir ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

Maddə 614. Hərbi əmlakı itirmə, məhv etmə və ya zədələmə

614.1. Hərbi qulluqçulara xidməti istifadə üçün verilmiş silahın, onun komplekt hissələrinin, döyüş sursatının, partlayıcı maddələrin və qurğuların, hərbi texnikanın və ya sair hərbi əmlakın saxlanması qaydalarını pozmaqla itirilməsi

on gündən bir ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

614.2. Silah, onun komplekt hissələri, döyüş sursatı, partlayıcı maddələr və qurğular və ya hərbi texnika istisna olmaqla sair hərbi əmlakı qəsdən az miqdarda məhv etmə və ya zədələmə -

on beş gündən iki ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

Qeyd:

1. Bu Məcəllənin 614.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməl mühüm zərər vurduqda Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddəsinə əsasən cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

2. Bu Məcəllənin 614.2-ci maddəsində “az miqdar” dedikdə, beş min manatdan yuxarı olmayan məbləğ başa düşülür.

Maddə 615. Silahla və yüksək təhlükə törədən əşyalarla davranış qaydalarını pozma

Silahla, hərbi sursatla, radioaktiv materiallarla, partlayıcı maddələrlə, habelə ətrafdakılar üçün yüksək təhlükə törədən maddə və əşyalarla davranış qaydalarının pozulması, ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına yüngül zərər vurduqda

iki yüz manatdan üç yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir və ya işin halları və pozuntu törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla on gündən bir ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

Maddə 616. Maşınları idarəetmə və istismar qaydalarını pozma

Döyüş və ya xüsusi təyinatlı nəqliyyat vasitələrini, yaxud hərbi texnikanı idarəetmə və istismar qaydalarını pozma, ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına yüngül zərər vurulmasına səbəb olduqda -

iki yüz manatdan üç yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir və ya işin halları və pozuntu törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla on gündən iyirmi günədək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

Maddə 617. Hərbi uçuş aparatlarının istismar qaydalarını pozma

617.1. Hərbi uçuş aparatlarının uçuş, uçuşa hazırlıq və ya sair istismar qaydalarını pozma, ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına yüngül zərər vurulmasına səbəb olduqda

iki yüz manatdan üç yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir və ya işin halları və pozuntu törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla on gündən iyirmi günədək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

617.2. Bu Məcəllənin 617.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməllər ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına az ağır zərər vurulmasına səbəb olduqda

beş yüz manatdan yeddi yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir və ya işin halları və pozuntu törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla on beş gündən bir ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

Maddə 618. Hərbi gəmiləri idarəetmə və ya istismar qaydalarını pozma

618.1. Hərbi gəmiləri idarəetmə və ya istismar qaydalarını pozma, ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına yüngül zərər vurulmasına səbəb olduqda

iki yüz manatdan üç yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir və ya işin halları və pozuntu törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla on gündən iyirmi günədək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

618.2. Bu Məcəllənin 618.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməllər ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına az ağır zərər vurulmasına səbəb olduqda

beş yüz manatdan yeddi yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir və ya işin halları və pozuntu törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla on beş gündən bir ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.”.

Maddə 2. Bu Qanun 2020-ci il iyunun 1-dən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 1 may 2020-ci il.

**“Elektron məhkəmə” informasiya sistemi haqqında Əsasnamənin
təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
Fərmanı**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 13 fevral tarixli 268 nömrəli Sərəncamına uyğun olaraq **qərara alıram**:

1. “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi haqqında Əsasnamə” təsdiq edilsin (əlavə olunur).

2. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi “Dövlət informasiya ehtiyatları və sistemlərinin formalaşdırılması, aparılması, integrasiyası və arxivləşdirilməsi Qaydaları”nın təsdiq edilməsi və elektron hökumətlə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 12 sentyabr tarixli 263 nömrəli Fərmanına uyğun olaraq, “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin aidiyyəti dövlət informasiya ehtiyatları və sistemləri ilə əlaqələndirilməsini Elektron Hökumət İnformasiya Sistemi vasitəsilə təmin etsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə tövsiyə edilsin və Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə tapşırılsın ki, “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin fəaliyyətinin təşkili və inkişaf etdirilməsi üçün zəruri tədbirlər görsünlər.

4. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə tapşırılsın və Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna tövsiyə edilsin ki, “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğunda tətbiq olunan informasiya sistemi ilə integrasiyasını təmin etsinlər.

5. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə, Daxili İşlər Nazirliyinə, İqtisadiyyat Nazirliyinə, Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinə, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə, Təhsil Nazirliyinə, Dövlət Sərhəd Xidmətinə, Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinə, Dövlət İmtahan Mərkəzinə, İpoteka və Kredit Zəmanət Fonduna, Milli Depozit Mərkəzinə, “Azərsu” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinə, “Azərişiq” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinə, “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinə tapşırılsın və Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankına, İcbari Sığorta Bürosuna, Azərbaycan

Kredit Bürosuna tövsiyə edilsin ki, bu Fərmanla təsdiq edilmiş “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi haqqında Əsasnamə”nin 11.2-ci bəndində nəzərdə tutulmuş məlumatların Elektron Hökumət İnformasiya Sistemi vasitəsilə əldə edilməsini təmin etmək məqsədilə altı ay müddətində zəruri tədbirlər görsünlər və bu barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinə məlumat versinlər.

6. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidməti ilə birgə “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün zəruri tədbirlər görsünlər.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 1 iyun 2020-ci il.

§

**“Elektron məhkəmə” informasiya sistemi haqqında
Əsasnamə**

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Əsasnamə “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin (bundan sonra – İnformasiya sistemi) formalaşdırılmasının, aparılmasının, digər qurumların informasiya sistemləri və ehtiyatları ilə Elektron Hökumət İnformasiya Sistemi (bundan sonra – EHİS) vasitəsilə integrasiyasının, habelə İnformasiya sistemi ilə bağlı mühafizə tədbirlərinin təmin edilməsinin hüquqi, təşkilati və texnoloji əsaslarını müəyyən edir.

1.2. İnformasiya sistemi Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi, Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual Məcəlləsi, “Fərdi məlumatlar haqqında”, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında”, “Elektron imza və elektron sənəd haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunları, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 12 sentyabr tarixli 263 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət informasiya ehtiyatları və sistemlərinin formalaşdırılması, aparılması, integrasiyası və arxivləşdirilməsi Qaydaları” (bundan sonra – Qaydalar) və digər normativ hüquqi aktlar əsasında fəaliyyət göstərir.

1.3. İnformasiya sisteminin tətbiqi insan və vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının səmərəli müdafiəsinə, məhkəməyə müraciət imkanlarının genişlənməsinə, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin səmərəliliyinin və şəffaflığının artırılmasına, süründürməçilik və sui-istifadə hallarının qarşısının alınmasına, aşkarlığın və operativliyin təmin edilməsinə, məhkəmə qərarlarının icrasına nəzarətin effektivliyinin artırılmasına, elektron kargüzarlığın və elektron sənəd dövriyyəsinin təmin olunmasına xidmət edir.

1.4. İnformasiya sisteminin saxlanması, fəaliyyəti və inkişaf etdirilməsi üçün zəruri xərclər dövlət büdcəsindən ayrılan və Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin hesabına daxil olan vəsait, habelə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər mənbələr hesabına maliyyələşdirilir.

1.5. İnformasiya sisteminin istifadəçiləri iştirakçısı olduqları məhkəmə işləri barədə məlumatları, İnformasiya sisteminin iştirakçıları isə xidməti vəzifələrinin icrası ilə bağlı məlumatları İnformasiya sistemindən ödənişsiz əldə edirlər.

1.6. İnformasiya sisteminin formalaşdırılmasına, aparılmasına, integrasiyasına və arxivləşdirilməsinə dair bu Əsasnamə ilə tənzimlənməyən digər məsələlər Qaydalara uyğun olaraq həll edilir.

2. Əsas anlayışlar

2.1. Bu Əsasnamədə istifadə olunan anlayışlar aşağıdakı mənalara ifadə edir:

2.1.1. istifadəçi – normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş qaydada İnformasiya sistemindən informasiya əldə etmək və ya ötürmək hüququ verilmiş dövlət və yerli özünüidarəetmə orqanları, hüquqi və fiziki şəxslər;

2.1.2. iştirakçı – hakimlər və məhkəmə aparatı işçiləri;

2.1.3. sahib – normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş qaydada İnformasiya sistemi üzərində sahiblik və istifadə hüququnu həyata keçirən, habelə sistemin aparılmasını təmin edən Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi;

2.1.4. operator – sahibin normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilən həcmdə və şərtlərlə İnformasiya sisteminin fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üzrə hüquq və vəzifələrini həvalə etdiyi struktur bölmə;

2.1.5. elektron kabinet – istifadəçinin özü barəsindəki məlumatlarla tanış olmasını, onları əldə etməsini və dəyişdirməsini, xidmətlərdən istifadə etməsini, ödənişlər həyata keçirməsini, həmçinin sahib və operator ilə qarşılıqlı əlaqəsini təmin edən fərdi elektron səhifə;

2.1.6. anonimləşdirmə – dövlət, peşə, qulluq, bank, kommersiya, vergi sirri ilə bağlı, habelə şəxsi və ailə həyatına dair fərdi məlumatların onları müəyyənləşdirməyə imkan verməyən vəziyyətə salınması;

2.1.7. məlumatların yayılması – İnformasiya sistemi vasitəsilə bütün məhkəmə qərarlarının (qətnamələr, hökmlər, əmrlər, qəraradlar və qərarlar) elektron qaydada dərc edilməsi;

2.1.8. vahid məhkəmə portalı – məhkəmələr, hakimlər və məhkəmə işləri barədə məlumatların elektron qaydada əldə olunmasına xidmət edən vasitə.

3. İnformasiya sisteminin fəaliyyətinin prinsipləri

3.1. İnformasiya sistemi Qaydaların 2.1-ci bəndində qeyd edilən prinsiplər nəzərə alınmaqla formalaşdırılır və aşağıdakı prinsiplər əsasında fəaliyyət göstərir:

3.1.1. istifadə rahatlığı – İnformasiya sistemindən istifadənin və informasiya mübadiləsinin rahat, əlavə əməliyyatlar aparılmadan təmin edilməsi;

3.1.2. operativlik – müvafiq sənədlərin və müraciətlərin təqdim edilməsinin, qəbulunun, cavablandırılmasının, informasiyanın əldə olunmasının və mübadiləsinin avtomatlaşdırılmış qaydada həyata keçirilməsi;

3.1.3. fasiləsizlik – İnformasiya sistemində aparılan təşkilati, inzibati, texniki və digər dəyişikliklərdən asılı olmayaraq, fəaliyyətin fasiləsiz həyata keçirilməsi;

3.1.4. şəffaflıq – sistemin fəaliyyətində aşkarlığın və hesabatlılığın təmin edilməsi, həyata keçirilən prosedurların və onların nəticələrinin izlənilməsi imkanının mövcudluğu.

4. İnformasiya sisteminin texniki-texnoloji infrastrukturunu

4.1. İnformasiya sistemi aşağıdakı elementlərdən ibarətdir:

4.1.1. İnformasiya sisteminin proqram kompleksi;

4.1.2. İnformasiya sisteminin mərkəzi və ehtiyat avadanlıq kompleksi;

4.1.3. İnformasiya sisteminin şəbəkə infrastrukturunu;

4.1.4. İnformasiya sistemi iştirakçılarının işçi stansiyalarının texniki vasitələri;

4.1.5. İnformasiya ehtiyatı.

4.2. İnformasiya sisteminin proqram kompleksinə əməliyyat sistemləri, tətbiqi proqram təminatı, informasiyanın mühafizəsi və digər proqram vasitələri aiddir. Tətbiqi proqram təminatına aşağıdakılar daxildir:

4.2.1. Vahid məhkəmə portalı;

- 4.2.2. Elektron kabinet;
 - 4.2.3. Dövlət rüsumlarının məhkəmələr üzrə elektron uçuğu;
 - 4.2.4. Yekun məhkəmə qərarlarının vahid bazası;
 - 4.2.5. Elektron əmr icraatı altsistemi;
 - 4.2.6. Məhkəmələrdə insan resurslarının elektron idarəetmə altsistemi;
 - 4.2.7. Məhkəmə işlərinin elektron idarəedilməsi altsistemi;
 - 4.2.8. Sənədlərin elektron dövriyyəsi altsistemi;
 - 4.2.9. Məhkəmə proseslərinin elektron audio-video protokollaşdırma altsistemi;
 - 4.2.10. Proses iştirakçılarının iclasa gəlmədən texniki vasitələrdən istifadə olunmaqla iclasda iştirak etmək imkanını təmin edən videokonfrans altsistemi;
 - 4.2.11. Dövlət və digər informasiya sistemləri ilə məlumat mübadiləsini təmin edən integrasiya və elektron məlumat sorğulama modulu;
 - 4.2.12. Məhkəmə işinin təşkili üzrə məlumat pəncərəsi;
 - 4.2.13. Məhkəmə qərarlarını avtomatlaşdırılmış anonimləşdirmə modulu;
 - 4.2.14. Məhkəmə işlərinin avtomatlaşdırılmış təsadüfi bölgüsü modulu;
 - 4.2.15. Analitik təhlil və statistik hesabat modulu.
- 4.3. İnformasiya sisteminin avadanlıq kompleksinə serverlər, yaddaş qurğuları, soyutma sistemləri, fasiləsiz enerji mənbələri və digər texniki vasitələr aiddir. İnformasiya sisteminin ehtiyat mərkəzi yaradılır və həmin sistemin proqram-texniki vasitələrinin nüsxəsi bu mərkəzdə saxlanılır. İnformasiya sisteminin mərkəzi və ehtiyat avadanlıq kompleksi operatorun nəzarəti altında fəaliyyət göstərir.
- 4.4. İnformasiya sisteminin şəbəkə infrastrukturunu kommunikasiya avadanlığı və mühafizə olunan telekommunikasiya kanalları təşkil edir.
- 4.5. İnformasiya sistemi iştirakçılarının işçi stansiyalarının texniki vasitələrinə kompüter dəsti, çap qurğusu, veb kamera, barkod və sənədoxuyucu skanerlər, habelə digər zəruri elektron cihazlar daxildir. Bu texniki vasitələrin mühafizəsini və onlardan aidiyyəti üzrə istifadəni iştirakçı təmin etməlidir.
- 4.6. İnformasiya ehtiyatı bütün məhkəmələr, hakimlər, məhkəmə aparatının işçiləri, məhkəmə proseslərində iştirak edən şəxslər, məhkəmə işləri, iclaslar, prosesin gedişi, çıxarılan qərarlar, onların icra vəziyyəti, onlardan verilən şikayətlər və protestlər barədə məlumatları ehtiva edir. İnformasiya ehtiyatının əsas və ehtiyat nüsxələri mövcuddur.

5. Təhlükəsizlik tədbirləri

5.1. Məlumatların mühafizə səviyyəsinin daim nəzarətdə saxlanılmasını, onların təhlükəsizliyinə qarşı yönələn təhdidlərin müəyyən edilməsini və ehtimal olunan təhdidlərin neytrallaşdırılmasını təmin edən mühafizə sisteminin işlənilib hazırlanması və daim təkmilləşdirilməsi İnformasiya sisteminin təhlükəsizliyinin vacib elementidir.

5.2. İnformasiya sisteminə məlumatların işlənməsi zamanı proqram-texniki vasitələrin işinin pozulmasına gətirib çıxaran təsirlərə yol verilməməlidir.

5.3. Sahib məlumatlara qanunsuz müdaxilə faktlarının vaxtında aşkar edilməsini, həmin faktların, habelə məlumatların surətlərinin çıxarılmasının və (və ya) bu məlumatların onlarla işləməyə icazəsi olmayan şəxslərə ötürülməsinin qarşısının alınmasını, dəyişdirilmiş və ya məhv edilmiş məlumatların dərhal bərpası imkanının olmasını təmin etməlidir.

5.4. İnformasiya sistemi üzrə məlumatların təhlükəsiz şəkildə yazılması, sistemləşdirilməsi, yenilənməsi, dəyişdirilməsi, çıxarılması, silinməsi, anonimləşdirilməsi, yayılması, saxlanılması, ötürülməsi və məhv edilməsi üçün mühafizə vasitələri sertifikatlaşdırılmalı, texniki tələblərə uyğun quraşdırılmalı və istismara verilməlidir.

5.5. İnformasiya sisteminə daxil edilən məlumatların etibarlılığının və təhlükəsizliyinin təmin olunması məqsədilə İnformasiya sisteminin istifadəçiləri “Vahid Giriş Sistemi”ndən (“ASAN login”) istifadə etməklə İnformasiya sisteminə daxil olmalı və eyniləşdirilməlidirlər. İnformasiya sisteminə elektron sənədlərin təsdiqi və göndərilməsi gücləndirilmiş elektron imzadan istifadə etməklə həyata keçirilməlidir.

5.6. Operator sahibin tələbinə əsasən İnformasiya sisteminin istismarı, inkişafı və təhlükəsizliyi üzrə fəaliyyəti həyata keçirir.

5.7. İnformasiya sisteminin yaradılması və istifadəsi prosesində “İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq, informasiyanın mühafizəsinə dair tələblərə riayət edilməlidir.

6. İnformasiya sisteminin funksionallığına dair tələblər

6.1. İnformasiya sistemi vasitəsilə aşağıdakılar təmin edilir:

6.1.1. informasiyanın informasiya ehtiyatında toplanması, emalı, axtarışı, təhlili və ötürülməsi;

6.1.2. İnformasiya sisteminə daxil edilən məlumatların dəqiqliyi, tamlığı, aktuallığı və etibarlılığı;

6.1.3. İnformasiya sisteminin fasiləsiz fəaliyyətinin təmin edilməsi;

6.1.4. İnformasiya sistemindən, eyni zamanda, çoxsaylı istifadəçilərin istifadə etməsinin mümkünlüyü;

6.1.5. təhlükəsizlik və məlumatların mühafizəsi;

6.1.6. informasiya mübadiləsində bir-biri ilə uzlaşa bilən texnologiyaların və program-texniki vasitələrin tətbiqi;

6.1.7. məhkəmə prosesi ilə bağlı elektron xidmətlər göstərilməsi;

6.1.8. məhkəmə sənədlərinin layihələrinin hazırlanması;

6.1.9. məhkəmə prosesində iştirak edən şəxslərin zəruri məlumatlarının real vaxt rejimində yoxlanılması və İnformasiya sistemində olduqda, şəxsdən tələb edilməməsi;

6.1.10. məhkəmə icraatı zamanı tələb olunan məlumatların bu Əsasnamənin 11-ci hissəsində göstərilən qaydada elektron əldə edilməsi;

6.1.11. İnformasiya sisteminin iştirakçıları və istifadəçiləri tərəfindən ərizə, şikayət və digər sənədlərin elektron formada tərtib edilməsi, göndərilməsi, qəbulu, sənədlərin elektron qeydiyyatı və elektron dövriyyəsi;

6.1.12. mülki işlər və kommersiya mübahisələrinə dair işlər üzrə icraatın elektron qaydada aparılması;

6.1.13. məhkəməyə daxil olan işlərin hakimlər arasında təsadüfi və avtomatik şəkildə elektron qaydada bölüşdürülməsi;

6.1.14. məhkəmədə işlərə baxılma vaxtlarına və tarixlərinə dair avtomatlaşdırılmış qaydada elektron cədvəlin tərtibi;

6.1.15. məhkəmə prosesində iştirak edən şəxslərə məlumatların elektron qaydada (elektron kabinet, elektron poçt və SMS məlumatlandırma) çatdırılması;

6.1.16. məhkəmə iclasının audio və video texniki vasitələrdən istifadə etməklə qeydə alınması və onları real vaxt rejimində müşahidə etmək imkanının yaradılması;

6.1.17. mülki və kommersiya mübahisələrinə dair işlər üzrə proses iştirakçılarının iclasa gəlmədən texniki vasitələrdən istifadə yolu ilə iclasda iştirak etmələrinə imkan yaradılması;

6.1.18. məhkəmə işləri üzrə prosessual müddətlərə riayət olunmasına nəzarət edilməsi və müddətlərin bitməsi ilə bağlı xəbərdaredici funksiyaların olması;

6.1.19. qəbul edilən məhkəmə qərarlarının icraya yönəldilməsi və icra prosesinin izlənilməsi;

6.1.20. İnformasiya sistemində proses iştirakçısının iştirak etdiyi iş üzrə prosesin gedişi, çıxarılan qərarlar, onlardan verilən şikayət və ya protestlər barədə məlumat almağa imkan yaradan elektron kabinetin təşkili;

6.1.21. elektron qaydada yayılan məhkəmə qərarlarının anonimləşdirilməsi və müxtəlif meyarlar əsasında həmin qərarlarda effektiv axtarış aparılması;

6.1.22. məhkəmələrin bütün qərarlarının gücləndirilmiş elektron imza ilə təsdiq edildikdən sonra elektron qaydada yayılması;

6.1.23. məhkəmə fəaliyyəti ilə bağlı analitik təhlil və statistikanın elektron qaydada aparılması;

6.1.24. statistik məlumatların emalında intellektual idarəetmədən istifadə olunması;

6.1.25. məhkəmə fəaliyyətində süni intellektdən istifadə edilməsi;

6.1.26. məlumatların sistemləşdirilmiş şəkildə saxlanması.

7. İnformasiya sistemi sahibinin hüquqları və vəzifələri

7.1. İnformasiya sistemi sahibinin aşağıdakı hüquqları vardır:

7.1.1. bu Əsasnamənin 9.2.5-ci yarım bəndində göstərilmiş və qanunla müəyyən edilmiş hallarda iştirakçıların İnformasiya sisteminə giriş imkanını ləğv etmək;

7.1.2. əldə olunması qanunla məhdudlaşdırılan, o cümlədən xidməti istifadə üçün nəzərdə tutulan informasiyadan yalnız müvafiq normativ hüquqi aktlara uyğun şəkildə istifadə məqsədilə həmin məlumatların ötürülməsində məhdudiyyətlər tətbiq etmək;

7.1.3. iştirakçının və istifadəçinin yazılı müraciəti əsasında İnformasiya sistemində saxlanılan məlumatlarda dəyişiklik etmək.

7.2. İnformasiya sistemi sahibinin aşağıdakı vəzifələri vardır:

7.2.1. iştirakçıların İnformasiya sisteminə giriş hüququnu təmin etmək;

7.2.2. digər dövlət qurumları ilə məlumatların elektron formada mübadiləsini Qaydaların tələblərinə uyğun olaraq həyata keçirmək;

7.2.3. İnformasiya sisteminin təkmilləşdirilməsi və onun funksional imkanlarının artırılması istiqamətində tədbirlər görmək;

7.2.4. İnformasiya sisteminin beynəlxalq təcrübəyə uyğun inkişaf etdirilməsini təmin etmək;

7.2.5. İnformasiya sisteminin digər informasiya ehtiyatları və sistemləri ilə EHİS vasitəsilə integrasiyasını həyata keçirmək;

7.2.6. İnformasiya sisteminin funksiyaları barədə iştirakçıları məlumatlandırmaq, onlara metodiki kömək göstərmək, bu sahədə mütəmadi bilik və bacarıqlarının artırılması məqsədilə təlimlər təşkil etmək;

7.2.7. İnformasiya sisteminin komponentlərinin və proqram təminatının təyinatı üzrə istismarını, texniki xidmətini, saxlanılmasını, tərtib olunmuş

qrafik üzrə operator tərəfindən müvafiq profilaktik işlərin aparılmasını təşkil etmək və onlara nəzarəti həyata keçirmək;

7.2.8. İnformasiya sisteminə daxil edilmiş məlumatların təhlükəsizliyi ilə bağlı təşkilati və texniki tədbirlər görmək, məlumatlardan istifadənin və onların mühafizəsinin təşkilini təmin etmək;

7.2.9. İnformasiya sistemindəki məlumatların aktuallığını, etibarlılığını, əlçatanlığını, tamlığını, habelə onların ehtiyat surətlərinin saxlanmasını və qorunmasını təşkil etmək;

7.2.10. İnformasiya sistemi vasitəsilə dayanıqlı və fasiləsiz məlumat mübadiləsi aparılmasını təşkil etmək;

7.2.11. iştirakçılarda və istifadəçilərdə yaranmış çətinliklərin müəyyən edilməsi və zəruri təlimatlandırma işlərinin aparılması üçün qaynar xətt təşkil etmək;

7.2.12. mərkəzi və ehtiyat avadanlıq komplekslərində hər hansı bir qəza (xəta) baş verdiyi və ya İnformasiya sisteminin fəaliyyətində fasilə yarandığı halda İnformasiya sisteminin iştirakçılarını və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyini (bundan sonra – Əlaqələndirici qurum) bu barədə məlumatlandırmaq;

7.2.13. məhkəmə qərarlarının anonimləşdirilməklə elektron qaydada yayılmasını təşkil etmək;

7.2.14. İnformasiya sisteminə məlumatların tam və vaxtında ötürülməsinə və həmin məlumatların əldə edilməsinə qanunla müəyyən edilmiş hədlərdə nəzarət etmək;

7.2.15. İnformasiya sisteminin informasiya ehtiyatında dəyişiklikləri müvafiq qeydlər etməklə aparmaq, belə qeydlər üçün əsas olan sənədləri müvafiq sənədlər qovluğuna daxil etmək;

7.2.16. İnformasiya sistemi üzrə statistik hesabatlar hazırlamaq və onlar əsasında təhlillər aparmaq;

7.2.17. İnformasiya sisteminin təşkili və fəaliyyəti ilə bağlı Əlaqələndirici qurumun qiymətləndirmələr aparmasına zəruri şərait yaratmaq;

7.2.18. İnformasiya sisteminin formalaşdırılması, aparılması, integrasiyası və ya arxivləşdirilməsi ilə bağlı rəsmi sənədləri və texniki məlumatları Əlaqələndirici quruma təqdim etmək;

7.2.19. Əlaqələndirici qurumun əsaslandırılmış tələbinə uyğun olaraq, İnformasiya sisteminin fəaliyyətini təşkil etmək, onda dəyişiklik etmək və təkmilləşdirmələr aparmaq;

7.2.20. İnformasiya sisteminə çıxışı olan, habelə onun aparılmasında iştirak edən əməkdaşlarını gücləndirilmiş elektron imza ilə təmin etmək;

7.2.21. dövlət xidmətləri göstərilməsi üçün tələb edilən sənədlər barədə məlumat İnformasiya sistemində olduqda, həmin məlumatın ilkin mənbədən əldə edilməsini bu Əsasnamə və Qaydalara uyğun təmin etmək;

7.2.22. elektron xidmətlərin “bir pəncərə” prinsipi əsasında sahibin rəsmi internet resursu və EHİS vasitəsilə göstərilməsini təmin etmək;

7.2.23. istifadəçilərin tələbi əsasında onlar barədə məlumatlarda aparılan düzəlişləri təsdiq və ya rədd etmək;

7.2.24. İnformasiya sisteminin fəaliyyətini bu Əsasnamənin 1.2-ci bəndində göstərilən normativ hüquqi aktların tələblərinə uyğun təşkil etmək, onun formalaşdırılmasına, aparılmasına, integrasiyasına, arxivləşdirilməsinə, dayanıqlı və etibarlı fəaliyyətinin təmin edilməsinə nəzarət etmək;

7.2.25. iştirakçılara və istifadəçilərə İnformasiya sisteminin iş prinsipi və funksional imkanları haqqında məlumat vermək, metodiki kömək göstərmək.

8. İnformasiya sistemi operatorunun hüquqları və vəzifələri

8.1. İnformasiya sistemi operatorunun aşağıdakı hüquqları vardır:

8.1.1. İnformasiya sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində rəy və təkliflər vermək;

8.1.2. İnformasiya sistemi ilə məlumat mübadiləsində iştirak edəcək informasiya ehtiyatları və sistemləri müəyyən edilmiş texniki və funksional tələblərə cavab vermədiyi hallarda onlarda zəruri dəyişiklik və təkmilləşdirmə aparılması məqsədilə məsələ qaldırmaq;

8.1.3. digər informasiya ehtiyatları və sistemləri ilə məlumat mübadiləsinin təşkili üçün zəruri elektron servislər təşkil etmək və onları yeniləmək;

8.2. İnformasiya sistemi operatorunun aşağıdakı vəzifələri vardır:

8.2.1. İnformasiya sistemi vasitəsilə iştirakçının dayanıqlı, fasiləsiz, etibarlı və təhlükəsiz məlumat mübadiləsi aparmasını təmin etmək;

8.2.2. İnformasiya sisteminin proqram kompleksinə nəzarəti həyata keçirmək və mütəmadi texniki baxışları təşkil etmək;

8.2.3. proqram təminatının lisenziyalaşdırılmasını, lisenziyalı proqram təminatlarının işlək vəziyyətdə olmasını və yenilənməsini təmin etmək;

8.2.4. İnformasiya sistemində toplanılan texniki vasitələrin əməliyyatların qeydiyyat fayllarının (loq-faylların) monitorinqini həyata keçirmək və baş verən xətlər üzrə təhlillər aparmaq;

8.2.5. saxlanılan məlumatların sürətli axtarışının həyata keçirilməsi məqsədilə informasiya ehtiyatının mütəmadi optimallaşdırılmasını təşkil etmək;

8.2.6. informasiya ehtiyatının ehtiyat nüsxəsinin saxlanılması üçün tədbirlər görmək;

8.2.7. müəyyən edilmiş qrafik üzrə, eləcə də sahibin müraciəti əsasında İnformasiya sisteminin yerləşdiyi server və şəbəkə avadanlığına profilaktik baxış keçirilməsini təmin etmək və aktlaşdırmaq;

8.2.8. mütəmadi olaraq şəbəkə infrastrukturunda məlumatötürmə sürətini ölçmək və fasilələr yaranmasının səbəblərini müəyyən etmək məqsədilə monitorinqlər keçirmək;

8.2.9. İnformasiya sisteminə daxil edilən məlumatların tamlığını, təhrifolunmazlığını, əlçatanlığını, konfidensiallığını (məxfiliyini) və mühafizəsini təmin etmək;

8.2.10. İnformasiya sistemindən istifadə zamanı yaranan nasazlıqları aradan qaldırmaq məqsədilə təxirəsalınmaz tədbirlər görmək;

8.2.11. mərkəzi və ehtiyat avadanlığında hər hansı bir qəza (xəta) baş verdiyi və İnformasiya sisteminin fəaliyyətində hər hansı fasilə yarandığı halda sahibi bu barədə məlumatlandırmaq;

8.2.12. server və şəbəkə avadanlığının yerləşdiyi otaqlarda fasiləsiz elektrik enerjisini, yanğın təhlükəsizliyini və tələb olunan temperaturu tənzimləyən avadanlığa müəyyən edilmiş qaydada texniki baxışların keçirilməsini və aşkar olunmuş nasazlıqların aradan qaldırılmasını təmin etmək;

8.2.13. sahibin müraciəti əsasında, qanunvericilikdə edilmiş dəyişikliklərə əsasən ən qısa müddətdə proqram təminatında uyğunlaşdırmaların aparılmasını, eləcə də yeni proqram modulların yazılmasını və sınaqların keçirilməsini təmin etmək;

8.2.14. informasiya ehtiyatı üzrə sahibin tələb etdiyi məzmununda hesabatlar hazırlamaq;

8.2.15. qanunsuz daxil olma və saxtalaşdırma hallarının qarşısını almaq, habelə giriş və əməliyyat tarixçələrini (loqları) saxlamaq;

8.2.16. sisteminin formalaşdırılması, aparılması, integrasiyası və arxivləşdirilməsi işlərini texniki tələblərə, eləcə də bu Əsasnamə ilə və Qaydalarla müəyyən edilən tələblərə uyğun formada aparmaq;

8.2.17. informasiya sisteminin dayanıqlı və fasiləsiz fəaliyyətini, sistemin komponentlərinin və proqram təminatının təyinatı üzrə istismarını,

texniki xidmətini, təmirini və yenilənməsini, habelə təkmilləşdirilməsi üzrə profilaktik işlərin görülməsini təmin etmək.

9. İnformasiya sistemi iştirakçılarının hüquqları və vəzifələri

9.1. İnformasiya sistemi iştirakçılarının aşağıdakı hüquqları vardır:

9.1.1. İnformasiya sisteminin işinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər vermək;

9.1.2. məhkəmə prosesində iştirak edən şəxslər barədə İnformasiya sistemində məlumatları yoxlamaq, zəruri sənəd və arayışlara dair məlumatları əldə etmək və ötürmək;

9.1.3. iclasın real vaxt rejimində müşahidə edilməsini, habelə texniki vasitələrdən istifadə yolu ilə iclasda iştirak etməsi imkanını təmin etmək.

9.2. İnformasiya sistemi iştirakçılarının aşağıdakı vəzifələri vardır:

9.2.1. məlumatları dolğun şəkildə İnformasiya sistemində daxil etmək, bu məlumatların təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün zəruri tədbirlər görmək;

9.2.2. İnformasiya sistemindən və oradakı məlumatlardan yalnız xidməti məqsədlər üçün istifadə etmək;

9.2.3. sahib tərəfindən İnformasiya sistemində daxil edilən və iştirakçının bilavasitə fəaliyyəti ilə bağlı olan yeni məlumat və sənədləri daim izləmək;

9.2.4. məhkəmə sənədlərinə dair İnformasiya sistemində saxlanılan məlumatlarda aşkar edilmiş səhvlərin aradan qaldırılması məqsədilə dərhal sahibə məlumat vermək.

9.2.5. iş yerini dəyişdikdə və ya işdən çıxdıqda, İnformasiya sistemindən istifadənin dayandırılması barədə məhkəmə sədri və ya məhkəmə aparatının rəhbəri vasitəsilə sahibə məlumat vermək;

9.2.6. məlumatların mühafizəsini təmin edən avadanlıq və proqram vasitələrinə müdaxilə etməmək;

9.2.7. İnformasiya sisteminin fəaliyyətini ləngidən, ona zərər vuran və ya onun fəaliyyətinin dayanmasına səbəb ola bilən hərəkətlərə yol verməmək;

9.2.8. İnformasiya sisteminin fəaliyyətinin texniki səbəblərdən dayandığı hallar istisna olmaqla, mülki işlər və kommərsiya mübahisələri üzrə məhkəmə sənədlərini İnformasiya sistemi vasitəsilə tərtib etmək;

9.2.9. İnformasiya sistemində giriş imkanı verən avtomatlaşdırılmış işçi stansiyanı və İnformasiya sistemindən əldə olunan qanunla qorunan məlumatları özündə əks etdirən kağız daşıyıcıları nəzarətdən kənar qoymamaq;

9.2.10. İnformasiya sistemindən istifadə zamanı kompüterin monitorunda əks olunan məlumatları kənar şəxslərin oxumasına imkan verməmək, eləcə də internet şəbəkəsi vasitəsilə yayımlamamaq;

9.2.11. İnformasiya sisteminə daxil olmağa imkan verən elektron imza vasitələrinin konfidensiallığını (məxfiliyini) pozmammaq;

9.2.12. məlumatların mühafizəsi ilə bağlı tədbirlərin yoxlanılmasını həyata keçirən şəxslərə maneələr yaratmammaq;

9.2.13. məhkəmə işləri üzrə işdə iştirak edən şəxslər İnformasiya sistemində qeydiyyatdan keçmişlərsə, məhkəmə sənədlərini bu şəxslərin həmin sistemdə yaradılmış elektron kabinetlərində yerləşdirmək və onlara bu barədə məlumatı həmin sistem vasitəsilə elektron qaydada (elektron poçt və SMS vasitəsilə) çatdırmaq;

9.2.14. məhkəmə işləri üzrə işdə iştirak edən şəxslər İnformasiya sistemində qeydiyyatdan keçməmişlərsə, onlara məhkəmə sənədləri barədə məlumatları bu sistem vasitəsilə şəxsin təqdim etdiyi mobil telefon nömrəsinə SMS-lə çatdırmaq;

9.2.15. məhkəmə işləri üzrə işdə iştirak edən şəxslər İnformasiya sistemində qeydiyyatdan keçməmişlərsə və şəxs mobil telefon nömrəsi təqdim etməmişdirsə, məhkəmə sənədləri barədə məlumatların bu sistem tərəfindən mövcud dövlət məlumat mənbələrindən əldə edilən bütün aktiv mobil telefon nömrələrinə SMS-lə çatdırılmasını təmin etmək (İnformasiya sistemi iştirakçılarının dövlət məlumat mənbələrindən əldə edilən mobil telefon nömrələri barədə məlumata çıxışının olmaması şərtilə);

9.2.16. kommersiya mübahisələri üzrə işlərdə iştirak edən şəxslərin məhkəmə sənədlərini onların İnformasiya sistemində yaradılmış elektron kabinetlərində yerləşdirmək və onlara bu barədə məlumatı həmin sistem vasitəsilə elektron qaydada (elektron poçt və SMS vasitəsilə) çatdırmaq;

9.2.17. məhkəmə iclasının audio və video texniki vasitələrdən istifadə etməklə qeydə alınmasını təmin etmək;

9.2.18. məhkəmə qərarları tərtib və gücləndirilmiş elektron imza ilə təsdiq edildikdən sonra onların avtomatlaşdırılmış qaydada, işdə iştirak edən şəxslərin elektron kabinetlərində yerləşdirilməsini təmin etmək;

9.2.19. məhkəmə iclaslarının fasiləsiz audio-video yazısının aparılması barədə məhkəmə prosesinin tərəflərini və işdə iştirak edən digər şəxsləri xəbərdar etmək.

10. İnformasiya sistemi istifadəçilərinin hüquqları və vəzifələri

10.1. İnformasiya sistemi istifadəçilərinin aşağıdakı hüquqları vardır:

10.1.1. məhkəmənin fəaliyyət istiqamətlərinə aid olan xidmətlərdən İnformasiya sistemi vasitəsilə istifadə etmək;

10.1.2. xidmətlərdən istifadə etmək üçün elektron kabinet yaratmaq;

10.1.3. iştirak etdikləri bütün məhkəmə işləri, o cümlədən məhkəmə prosesləri barədə mövcud məlumatlarla tanış olmaq;

10.1.4. ərizə, şikayət və digər sənədləri məhkəməyə elektron qaydada göndərmək;

10.1.5. iştirak etdiyi iş üzrə prosesin gedişi, çıxarılan qərarlar, onlardan verilən şikayət və ya protestlər barədə elektron qaydada (elektron poçt və SMS vasitəsilə) məlumat almaq;

10.1.6. İnformasiya sisteminin işinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər vermək;

10.1.7. Bu Əsasnamə ilə nəzərdə tutulmuş digər hüquqlardan istifadə etmək.

10.2. İnformasiya sistemi istifadəçilərinin aşağıdakı vəzifələri vardır:

10.2.1. kommersiya mübahisələri üzrə işlərlə bağlı elektron kabinet yaratmaq;

10.2.2. İnformasiya sisteminə məlumatları düzgün daxil etmək.

11. İnformasiya sistemi ilə əlaqəli fəaliyyət göstərən digər dövlət informasiya ehtiyatları və sistemləri

11.1. Məlumat-axtarış işinin operativliyini və səmərəliliyini artırmaq məqsədilə İnformasiya sistemi Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin, “Dövlət sirri haqqında”, “Fərdi məlumatlar haqqında”, “Banklar haqqında” və “Kommersiya sirri haqqında” Azərbaycan Respublikası qanunlarının tələbləri nəzərə alınmaqla digər dövlət informasiya sistemləri ilə əlaqəli fəaliyyət göstərir.

11.2. İnformasiya sisteminin iştirakçıları qanunla müəyyən edilmiş hallarda və qaydada məhkəmə icraatı ilə bağlı iş üçün əhəmiyyət kəsb edən halların araşdırılması üçün müvafiq olaraq hakim sorğusu və ya hakimin gücləndirilmiş elektron imzası ilə təsdiq olunmuş və qanuni qüvvəyə minmiş qərarı əsasında EHİS vasitəsilə aşağıdakı məlumatları əldə edirlər:

11.2.1. hüquqi şəxslər və hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti göstərən fiziki şəxslər barədə məlumatlar;

11.2.2. vergi ödəyicisi ilə bağlı keçirilmiş yoxlamalar haqqında məlumatlar;

11.2.3. telefon nömrələri barədə məlumatlar;

11.2.4. əmək müqaviləsi, pensiya və sosial müavinətlər haqqında məlumatlar;

11.2.5. daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydiyyatata alınmış mülkiyyət və istifadə hüquqlarına dair məlumatlar;

11.2.6. daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydiyyatata alınmış mülkiyyət, icarə və istifadə hüquqlarının məhdudlaşdırılmasına (yüklülüyünə) dair məlumatlar;

11.2.7. şəxslər barəsində axtarış və cinayət işlərinə, məhkumluğa, cərimə ödənişlərinə dair məlumatlar;

11.2.8. şəxsə məxsus olan nəqliyyat vasitələri barədə məlumatlar;

11.2.9. sürücülük vəsiqələri barədə məlumatlar;

11.2.10. şəxslərin və nəqliyyat vasitələrinin sərəhədkeçmə uçuotu;

11.2.11. sərəhədkeçməsinə məhdudiyyət qoyulmuş şəxslər barədə məlumatlar;

11.2.12. ipoteka kreditləşməsi və təminat verilən kreditlər üzrə bank sirri təşkil edən məlumatlar;

11.2.13. kredit təşkilatlarından – şəxslərin bank və ya kredit təşkilatlarında mövcud olan hesabları, əmanətləri, hesablardakı vəsaitlərinin miqdarı barədə məlumatlar;

11.2.14. kredit məlumatlarının icmalı, borcalanın aktiv öhdəlikləri, borcalanın bağlanmış öhdəlikləri, borcalanın zəmin olduğu öhdəliklər;

11.2.15. ipoteka və ya girov saxlayan qismində xeyrinə yüklü edilən daşınmaz və ya daşınar əşyalar barədə məlumatlar;

11.2.16. məcburi köçkünlər barədə məlumatlar;

11.2.17. elektrik enerjisi, içməli su və qaz abunəçiləri, onların borcları barədə məlumatlar;

11.2.18. yaşayış sahələrini satmaq öhdəliyi ilə kirayəyə vermə mexanizmi üzrə kirayəçiyə dair məlumatlar;

11.2.19. qiymətli kağızlar və onların yüklülüyü barədə məlumatlar;

11.2.20. icbari sığorta müqavilələrinə dair məlumatlar;

11.2.21. şəxsin təhsili və təhsil sənədləri barədə məlumatlar;

11.2.22. Azərbaycan Respublikası Əhəlisinin Dövlət Reyestrindən – vətəndaşlar və Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan, yaxud qaçqın statusu almış əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər, habelə vətəndaşlıq vəziyyəti aktları barədə məlumatlar;

11.2.23. “Elektron icra” informasiya sistemindən – məhkəmə qərarlarının icrası vəziyyəti barədə məlumatlar;

11.2.24. “Cəza çəkən məhkumlar və həbs edilmiş şəxslər” informasiya sistemindən – barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilmiş şəxslər, məhkumlar,

habelə həbs qətimkan tədbirinin və cəzaların icrası vəziyyəti barədə məlumatlar;

11.2.25. Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların vahid məlumat reyestrindən – yoxlamalar barədə məlumatlar;

11.2.26. “Elektron notariat” informasiya sistemindən – notariat hərəkətləri barədə məlumatlar.

12. İnformasiya sisteminin fəaliyyətinin təşkili

12.1. İnformasiya sisteminin fəaliyyətinin və təhlükəsizliyinin təşkilini, aidiyyəti qurumlarla qarşılıqlı fəaliyyətin əlaqələndirilməsini sahib həyata keçirir.

12.2. İnformasiya sistemi daxilində informasiya ehtiyatlarından istifadəyə buraxılış həddini sahib müəyyən edir.

12.3. İnformasiya sisteminə iştirakçı tərəfindən daxil edilən məlumatlar həmin şəxsin gücləndirilmiş elektron imzası ilə təsdiqlənməlidir.

12.4. Məhkəmə fəaliyyəti ilə bağlı tələb olunan məlumatlar İnformasiya sistemi vasitəsilə yoxlanılır, sənəd və arayışlara dair məlumatlar bu Əsasnamənin 11.2-ci bəndində müəyyən olunmuş qaydada əldə edilir.

12.5. Məhkəmə sənədlərinin layihələri İnformasiya sistemi vasitəsilə avtomatlaşdırılmış formada generasiya olunaraq tərtib edilir.

12.6. Tərtib edilən məhkəmə qərarı qanunvericilik aktlarının tələblərinə uyğunluq baxımından yoxlanıldıqdan sonra hakim həmin qərarı gücləndirilmiş elektron imza ilə təsdiq edir. Məhkəmələrin bütün qərarları qəbul olunduğu gündən 1 (bir) aydan gec olmayaraq anonimləşdirilməklə elektron qaydada yayılmalıdır.

12.7. İnformasiya sisteminə daxil edilən məlumatlar dolğun olmalı, zəruri xanalar tam doldurulmalı və anonimləşdirilən məlumatlar istisna olmaqla, sözlər ixtisarla ifadə edilməməlidir.

12.8. Məlumatlar İnformasiya sisteminə Azərbaycan Respublikasının dövlət dilində daxil edilir.

12.9. İnformasiya sisteminə daxil edilmiş məlumatlarda çatışmazlıqlar aşkar olunduqda, iştirakçının yazılı müraciəti əsasında sahib həmin çatışmazlıqları aradan qaldırır.

13. İnformasiya sistemindən istifadə qaydası

13.1. İnformasiya sistemindən istifadə “Vahid məhkəmə portalı” və onun tərkib hissəsi olan elektron kabinet vasitəsilə həyata keçirilir.

13.2. İstifadəçilər “Vahid məhkəmə portalı” vasitəsilə açıq sənədlərlə (məlumatlarla) tanış ola, Vahid Giriş Sistemi (“ASAN login”) ilə eyniləşdirildikdən sonra avtomatik qaydada yaradılmış elektron kabinetləri

vasitəsilə özlərinə aid sənədləri (məlumatları) əldə edə, habelə onların gücləndirilmiş elektron imza ilə təsdiq edilmiş elektron variantlarını çap edə, ödənişlər və digər əməliyyatlar həyata keçirə bilərlər.

13.3. İstifadəçilər, həmçinin İnformasiya sistemində yaradılan elektron kabinetləri vasitəsilə özləri haqqında toplanan məlumatlarda dəyişiklik edilməsi barədə müraciət edə, habelə həmin məlumatlardan istifadə olunması barədə informasiyanı əldə edə (onlarla tanış ola) bilərlər.

13.4. İnformasiya sistemində həyata keçirilən elektron xidmətlərdən istifadə sahibin rəsmi internet saytında dövlət xidmətləri bölməsi və EHİS vasitəsilə ödənişlərin edilməsi isə “ASAN ödəniş” və digər ödəniş sistemləri vasitəsilə (elektron kabinetdə “ASAN ödəniş” və digər ödəniş sistemlərinə keçid verilməklə) həyata keçirilir.

13.5. Sahib istifadəçinin İnformasiya sistemindəki məlumatlarına (elektron kabinetə) giriş hüquqlarını aşağıdakı hallarda məhdudlaşdırıla bilər:

13.5.1. İnformasiya sisteminə qeyri-qanuni daxilolma və ya müdaxilə baş verdikdə;

13.5.2. bu Əsasnamədə müəyyən edilmiş tələblər yerinə yetirilmədikdə.

13.6. Məhkəmə və proses iştirakçıları tərəfindən ərizə, şikayət və digər sənədlərin elektron formada tərtib edilməsi, göndərilməsi, qəbulu, sənədlərin elektron qeydiyyatı və elektron dövriyyəsi Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 10-1.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan “Elektron məhkəmə” informasiya sistemindən istifadə qaydalarına uyğun olaraq həyata keçirilir.

§

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin müavininin, İnzibati və Kommersiya kollegiyaları sədrlərinin və bir sıra birinci instansiya məhkəmələri sədrlərinin təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Əsgər Novruz oğlu Novruzov Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi sədrinin müavini təyin edilsin.

2. Yusifəli Süleyman oğlu Qurbanov Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati Kollegiyasının sədri təyin edilsin.

3. Əhliman Mehman oğlu Xıdırov Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyasının sədri təyin edilsin.

4. Hicran Xasay oğlu Muradov Naxçıvan Muxtar Respublikası İnzibati Məhkəməsinin sədri təyin edilsin.

5. Elşən Fizuli oğlu Salmanov Naxçıvan Muxtar Respublikası Kommersiya Məhkəməsinin sədri təyin edilsin.

6. Hüseyn Məmməd oğlu Məmmədov Naxçıvan Muxtar Respublikası Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin sədri təyin edilsin.

7. Bu Sərəncam 2020-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 30 dekabr 2019-cu il.

§

**Yeni yaradılmış inzibati və kommersiya məhkəmələri hakimlərinin
təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
Sərəncamı**

Məhkəmə-Hüquq Şurasının təkliflərini nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 9-cu bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Aşağıdakı şəxslər yeni yaradılmış inzibati və kommersiya məhkəmələrinin hakimləri təyin edilsinlər:

İnzibati məhkəmələr üzrə:

Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati Məhkəməsi

Muradov Hicran Xasay oğlu

Novruzov Səxavət Hüseyn oğlu

...

Kommersiya məhkəmələri üzrə:

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Kommersiya Məhkəməsi

Hüseynov Elnur Heydər oğlu

Salmanov Elşən Fizuli oğlu

...

2. Bu Sərəncam 2020-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 30 dekabr 2019-cu il.

§

**Bir sıra birinci instansiya məhkəmələri hakimlərinin və sədrlərinin
vəzifələrinin dəyişdirilməsi ilə bağlı bəzi məsələlər haqqında
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
Sərəncamı**

Məhkəmə-Hüquq Şurasının təkliflərini nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 9-cu və 32-ci bəndlərini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Aşağıdakı hakimlər və məhkəmə sədrləri vəzifələrinin dəyişdirilməsi ilə əlaqədar tutduqları vəzifələrdən azad edilsinlər:

...

Hüseynov Elnur Heydər oğlu - Naxçıvan Muxtar Respublikası Naxçıvan Şəhər Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən

...

Novruzov Səxavət Hüseyn oğlu - Naxçıvan Muxtar Respublikası Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən

...

Salmanov Elşən Fizuli oğlu - Naxçıvan Muxtar Respublikası Hərbi Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən

...

2. Aşağıdakı şəxslər birinci instansiya məhkəmələrinin hakimləri və sədrləri təyin edilsinlər:

...

3. Aşağıdakı şəxslər birinci instansiya məhkəmələrinin hakimləri təyin edilsinlər:

Heydərov Faiq İnqilab oğlu - Naxçıvan Muxtar Respublikası Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin hakimi

...

4. Bu Sərəncam 2020-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 30 dekabr 2019-cu il.

§

**“Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə
Müvəkkili (Ombudsman) haqqında” Naxçıvan Muxtar Respublikasının
Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə
Naxçıvan Muxtar Respublikasının Qanunu**

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 24-cü maddəsinin I hissəsinin 3-cü bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

“Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) haqqında” Naxçıvan Muxtar Respublikasının Qanununda aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 9.2-ci maddədə “göstərilmədikdə” sözü “və imzası (hüquqi şəxslərə münasibətdə hüquqi şəxsin adı və hüquqi ünvanı, onun rəhbərinin imzası) olmadıqda” sözləri ilə əvəz edilsin.

2. 9.3-cü maddədə “edilə bilər” sözləri “edilir” sözü ilə əvəz edilsin.

3. 10.1-ci maddənin birinci abzasında “edə bilər” sözləri “edir” sözü ilə əvəz edilsin.

4. 10.2-ci maddədə, 12.1-ci maddənin ikinci cümləsində, 12.2.2-ci, 13.1-ci maddələrdə, 13.2.1-ci və 13-1.5-ci maddələrin birinci cümlələrində “gün” sözü “iş günü” sözləri ilə əvəz edilsin.

5. 12.4-cü maddədə “apara bilər” sözləri “aparır” sözü ilə əvəz edilsin.

6. 12.6-cı maddənin ikinci cümləsində “gün də uzadıla bilər” sözləri “günə dək uzadılır” sözləri ilə əvəz edilsin və üçüncü cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin: “Şikayətinin yazılı müraciəti ilə əlavə yoxlama aparmaq lazım gəldiyi halda şikayətə baxılma müddəti 30 günə dək uzadılır.”.

7. 13.2-ci maddənin birinci abzasında “keçirə bilər” sözləri “keçirir” sözü ilə əvəz edilsin. 8. 13.2.1-ci maddənin ikinci cümləsində “edə bilər” sözləri “edir” sözü ilə əvəz edilsin.

Vasif Talıbov

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri

Naxçıvan şəhəri, 23 may 2020-ci il.

§

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə 9 fevral 2020-ci il tarixdə keçirilmiş seçkilərin nəticələrinin yoxlanılması və təsdiq edilməsinə dair Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin Qərarı

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyəti Əliyev Qasım Vəli oğlunun sədrliyi ilə, Rəyasət Heyətinin üzvləri Allahverdiyev Əli Kərim oğlu və Qurbanov Yusifəli Süleyman oğlundan ibarət tərkibdə, Kərimov Rəhif Əhməd oğlunun katibliyi,

Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədri Qasımov Məhərrəm Əli oğlunun, sədr müavini Qədimov Əli Tofiq oğlunun, üzvlər Hüseynzadə Əkrəm Rüşət oğlunun, Məmmədov Şamxal Şükür oğlunun, Ağayev Arif Qurban oğlunun və Quliyeva Ceyran Mənaif qızının,

Mütəxəssislər Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin əməkdaşları Məmmədov Məhərrəm Allahverdi oğlunun, Əsgərov Rəhim Əsgər oğlunun və Rzayev Xəlid Məhərrəm oğlunun iştirakları ilə

Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 16-cı maddəsinə uyğun olaraq konstitusiya icraatı qaydasında Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasından daxil olmuş materiallar üzrə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə 2020-ci il fevralın 9-da keçirilmiş seçkilərin nəticələrinin yoxlanılmasına dair işə baxaraq hakim Allahverdiyev Əli Kərim oğlunun məruzəsini, Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədri Qasımov Məhərrəm Əli oğlunun çıxışını və mütəxəssislərin arayışını dinləyib müzakirə edərək Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyəti

MÜƏYYƏN ETDİ:

Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 5-ci maddəsinin 2-ci hissəsinin 1-ci bəndinə, “Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər haqqında” Naxçıvan Muxtar Respublikası Qanununun 8.1-ci maddəsinə və Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisinə seçkilərin təyin edilməsi haqqında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin 9 dekabr 2019-cu il tarixli Sərəncamına əsasən 9 fevral 2020-ci il tarixdə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisinə seçkilər keçirilmişdir.

“Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər haqqında” Naxçıvan Muxtar Respublikası Qanununun 93.1-ci maddəsinə uyğun olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsinə Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən 17 fevral 2020-ci il tarixdə 45 seçki dairəsinin və 316 məntəqə seçki komissiyasının seçkilərin nəticələri haqqında protokolları, həmçinin seçkinin ümumi yekunlarının müəyyənləşdirilməsinə dair Mərkəzi Seçki Komissiyasının 14 fevral 2020-ci il tarixli, SQ-06/2020-7 nömrəli qərarı və protokolu təqdim edilmişdir.

Təqdim edilmiş seçkilərin ümumi yekunları haqqında sənədlərdə 9 fevral 2020-ci il tarixdə 45 seçki dairəsi üzrə 316 seçki məntəqəsində Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə keçirilmiş seçkilərin nəticələri öz əksini tapmışdır.

Seçkilərin ümumi yekunları haqqında təqdim edilmiş sənədlərdən məlum olur ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər üzrə 45 seçki dairəsi üzrə passiv seçki hüququ olan 140 nəfər Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən deputatlığa namizəd kimi qeydə alınmışdır.

Səsvermə günü Naxçıvan Muxtar Respublikası üzrə 45 seçki dairəsinin 316 seçki məntəqəsində səsvermə keçirilmişdir.

Seçki sənədləri yoxlanılarkən müəyyən edilmişdir ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası üzrə Ali Məclisə seçkilərin keçirilməsi üçün yaradılmış 45 seçki dairəsinə əhatə edən 316 seçki məntəqəsi üzrə aktiv seçki hüququ olan 271771 seçici ümumi seçici siyahılarına daxil edilmiş, onlardan 190669 nəfəri, yəni 70,16 faizi səsvermədə iştirak etmişdir. Səsvermədə iştirak etmiş seçicilərin 190452 nəfəri bilavasitə seçki məntəqələrində, 217 nəfəri isə qanunun tələbinə uyğun olaraq səsvermə otağından kənarda səs vermişlər. Seçki qutularında aşkar edilən 190669 bülletəndən 187807 seçki bülleteni, yəni 98,5 faizi etibarlı hesab edilmiş, 2862 bülleten, yəni 1,5 faizi isə etibarsız hesab edilmişdir.

Məntəqələr üzrə seçki günü 81102 ədəd istifadə edilməmiş seçki bülletenləri məntəqə seçki komissiyaları tərəfindən ləğv edilmişdir. Göstərilənlər “Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər haqqında” Naxçıvan Muxtar Respublikası Qanununun 88-89-cu maddələrinin tələblərinə uyğundur.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilərin yekunlarına dair təqdim olunmuş sənədlərin təhlilindən görünür ki, muxtar respublikanın ərazisində yaradılmış 316 seçki məntəqəsində 9 fevral 2020-ci il tarixdə seçkilərin keçirilməsi zamanı aşkarlığı təmin etmək məqsədi ilə “Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər haqqında” Naxçıvan Muxtar Respublikası Qanununun 37-39 və 41-ci maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq beynəlxalq və yerli müşahidəçilər seçkilərin gedişini izləmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyəti iş materiallarında olan Mərkəzi Seçki Komissiyasının təqdim etdiyi sənədləri yoxlayıb, cəlb olunmuş mütəxəssislərin arayışını nəzərə alaraq belə nəticəyə gəlir ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə 45 seçki dairəsi üzrə keçirilmiş seçkilərin nəticələri barədə Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının 14 fevral 2020-ci il tarixli protokolu və ona əlavə edilmiş sənədlər “Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər haqqında” Naxçıvan Muxtar Respublikasının Qanununa uyğundur.

Ona görə də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilərin yekunları təsdiq edilməlidir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyəti göstərilənlərə əsaslanıb Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 16-cı maddəsini və “Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər haqqında” Naxçıvan Muxtar Respublikası Qanununun 93.1-ci və 93.4-cü maddələrini rəhbər tutaraq

QƏRARA ALIR:

1. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə 9 fevral 2020-ci ildə keçirilmiş 45 seçki dairəsi üzrə seçkilərin nəticələri bütövlükdə təsdiq edilsin.

2. Qərar elan olunduğu gündən qüvvəyə minir.

3. Qərar “Şərq qapısı” qəzetində dərc edilsin.

4. Qərar qətidir, heç bir orqan tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və yaxud rəsmi təfsir edilə bilməz.

Sədrlik edən:

Qasım Əliyev

MƏHKƏMƏ FƏALİYYƏTİ

MÜLKİ KOLLEGIYADAN

Mülki mühakimə sahəsində məhkəmə fəaliyyətinə dair 2019-cu ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən 2019-cu ildə 2649 mülki işə baxılmaqla nəticə verilmişdir. 2018-ci ildə isə həmin məhkəmələr tərəfindən 1915 mülki işə baxılmışdır. Bu onu göstərir ki, baxılan mülki işlərin sayı 2018-ci illə müqayisədə 2019-cu ildə 38,33% artmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələrinin mülki işlər üzrə çıxardıqları qətnamə və qəraradlardan verilmiş apelyasiya şikayətləri üzrə 2019-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasında 187 apelyasiya şikayətinə baxılıb nəticə verilmişdir.

Apelyasiya şikayətləri ilə bağlı 187 mülki işdən 147 işə apelyasiya qaydasında baxılaraq 67 qətnamə və 14 qərarad dəyişdirilmədən saxlanılmış, 17 qətnamə və 1 qərarad dəyişdirilmiş, 42 qətnamə və 6 qərarad isə ləğv edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 369-cu maddəsində göstərilən əsasla 40 apelyasiya şikayətinin icraatına isə xitam verilmişdir.

Apelyasiya şikayəti ilə əlaqədar kollegiyada baxılıb nəticə verilmiş işləri mülki hüquq münasibətlərinin mahiyyətinə görə təsnif etdikdə bu işlər üzrə göstəricilər aşağıdakı qaydada müəyyən olunur:

- ailə münasibətləri üzrə mübahisələr – 29 iş
- mənzil mübahisələri – 4 iş
- müqavilələrdən əmələ gələn öhdəliklər üzrə mübahisələr – 45 iş
- torpaq mübahisələri – 3 iş

- mülkiyyət hüququ ilə əlaqədar mübahisələr – 6 iş
- əmək mübahisələri – 4 iş
- vərəsəlik hüququ üzrə mübahisələr – 11 iş
- mülki hüquq pozuntularından (deliktlərdən) əmələ gələn öhdəliklər üzrə mübahisələr – 3 iş
- xüsusi icraat qaydasında baxılan işlər üzrə mübahisələr – 9 iş
- digər mülki işlər – 33 iş

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən 2019-cu ildə baxılmış mülki işlər üzrə çıxarılan qərarlardan verilmiş apelyasiya şikayətləri üzrə məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, 2018-ci illə müqayisədə 2019-cu ildə apelyasiya şikayətlərinin sayı 29,86% artmışdır. Belə ki, 2018-ci ildə birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən mülki işlər üzrə qəbul edilmiş qərarlardan verilmiş apelyasiya şikayətləri üzrə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasında 144 apelyasiya şikayətinə baxılmışdır.

Qəbul edilmiş qərarların sabitliyi üzrə göstərici 2018-ci illə müqayisədə 2019-cu ildə yuxarı olmuşdur. Belə ki, 2018-ci ildə rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən qəbul edilən 1915 qətnamə və qərardaddan 2,56%-i apelyasiya qaydasında dəyişdirilmiş və yaxud ləğv edilmişdirsə, 2019-cu ildə məhkəmələrin baxdığı işlər üzrə çıxarılan 2649 qətnamə və qərardaddan 2,49%-i dəyişdirilmiş və yaxud ləğv edilmişdir. Bu isə o deməkdir ki, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 2018-ci ildə 97,44%, 2019-cu ildə isə 97,51% təşkil etmişdir.

Statistik məlumatlara görə kollegiya tərəfindən 2019-cu ildə apelyasiya qaydasında baxılan qərarların 44,89%-nin ləğv və yaxud dəyişdirilməsinə həmin işlərə baxılarkən birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının tələblərinin pozulması və məhkəmənin gəldiyi nəticə üçün mühüm əhəmiyyəti olan bütün halların aydınlaşdırılmaması səbəb olmuşdur.

Apelyasiya baxışının nəticələrinə görə muxtar respublikanın ayrı-ayrı məhkəmələri üzrə 2018 və 2019-cu illərə dair göstəricilər aşağıdakı cədvəllərdə göstərildiyi kimi olmuşdur.

Məhkəmə fəaliyyəti

2018-ci ildə apelyasiya qaydasında baxılan işlər üzrə məlumat:

Məhkəmənin adı	Cəmi baxılıb	Ap.şik icr. xit.verilib	Q ə t n a m ə l ə r					Qəraradlar		
			Dəyişdirilmədən saxlanılıb	Dəyişdirilmişdir	Ləğv edilərək			Ləğv edilmişdir	Dəyişdirilmişdir	Qüvvədə saxlanılmışdır
					Yeni qətnamə çıxarılıb	Ərizə baxılma-mış saxlanılıb	İşin icraatına xitam verilib			
Naxçıvan	46	7	29	2	1		2			5
Babək	11	1	7		1	1				1
Şərur	26	4	8	5	2	1	4	1		1
Şahbuz	11		3	4	2	1	1			
Kəngərli	9	1	5		2					1
Culfa	15		9		2		2			2
Ordubad	18		5	1	7		3	2		
Sədərək	8	5	1	1		1				
YEKUN	144	18	67	13	17	4	12	3		10

2019-cu ildə apelyasiya qaydasında baxılan işlər üzrə məlumat:

Məhkəmənin adı	Cəmi baxılıb	Ap.şik icr. xit.verilib	Q ə t n a m ə l ə r					Qəraradlar		
			Dəyişdirilmədən saxlanılıb	Dəyişdirilmişdir	Ləğv edilərək			Ləğv edilmişdir	Dəyişdirilmişdir	Qüvvədə saxlanılmışdır
					Yeni qətnamə çıxarılıb	Ərizə baxılma-mış saxlanılıb	İşin icraatına xitam verilib			
Naxçıvan	82	19	35	4	9	2	4	2	1	6
Babək	26	6	10		3	2	1	1		3
Şərur	32	3	12	6	4	2	3	1		1
Şahbuz	19	5	4		4	1	1	1		3
Kəngərli	8	3	3		1					1
Culfa	8	1	3	3	1					
Ordubad	10	3		3	1	1	1	1		
Sədərək	2			1			1			
YEKUN	187	40	67	17	23	8	11	6	1	14

Apelyasiya qaydasında 2019-cu ildə ləğv edilmiş və yaxud dəyişdirilmiş məhkəmə qərarları üzrə ayrı-ayrı məhkəmələrin göstəricilərini bir-biri ilə, eləcə də həmin məhkəmələr tərəfindən çıxarılmış qətnamə və qəraradların ümumi sayı ilə müqayisə etdikdə müəyyən olur ki, qətnamə və qəraradların sabitliyi üzrə ən aşağı göstəriciyə Ordubad və Sədərək Rayon Məhkəmələri, ən yüksək göstəriciyə isə Kəngərli Rayon Məhkəməsi malikdir. Belə ki, 2019-cu ildə *Ordubad Rayon Məhkəməsində* çıxarılan 147 qərardan 6 qətnamə və 1 qərarad, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 4,76%-i ləğv edildiyinə və dəyişdirildiyinə görə məhkəmə qərarlarının sabitliyi üzrə göstərici 95,24%, *Sədərək Rayon Məhkəməsində* çıxarılan 42 qərardan 2 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 4,76%-i ləğv edildiyinə və dəyişdirildiyinə görə məhkəmə qərarlarının sabitliyi üzrə göstərici 95,24% olduğu halda, Kəngərli Rayon Məhkəməsinin qətnamə və qəraradlarının sabitliyi üzrə göstərici 99,40% təşkil etmişdir. Çünki həmin dövrdə *Kəngərli Rayon Məhkəməsi* tərəfindən çıxarılmış 168 qətnamə və qəraraddan 1 qətnamə ləğv edilmişdir.

Babək Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2019-cu ildə çıxarılan 362 qətnamə və qəraraddan 6 qətnamə və 1 qərarad, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 1,93%-i ləğv edilmişdir, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 98,07% təşkil etmişdir.

Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi tərəfindən 2019-cu ildə çıxarılan 944 qətnamə və qəraraddan 19 qətnamə və 3 qərarad, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 2,33%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 97,67% təşkil etmişdir.

Culfa Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2019-cu ildə çıxarılan 172 qətnamə və qəraraddan 4 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 2,33%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 97,67% təşkil etmişdir.

Şahbuz Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2019-cu ildə çıxarılan 254 qətnamə və qəraraddan 6 qətnamə və 1 qərarad, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 2,76%-i ləğv edilmişdir, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 97,24% təşkil etmişdir.

Şərur Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2019-cu ildə çıxarılan 560 qətnamə və qəraraddan 15 qətnamə 1 qərarad, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 2,86%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 97,14% təşkil etmişdir.

2018-ci ildə isə baxılmış işlər üzrə qəbul edilmiş qətnamə və qəraradların sabitlik göstəriciləri aşağıdakı kimi olmuşdur:

- *Babək Rayon Məhkəməsi* – 99,22% (257 qətnamə və qəraraddan 2 qətnamə, yəni 0,78%-i ləğv edilmişdir);

- *Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi* – 99,13% (578 qətnamə və qəraraddan 5 qətnamə, yəni 0,87%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir);

- *Kəngərli Rayon Məhkəməsi* – 98,52% (135 qətnamə və qəraraddan 2 qətnamə, yəni 1,48%-i ləğv edilmişdir);

- *Culfa Rayon Məhkəməsi* – 97,48% (159 qətnamə və qəraraddan 4 qətnamə, yəni 2,52%-i ləğv edilmişdir);

- *Şərur Rayon Məhkəməsi* – 96,87% (415 qətnamə və qəraraddan 12 qətnamə və 1 qərarad, yəni 3,13%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir);

- *Şahbuz Rayon Məhkəməsi* – 96,21% (211 qətnamə və qəraraddan 8 qətnamə, yəni 3,79%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir);

- *Səderək Rayon Məhkəməsi* – 94,74% (38 qətnamə və qəraraddan 2 qətnamə, yəni 5,26%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir).

- *Ordubad Rayon Məhkəməsi* – 89,34% (122 qətnamə və qəraraddan 11 qətnamə və 2 qərarad, yəni 10,66%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir);

Qətnamə və qəraradların sabitliyi üzrə 2018 və 2019-cu illərə dair göstəricilərin müqayisəsi onu göstərir ki, Naxçıvan şəhər və Babək rayon məhkəmələrinin sabitlik göstəricisi 2018-ci illə müqayisədə aşağı düşmüş, Şərur, Culfa, Kəngərli, Şahbuz, Ordubad və Səderək rayon məhkəmələrinin qətnamə və qəraradlarının sabitlik göstəricisi isə yüksəlmişdir.

Qətnamə və qəraradların sabitlik göstəricisi, yəni buraxılan məhkəmə səhvlərinin həcmi bir çox amillərlə yanaşı, həm də məhkəmənin üzərinə düşən iş yükündən də asılı olmuşdur.

Muxtar respublika məhkəmələrinin mülki mühakimə icraatı üzrə iş yükünə görə təsnif etdikdə müəyyən olunur ki, ötən ildə olduğu kimi 2019-cu ildə də ən çox mülki işə Naxçıvan Şəhər Məhkəməsində baxılmışdır. Belə ki, bu məhkəmədə 2018-ci ildə 578 mülki işə, 2019-cu ildə isə 944 mülki işə baxılmışdır.

Digər məhkəmələr üzrə iş yükü aşağıdakı kimi olmuşdur:

- *Şərur Rayon Məhkəməsi* – 560 iş (2018-ci ildə 415 işə baxılmışdır);

- *Babək Rayon Məhkəməsi* – 362 iş (2018-ci ildə 257 işə baxılmışdır);

- *Şahbuz Rayon Məhkəməsi* – 254 iş (2018-ci ildə 211 işə baxılmışdır);

- *Culfa Rayon Məhkəməsi* – 172 iş (2018-ci ildə 159 işə baxılmışdır);

- *Kəngərli Rayon Məhkəməsi* – 168 iş (2018-ci ildə 135 işə baxılmışdır);

- *Ordubad Rayon Məhkəməsi* – 147 iş (2018-ci ildə 122 işə baxılmışdır);

- *Sədarək Rayon Məhkəməsi* – 42 iş (2018-ci ildə 38 işə baxılmışdır).

Göründüyü kimi 2018-ci illə müqayisədə 2019-cu ildə muxtar respublika məhkəmələrinin mülki mühakimə icraatı üzrə iş yükü artmışdır.

Məhkəmələr üzrə “nikahın ləğvi” tələbinə dair işlər üzrə statistik göstəricilər aşağıdakı kimi olmuşdur:

Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi üzrə - 2018-ci ildən 2019-cu ilə 65 iş qalıq qalmış, 2019-cu ildə 265 mülki iş, ümumilikdə 330 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 157 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 77 qərardad çıxarılmaqla 25 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 52 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 38 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 58 iş 2020-ci ilə qalıq qalmışdır.

Şərur Rayon Məhkəməsi üzrə - 2018-ci ildən 2019-cu ilə 86 iş qalıq qalmış, 2019-cu ildə 152 mülki iş, ümumilikdə 238 mülki iş icraata daxil olmuşdur. Mülki işlər üzrə 122 qətnamə çıxarılaraq 121 iş üzrə iddia təmin, 1 iş üzrə iddia isə rədd edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 43 qərardad çıxarılmaqla 24 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 19 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 1 mülki iş aidiyyəti üzrə başqa məhkəməyə göndərilmiş, 14 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 58 iş 2020-ci ilə qalıq qalmışdır.

Babək Rayon Məhkəməsi üzrə - 2018-ci ildən 2019-cu ilə 27 iş qalıq qalmış, 2019-cu ildə 144 mülki iş, ümumilikdə 171 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 72 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 41 qərardad çıxarılmaqla 9 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 32 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 2 mülki iş aidiyyəti üzrə başqa məhkəməyə göndərilmiş, 25 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 31 iş 2020-ci ilə qalıq qalmışdır.

Culfa Rayon Məhkəməsi üzrə - 2018-ci ildən 2019-cu ilə 17 iş qalıq qalmış, 2019-cu ildə 57 mülki iş, ümumilikdə 74 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 31 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 16 qərardad çıxarılmaqla 4 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 12 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 27 iş 2020-ci ilə qalıq qalmışdır.

Kəngərli Rayon Məhkəməsi üzrə - 2018-ci ildən 2019-cu ilə 17 iş qalıq qalmış, 2019-cu ildə 52 mülki iş, ümumilikdə 69 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 32 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 14 qərardad çıxarılmaqla 8 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 6 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 1 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 22 iş 2020-ci ilə qalıq qalmışdır.

Ordubad Rayon Məhkəməsi üzrə - 2018-ci ildən 2019-cu ilə 8 iş qalıq qalmış, 2019-cu ildə 48 mülki iş, ümumilikdə 56 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 28 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 8 qərardad çıxarılmaqla 3 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 5 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 1 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 19 iş 2020-ci ilə qalıq qalmışdır.

Şahbuz Rayon Məhkəməsi üzrə - 2018-ci ildən 2019-cu ilə 10 iş qalıq qalmış, 2019-cu ildə 50 mülki iş, ümumilikdə 60 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 33 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 19 qərardad çıxarılmaqla 6 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 13 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 1 mülki iş aidiyyəti üzrə başqa məhkəməyə göndərilmiş, 7 iş 2020-ci ilə qalıq qalmışdır.

Sədərək Rayon Məhkəməsi üzrə - 2018-ci ildən 2019-cu ilə 3 iş qalıq qalmış, 2019-cu ildə 8 mülki iş, ümumilikdə 11 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 5 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 2 qərardad çıxarılmaqla 1 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 1 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 4 iş 2020-ci ilə qalıq qalmışdır.

2019-cu ildə məhkəmələr tərəfindən “nikahın ləğvi” tələbinə dair 140 iş üzrə (20%) icraata tərəflərin barışması səbəbindən xitam verilmişdir. Xitam verilmiş işlər üzrə məhkəmələrin göstəriciləri aşağıdakı kimi olmuşdur:

- Babək Rayon Məhkəməsi – 28,32% (113 işdən 32 işin icraatına xitam verilib);

- Culfa Rayon Məhkəməsi - 25,53% (47 işdən 12 işin icraatına xitam verilib);

- Şahbuz Rayon Məhkəməsi - 25% (52 işdən 13 işin icraatına xitam verilib);

- Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi - 22,22% (234 işdən 52 işin icraatına xitam verilib);

- Sədərək Rayon Məhkəməsi – 14,29% (7 işdən 1 işin icraatına xitam verilib);

- Ordubad Rayon Məhkəməsi - 13,89% (36 işdən 5 işin icraatına xitam verilib);

- Kəngərli Rayon Məhkəməsi - 13,04% (46 işdən 6 işin icraatına xitam verilib);

- Şərur Rayon Məhkəməsi - 11,52% (165 işdən 19 işin icraatına xitam verilib).

2019-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasında baxılan mülki işlər üzrə qəbul olunmuş qətnamə və qəraradlardan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasına 40 kasasiya şikayəti verilmiş, həmin şikayətlərdən 34 işə mahiyyəti üzrə baxılaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının 28 qətnaməsi və 2 qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmış, 3 qətnaməsi və 1 qərarı ləğv edilmiş, 6 kasasiya şikayəti isə hazırda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının icraatında baxılmaqdadır.

Beləliklə, 2019-cu ildə qəbul edilən qərarlar üzrə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının sabitlik göstəricisi 97,28% təşkil etmişdir.

~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~

İNZİBATİ-İQTİSADI KOLLEGIYADAN

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2019-cu ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili

2019-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin icraatına ümumilikdə inzibati və iqtisadi mübahisələrlə bağlı 227 iş daxil olmuş, onlardan 10 iş 2018-ci ildən 2019-cu ilə qalıq qalmış, 217 iş isə 2019-cu ildə daxil olmuşdur. Daxil olmuş işlərdən 71 iş iqtisadi mübahisələr üzrə, 156 iş isə inzibati mübahisələrə dair işlər üzrə olmuşdur.

İqtisadi mübahisələr üzrə işlərdən 64 işə mahiyyəti üzrə baxılmaqla 46 iş üzrə iddia təmin, 1 iş üzrə iddia rədd edilmiş, 9 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 8 iş üzrə iddia ərizəsi geri qaytarılmış, 7 mülki iş isə 2020-ci ilə qalıq qalmışdır.

İnzibati mübahisələrə dair işlərdən 144 işə mahiyyəti üzrə baxılmaqla 45 iş üzrə iddia təmin, 7 iş üzrə iddia rədd edilmiş, 48 işin icraatına xitam verilmişdir. 44 iş üzrə iddia ərizəsi geri qaytarılmış, 12 iş isə 2020-ci ilə qalıq qalmışdır.

2018-ci illə müqayisədə 2019-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin icraatına inzibati və iqtisadi mübahisələrlə bağlı daxil olan işlərin sayı 14,07% artmışdır. Belə ki, 2018-ci ildə İnzibati-İqtisadi Məhkəmənin icraatına inzibati və iqtisadi mübahisələrlə bağlı 199 iş daxil olmuşdur.

Məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, İnzibati-İqtisadi Məhkəməyə 2019-cu ildə daxil olan işlərin böyük əksəriyyətini məcburetmə haqqında iddia tələbinə dair (119 iş - yəni 52,42%) və hüquqi şəxslər və fərdi sahibkarlıq fəaliyyəti subyektləri arasında olan iqtisadi mübahisələr üzrə (53 iş - yəni 23,35%) işlər təşkil etmişdir.

2019-cu ildə inzibati-iqtisadi kollegiyada inzibati mübahisələrlə bağlı 14 apelyasiya şikayətinə baxılmışdır. Kollegiyada həmin şikayətlərə baxılaraq 10 iş üzrə 5 qərar və 5 qərardad dəyişdirilmədən saxlanılmış, 3 iş üzrə 2 qərar və 1 qərardad ləğv edilmiş, 1 iş üzrə 1 qərar isə dəyişdirilmişdir. 2018-ci ildə inzibati-iqtisadi kollegiyada inzibati mübahisələrlə bağlı 25 apelyasiya şikayətinə baxılmışdır. Göründüyü kimi 2018-ci illə müqayisədə 2019-cu ildə kollegiyada baxılan inzibati mübahisələrlə bağlı işlərin sayı azalmışdır.

2019-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati – İqtisadi Məhkəməsinin iqtisadi mübahisələrə dair mülki işlərlə bağlı çıxardığı qətnamə və qərardadlardan verilmiş apelyasiya şikayətləri üzrə 10

apelyasiya şikayətinə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati-iqtisadi Kollegiyasında baxılaraq 1 qətnamə və 6 qərardad dəyişdirilmədən saxlanılmış, 3 qərardad isə ləğv edilmişdir.

2019-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati-iqtisadi Kollegiyasında baxılan inzibati mübahisələrə dair işlər üzrə qəbul olunmuş qərar və qərardadlardan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati-iqtisadi Kollegiyasına 5 kasasiya şikayəti verilmiş, kasasiya şikayətlərinə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati-iqtisadi Kollegiyasında baxılaraq 3 qərar dəyişdirilmədən saxlanılmış, 1 qərar və 1 qərardad ləğv edilmişdir.

2019-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati-iqtisadi Kollegiyasında baxılan iqtisadi mübahisələrə dair mülki işlər üzrə qəbul olunmuş qətnamə və qərardadlardan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati-iqtisadi Kollegiyasına 1 kasasiya şikayəti verilmiş, həmin şikayətə mahiyyəti üzrə baxılaraq kasasiya şikayəti təmin edilmiş, qətnamə ləğv edilmişdir.

Beləliklə, 2019-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati-iqtisadi Kollegiyasının sabitlik göstəricisi 87,5% təşkil etmişdir.

~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~

CİNAYƏT KOLLEGİYASINDAN

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2019-cu ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid olan muxtar respublika məhkəmələri tərəfindən 2019-cu ildə 19 nəfərin barəsində 19 cinayət işinə və 1 nəfərin barəsində 1 məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materiallarına mahiyyəti üzrə baxılmışdır. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2018-ci ildə həmin məhkəmələr tərəfindən 35 nəfərin barəsində 30 cinayət işinə baxılmışdır.

Birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən 2019-cu ildə baxılmış 19 cinayət işi üzrə 19 nəfərin barəsində ittiham hökmləri çıxarılmışdır.

İttiham hökmünün çıxarılması ilə nəticələnən işləri qəsd obyektinə görə qruplaşdırdıqda 2018 və 2019-cu illərə dair göstəricilər aşağıdakı kimi olmuşdur:

Cinayətlərin növü	2018-ci il üzrə göstəricilər (şəxslərin və işlərin sayı)	2019-cu il üzrə göstəricilər (şəxslərin və işlərin sayı)
Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar cinayətlər	10 / 9	1 / 1
Həyat və sağlamlıq əleyhinə olan cinayətlər	6 / 6	2 / 2
Mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər	4 / 2	1 / 1
İctimai təhlükəsizlik əleyhinə olan cinayətlər	-	1 / 1
Ədalət mühakiməsi əleyhinə olan cinayətlər	1 / 1	2 / 2
İqtisadi fəaliyyət sahəsində olan cinayətlər	8 / 6	6 / 6
İdarəetmə qaydası əleyhinə olan cinayətlər	1 / 1	1 / 1
Dövlətin konstitusiyaya quruluşunun əsasları və təhlükəsizliyi əleyhinə olan cinayətlər	-	1 / 1
Hərəkət təhlükəsizliyi və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları əleyhinə olan cinayətlər	3 / 3	4 / 4

Cədvəldən göründüyü kimi 2018-ci ildən fərqli olaraq 2019-cu ildə həyat və sağlamlıq əleyhinə olan, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar və mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər azalmış, hərəkət təhlükəsizliyi və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları və ədalət mühakiməsi əleyhinə olan cinayətlər artmış, iqtisadi fəaliyyət sahəsində olan və idarəetmə qaydası əleyhinə olan cinayətlər üzrə göstəricilər isə dəyişməmişdir. 2018-ci ildən fərqli olaraq 2019-cu ildə dövlətin konstitusiya quruluşunun əsasları və təhlükəsizliyi əleyhinə və ictimai təhlükəsizlik əleyhinə olan cinayətlərə dair işlər daxil olmuşdur.

2018 və 2019-cu illərdə məhkumlara təyin olunan cəzalar aşağıdakı kimi olmuşdur:

Təyin olunan əsas cəzaların növləri	2018-ci il üzrə məhkumların sayı	2019-cu il üzrə məhkumların sayı
Müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə	29 nəfər	18 nəfər
Cərimə	4 nəfər	-
İslah işləri	-	1 nəfər

Cədvəldən göründüyü kimi müəyyən müddətə azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum edilənlər 2018-ci ildə məhkum edilmiş şəxslərin 87,88%-ni, 2019-cu ildə isə məhkum olunanların 94,74%-ni təşkil etmiş, yəni 2018-ci illə müqayisədə 2019-cu ildə cəzaların ümumi kütləsində azadlıqdan məhrum etmə cəzasının həcmi 6,86% artmış, azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzaların həcmi isə əksinə 6,86% azalmışdır (ümumilikdə götürüldükdə).

2018 və 2019-cu illərdə baxılan cinayət işlərinə dair göstəricilər ayrı-ayrılıqda muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələri üzrə aşağıdakı kimi olmuşdur:

Məhkəmə fəaliyyəti

Məhkəmənin adı	2018-ci il üzrə (cinayət işinin və məhkumun sayı)	2019-cu il üzrə (cinayət işinin və məhkumun sayı)
Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsi	14 / 17	6 / 6
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	5 / 5	4 / 4
Culfa Rayon Məhkəməsi	6 / 6	3 / 3
Şərur Rayon Məhkəməsi	2 / 2	3 / 3
Babək Rayon Məhkəməsi	1 / 1	1 / 1
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	-	2 / 2
Ordubad Rayon Məhkəməsi	1 / 1	-
Sədərək Rayon Məhkəməsi	-	1 / 1
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	1 / 3	-

Cədvəldən göründüyü kimi 2018-ci ildən fərqli olaraq 2019-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsində, Naxçıvan şəhər və Culfa rayon məhkəmələrində baxılmış cinayət işlərinin sayı azalmış, Şərur Rayon Məhkəməsində baxılmış cinayət işlərinin sayı artmış, Babək Rayon Məhkəməsinin icraatına daxil olan cinayət işləri üzrə göstəricilər isə dəyişməmişdir. Ötən ildən fərqli olaraq 2019-cu ildə Kəngərli və Sədərək rayon məhkəmələrinin icraatına cinayət işləri daxil olmuş, Ordubad və Şahbuz rayon məhkəmələrinin icraatına isə cinayət işi daxil olmamışdır.

2019-cu ildə birinci instansiya məhkəmələrində baxılmış cinayət işləri üzrə çıxarılan hökmlərdən verilmiş apelyasiya şikayətlərinə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasında baxılaraq 9 hökm dəyişdirilmədən saxlanılmış, 2 hökm isə dəyişdirilmişdir.

Dəyişdirilən hökmlər muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələrinin 2019-cu ildə çıxardıqları bütün hökmlərin 10,53%-ni təşkil etdiyi üçün məhkəmələr üzrə hökmlərin sabitlik göstəricisi 89,47% olmuşdur.

Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2018-ci ildə birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən çıxarılmış hökmlərin sabitlik göstəricisi 92,86% təşkil etmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən xüsusi icraat qaydasında 2019-cu ildə 55 işə (materiala) baxılmışdır. 2018-ci illə müqayisədə bu göstərici 25,68% azalmışdır (həmin dövrdə 74 işə baxılmışdır).

Məhkəmə fəaliyyəti

2019-cu ildə xüsusi icraat qaydasında həll edilən işlərdən 11 iş (20%) həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi, 2 iş (3,64%) Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosessual Məcəlləsinin 152-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda tutulma, 13 iş (23,64%) telefon danışıklarına qulaq asma, 1 iş (1,82%) xəstəliyə və ya hökmün icra müddətinin başa çatmasına görə cəza çəkməkdən azad etmə, 7 iş (12,73%) cəza çəkməkdən şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə, 9 iş (16,36%) hökmün və ya məhkəmənin digər yekun qərarının icrasından boyun qaçıran şəxsə təyin olunmuş cəzanın digər cəza növü ilə əvəz edilməsi, 5 iş (9,09%) cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün dəyişdirilməsi və 7 iş (12,73%) digər məsələlər barədə olmuşdur.

Muxtar respublikanın rayon (şəhər) məhkəmələri üzrə xüsusi icraat qaydasında baxılan işlərlə əlaqədar 2018 və 2019-cu illərin göstəriciləri aşağıdakı cədvəldə təsvir edildiyi kimi olmuşdur:

Məhkəmənin adı	2018-ci il üzrə (işlərin və şəxslərin sayı)	2019-cu il üzrə (işlərin və şəxslərin sayı)
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	35 / 35	11 / 11
Şərur Rayon Məhkəməsi	3 / 3	4 / 4
Babək Rayon Məhkəməsi	5 / 5	4 / 4
Culfa Rayon Məhkəməsi	1 / 1	5 / 5
Ordubad Rayon Məhkəməsi	-	1 / 1
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	25 / 25	29 / 29
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	3 / 3	1 / 1
Sədərək Rayon Məhkəməsi	2 / 2	-

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələrində 2019-cu ildə 253 nəfərin barəsində 245 inzibati xəta haqqında işə baxılmışdır. Bunlardan 3 nəfərin barəsində 3 iş səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından məhkəməyə verilən şikayət olmuşdur.

2018-ci illə müqayisədə 2019-cu ildə baxılan inzibati xəta haqqında işlərin sayı 21,47%, inzibati xəta törətmiş şəxslərin sayı isə 22,15% azalmışdır (2018-ci ildə 325 nəfərin barəsində 312 inzibati xəta haqqında işə baxılmışdır).

2019-cu ildə barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərdən 124 nəfərə (49,01%) inzibati həbs, 23 nəfərə (9,09%) inzibati cərimə, 1 nəfərə (0,39%) inzibati xətanın törədilməsində alət və ya inzibati xətanın bilavasitə obyektı olmuş predmetin müsadirəsi, 49 nəfərə (19,37%) inzibati xəta törətmiş fiziki şəxsin ona verilmiş xüsusi hüququnun məhdudlaşdırılması

Məhkəmə fəaliyyəti

növündə inzibati tənbeh tədbirləri tətbiq olunmuş, 53 nəfərin (20,95%) barəsində 53 inzibati xəta haqqında işin icraatına xitam verilmişdir.

Səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından məhkəməyə verilən şikayətlər üzrə 2 qərar dəyişdirilmədən saxlanılmış, 1 qərar isə ləğv edilərək işin icraatına xitam verilmişdir.

İnzibati tənbeh tədbirinin tətbiqinə dair qərarın çıxarılması ilə nəticələnən inzibati xətaları növünə görə qruplaşdırdıqda 2018 və 2019-cu illərə dair göstəricilər aşağıdakı cədvəldə təsvir olunduğu kimi olmuşdur:

İnzibati xətanın növləri	2018-ci il üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)	2019-cu il üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)
Döymə	9 nəfər / 8 iş	5 nəfər / 5 iş
Xırda xuliqanlıq	47 nəfər / 47 iş	41 nəfər / 39 iş
Qanunsuz olaraq narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin istehlakı, satış məqsədi olmadan şəxsi istehlak miqdarında hazırlanması, əldə edilməsi, saxlanması, daşınması və ya göndərilməsi	17 nəfər / 16 iş	25 nəfər / 25 iş
Xırda talama	15 nəfər / 13 iş	15 nəfər / 13 iş
Polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələbinə qəsdən tabe olmama	72 nəfər / 64 iş	32 nəfər / 29 iş
Qumar oyununda iştirak etmə	4 nəfər / 3 iş	2 nəfər / 1 iş
Məhkəmə və digər orqanların qərarlarının icrası ilə əlaqədar icra məmurunun tələblərinin yerinə yetirilməməsi	23 nəfər / 23 iş	23 nəfər / 23 iş
İnzibati cərimə və ictimai işlər növündə inzibati tənbeh tətbiq etmə haqqında qərarın icra edilməməsi	80 nəfər / 80 iş	48 nəfər / 48 iş
Malların və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən gizlədilməklə keçirilməsi	1 nəfər / 1 iş	1 nəfər / 1 iş
Balıq və digər su bioresurslarının mühafizəsi qaydalarının pozulması	2 nəfər / 2 iş	-
Nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olan şəxs tərəfindən nəqliyyat vasitəsini alkoqoldan, narkotik vasitələrdən,	-	1 nəfər / 1 iş

Məhkəmə fəaliyyəti

psixotrop maddələrdən və ya güclü təsir göstərən digər maddələrdən istifadə olunması nəticəsində sərxoş vəziyyətdə idarə edilməsi		
Avtomobil nəqliyyatı sahəsində müvafiq icra hakimiyyəti orqanı əməkdaşının xidməti vəzifəsinin yerinə yetirilməsinə mane olma	1 nəfər / 1 iş	-
Ətraf mühitin mühafizəsi, təbiətdən istifadə və ekoloji təhlükəsizlik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlərlə bağlı səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından verilən şikayət		2 nəfər / 2 iş
Digər inzibati xətlər	13 nəfər / 13 iş	4 nəfər / 4 iş

Göründüyü kimi 2018-ci illə müqayisədə 2019-cu ildə rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən baxılan döymə ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 44,44%, xırda xuliqanlıqla bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərin sayı 12,77%, polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələbinə qəsdən tabe olmama ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 55,56%, qumar oyununda iştirak etmə ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 50%, inzibati cərimə və ictimai işlər növündə inzibati tənbeh tətbiq etmə haqqında qərarın icra edilməməsi ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 40%, digər inzibati xətlərlə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 69,23% azalmış, qanunsuz olaraq narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin istehlakı, satış məqsədi olmadan şəxsi istehlak miqdarında hazırlanması, əldə edilməsi, saxlanması, daşınması və ya göndərilməsi ilə bağlı olan inzibati xətlərə dair işlər üzrə barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərin sayı 47,06% artmış, məhkəmə və digər orqanların qərarlarının icrası ilə əlaqədar icra məmurunun tələblərinin yerinə yetirilməməsi, malların və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən gizlədilməklə keçirilməsi və xırda talama ilə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərin sayı isə dəyişməmişdir. Ötən ildən fərqli olaraq 2019-cu ildə balıq və digər su bioresurslarının mühafizəsi qaydalarının pozulması və avtomobil nəqliyyatı sahəsində müvafiq icra hakimiyyəti orqanı əməkdaşının xidməti vəzifəsinin yerinə yetirilməsinə mane olma ilə bağlı olan inzibati xətlərə dair işlər daxil olmamış, nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olan şəxs tərəfindən nəqliyyat vasitəsini alkoqoldan, narkotik vasitələrdən, psixotrop

Məhkəmə fəaliyyəti

maddələrdən və ya güclü təsir göstərən digər maddələrdən istifadə olunması nəticəsində sərxoş vəziyyətdə idarə edilməsi ilə bağlı olan inzibati xətalara dair işlər və ətraf mühitin mühafizəsi, təbiətdən istifadə və ekoloji təhlükəsizlik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalara bağlı səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından verilən şikayətlər isə daxil olmuşdur.

Baxılmış inzibati xətalara dair işlər üzrə muxtar respublika məhkəmələrinin 2018 və 2019-cu illərə dair göstəriciləri aşağıdakı cədvəldə təsvir olunduğu kimi olmuşdur:

Məhkəmənin adı	2018-ci il üzrə (iş və şəxslərin sayı)	2019-cu il üzrə (iş və şəxslərin sayı)
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	107 / 107	77 / 77
Şərur Rayon Məhkəməsi	75 / 85	56 / 62
Babək Rayon Məhkəməsi	38 / 38	33 / 33
Culfa Rayon Məhkəməsi	33 / 33	24 / 26
Ordubad Rayon Məhkəməsi	32 / 35	25 / 25
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	10 / 10	19 / 19
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	15 / 15	7 / 7
Sədərək Rayon Məhkəməsi	2 / 2	4 / 4

2019-cu ildə muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən baxılmış inzibati xətalara dair işlər üzrə çıxarılmış qərarlardan Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasına 3 apelyasiya şikayəti verilmişdir.

Həmin şikayətlərə baxılaraq Naxçıvan Şəhər Məhkəməsinin 1 qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmış, Şərur Rayon Məhkəməsinin 1 və Babək Rayon Məhkəməsinin 1 qərarı isə dəyişdirilmişdir.

Muxtar respublikanın şəhər və rayon məhkəmələri tərəfindən 2019-cu ildə inzibati xətalara dair işlər üzrə çıxarılan qərarlardan 0,82%-i dəyişdirildiyindən qərarların sabitlik göstəricisi 99,18% təşkil etmişdir.

2019-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasında baxılan işlər üzrə çıxarılan qərarlardan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasına 11 kasasiya şikayəti verilmiş, həmin şikayətlərdən 8 iş üzrə 8 qərar dəyişdirilmədən saxlanılmış, 3 iş isə hazırda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının icraatında baxılmaqdadır.

Beləliklə, 2019-cu ildə qəbul edilən qərarlardan dəyişdirilən və ya ləğv edilən olmadığından Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının sabitlik göstəricisi 100% təşkil etmişdir.

HƏRBİ KOLLEGIYADAN

**Hərbi kollegiyanın 2019-cu ilin yekunları üzrə fəaliyyətinin nəticələrini
əks etdirən statistik məlumatlar**

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin hərbi kollegiyasında 2019-cu ildə 7 nəfərin barəsində 7 cinayət işi üzrə apelyasiya şikayətlərinə baxılmışdır. 2018-ci ildə də kollegiyada 7 nəfərin barəsində 7 cinayət işi üzrə apelyasiya şikayətlərinə baxılmışdır. Göründüyü kimi 2018-ci illə müqayisədə 2019-cu ildə hərbi kollegiyanın icraatına daxil olan işlərin sayı dəyişməmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Hərbi Məhkəməsində çıxarılmış ittiham hökmlərindən verilmiş apelyasiya şikayətləri cinayətlərin təsnifatına görə böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır və ağır cinayətlər üzrə işlərdən ibarət olmuşdur.

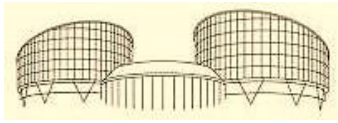
Məhkumların təqsirli bilindikləri konkret əməllərə gəldikdə mübahisələndirilən hökmlərlə üç nəfər Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 332.1, bir nəfər 329.1, 331.2 və 331.3, bir nəfər 331.2, 331.3 və 332.1, bir nəfər 332.2.5, bir nəfər isə 240.3.2 və 341.1-ci maddələri ilə məhkum edilmişlər.

Barəsində apelyasiya qaydasında işə baxılmış məhkumlardan 1 nəfər zabıt, 1 nəfər gizir, 1 nəfər çavuş, 4 nəfər isə əsgər olmuşdur.

Apelyasiya şikayətlərinə baxılması zamanı məhkəmə iclasları məhkəmə istintaqı aparılmadan keçirilməklə 4 hökm dəyişdirilmədən saxlanılmış, 3 hökm isə dəyişdirilmişdir.

2019-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin hərbi kollegiyasında baxılan cinayət işləri üzrə çıxarılan qərarlardan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hərbi kollegiyasına 3 kasasiya şikayəti verilmiş, həmin kasasiya şikayətlərindən 2 iş üzrə 2 qərar dəyişdirilmədən saxlanılmış, 1 iş hazırda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hərbi kollegiyasında baxılmaqdadır.

Beləliklə, 2019-cu ildə qəbul edilən qərarlardan dəyişdirilən və ya ləğv edilən olmadığından Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin hərbi kollegiyasının sabitlik göstəricisi 100% təşkil etmişdir.

İNSAN HÜQUQLARI VƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİ

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarlarının icmalı

Bülletenin hər buraxılışında insan hüquq və azadlıqlarına dair məsələlər üzrə Avropa Məhkəməsinin hüquqi mövqeyini əks etdirən qərarların icmalı dərc olunur.

Bu sayımızda da oxucuların tanış olması məqsədilə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında” Avropa Konvensiyasının müvafiq maddələrinin pozuntusunun təsdiq edildiyi bir neçə qərarının icmalını təqdim edirik:

1. Avropa Məhkəməsinin **Kitanovska Stanoykoviç (Kitanovska Stanojkovic)** və başqaları "keçmiş Yuqoslaviya respublikası Makedoniyaya" qarşı (*ərizə № 2319/14*) 13 oktyabr 2016-cı il tarixli qərarından

Maddə 2

Pozitiv öhdəliklər

Ərizəçiyə qarşı soyğunçu hücumda təqsirli bilinən şəxs barəsindəki ittiham hökmünün icrasının yubadılması: *pozuntu baş verib*.

Faktlar – Birinci ərizəçi evində baş vermiş soyğunçuluq zamanı ciddi xəsarət almışdı. Onun əri, yəni ikinci və üçüncü ərizəçilərin atası da eyni insident zamanı hücumla məruz qalmış və aldığı xəsarətlər nəticəsində sonradan ölmüşdü. Hücum edənlər ağırlaşdırıcı hallarla soyğunçuluğa görə məhkum edilmiş və azadlıqdan məhrumetmə cəzası almışdılar. Lakin hücum edənlərdən biri cəzasını çəkməyə başlamazdan əvvəl on səkkiz ay ərzində ərizəçilərin qonşuluğunda yaşamaqda davam etmişdi. Avropa Məhkəməsinə şikayət ərizəsində ərizəçilər şikayət etdilər ki, azadlıqdan məhrumetmə cəzasının icrasının yubadılması Konvensiyanın 2-ci maddəsinin pozulmasına səbəb olub.

Hüquqi məsələlər – Maddə 2: Hücum edənlər tərəfindən birinci ərizəçiyə qarşı güc tətbiqinin onun ölümü ilə nəticələnməməsi sadəcə təsadüfün nəticəsi idi. O, həyat üçün təhlükəli xəsarətlər almışdı və buna görə də 2-ci maddə bu işin hallarına tətbiq edilə bilərdi. Məhkəmə qeyd etdi ki, hücum edənlər soyğunçuluq faktından sonra məhkum ediliblər və cəzalandırılıblar. Ərizəçilər cinayət işinin icraatının aparılmasını və ya

nəticəsini tənqid etməmişdilər və Məhkəmə nəzərə aldı ki, dövlət orqanları cinayət prosesi ilə bağlı 2-ci maddədən irəli gələn prosessual öhdəliklərini yerinə yetiriblər. Lakin 2-ci maddədən irəli gələn cinayət istintaqının səmərəliliyi tələbi həm də dövlətlərin üzərinə yekun məhkəmə qərarlarını ləngimədən icra etmək öhdəliyini qoyan tələb kimi şərh oluna bilər. Bu onunla əlaqədardır ki, yaşamaq hüququ kontekstində çıxarılmış hökmün icrası dövlətin bu maddə üzrə daşdığı prosessual öhdəliyin tərkib hissəsi sayılmalıdır. İşin faktlarına gəlincə, Məhkəmə hesab etdi ki, cavabdeh dövlətin hakimiyyət orqanları azadlıqdan məhrumetmə cəzasının gecikdirilmədən icra edilməsi üçün zəruri olan səyləri göstərməyiblər və bütünlüklə dövlət orqanlarının təqsiri ucbatından baş vermiş ləngimələrin müddəti əqləbatan sayıla bilməzdi. Buna görə də Məhkəmə bu nəticəyə gəldi ki, cavabdeh dövlətdə qüvvədə olan azadlıqdan məhrumetmə cəzalarının icrası sisteminin bu işdə səmərəli olmadığı üzə çıxıb və müvafiq olaraq, Konvensiyanın 2-ci maddəsinin prosessual aspektinin pozuntusu baş verib.

Nəticə: pozuntu baş verib (yekdilliklə).

Maddə 41: mənəvi ziyana görə 5.000 avro təyin edildi.

~ ~ ~

2. Avropa Məhkəməsinin **Çam (Çam) Türkiyəyə qarşı** (ərizə № 51500/08) 23 fevral 2016-cı il tarixli qərarından

Maddə 14

Ayrı-seçkilik

Kor şəxsin qəbul imtahanlarından uğurla keçməsinə baxmayaraq, musiqi akademiyasının onu tələbələr sırasına qəbul etməkdən imtina etməsi: *pozuntu baş verib.*

Faktlar – Kor şəxs olan ərizəçi xanım musiqi akademiyasına qəbul imtahanlarında türk musiqi aləti uddə praktiki imtahanı uğurla verdi. Tibbi şura tərəfindən tərtib edilmiş və musiqi akademiyasına göndərilmiş rəyə əsasən, o, akademiyanın bölmələrindəki dərslərdə iştirak edə bilərdi və bunun üçün görmə qabiliyyəti tələb olunmurdu. Musiqi akademiyasının direktorunun sorğusu əsasında rəyə bu fakt əlavə olundu ki, "ərizəçi təhsil və ya təlim ala bilməz". Akademiya ərizəçinin akademiya qəbul edilmək barədə müraciətini rədd etdi. Onun bu qərardan verdiyi şikayətlər daxili

məhkəmələr tərəfindən rədd edildi. Ərizəçi Avropa Məhkəməsinə bildirdi ki, musiqi akademiyasına qəbul edilmək barədə müraciətinin rədd edilməsi ayrı-seçkilik xarakteri daşıyıb, çünki bu qərar onun korluğuna əsaslanıb.

Hüquqi məsələlər – 1 saylı Protokolon 2-ci maddəsi ilə birgə götürülmüş halda 14-cü maddə: Sözügedən akademiyanın əsasən incəsənət sahəsində təhsil verməsi faktı bu quruma qəbul meyarlarının 1 saylı Protokolon 2-ci maddəsi əsasında yoxlanılmasını istisna etməyə əsas vermir.

Həmin dövrdə qüvvədə olan müxtəlif qanunvericilik normaları əlil uşaqların ayrı-seçkiliyə məruz qalmadan təhsil almaq hüququnu təsbit edirdi. Beləliklə, ərizəçinin musiqi akademiyasında təhsil almağa buraxılmamasının kökü qanunvericilikdə deyil, akademiyanın qaydalarında idi, həmin qaydalar tələbə olmaq istəyənlərin hamısının fiziki yararlılıq barədə tibbi arayış təqdim etmələrini tələb edirdi. Məhkəmə bu cür tələbin ərizəçi kimi fiziki baxımdan əlil olan şəxslər üçün doğurduğu nəticələri nəzərə almaya bilməz.

Ərizəçi tərəfindən təqdim edilmiş rəydə dəyişiklik edilməsinə musiqi akademiyasının asanlıqla nail olduğunu nəzərə alsaq, şübhə yoxdur ki, onu akademiya qəbul etməkdən imtina qərarının yeganə səbəbi korluğudur. İstənilən halda, ərizəçi fiziki yararlılıq tələbinə uyğun gəlməyəcəkdi, çünki bunun müəyyənləşdirilməsi akademiyanın ixtiyarına buraxılmışdı.

Şübhəsiz ki, milli hakimiyyət orqanları musiqi akademiyasına daxil olmaq istəyənlərdən tələb olunan bacarıqların müəyyənləşdirilməsində müəyyən qiymətləndirmə sərbəstliyinə malikdirlər, amma bu argument hazırkı işə şamil oluna bilməz. Musiqi akademiyasına qəbul edilmək barədə müraciət etməzdən əvvəl qəbul imtahanını verməklə ərizəçi bu akademiya qəbul olunmağa tam yararlı olduğunu nümayiş etdirmişdi.

Əlilliyi olan tələbələrin tələbatlarına uyğunlaşdırılmış infrastrukturun olmadığı barədə iddiaya gəlincə, əlillərin onlar üçün ağılabatan dərəcədə şərait yaradılması ilə bağlı haqlı gözləntiyə malik olması məsələsində Konvensiyanın 14-cü maddəsi Avropa Sosial Xartiyası və Əlillərin hüquqları haqqında Konvensiya kimi beynəlxalq sənədlərin işığında şərh olunmalıdır.

Bütün uşaqların özünəməxsus təhsil tələbatları var və bu sözlər xüsusən əlil uşaqlara aiddir. Təhsil sahəsində müxtəlif formalarda ağılabatan şərait yaradıla bilər – bu, fiziki və ya qeyri-fiziki şəraitin, təhsil şəraitinin və ya təşkilati şəraitin yaradılması formasında, yaxud da müvafiq səviyyədə məktəblərə və kolleclərə daxil olma, müəllimlərin hazırlanması və tədris proqramının uyğunlaşdırılması üçün şəraitin və ya müvafiq məişət şəraitinin

yaradılması formasında ola bilər. Lakin əlil uşaqların tələbatlarının hansı formada və hansı vasitələrlə ödənilməli olduğunu müəyyənləşdirmək Avropa Məhkəməsinin vəzifəsi deyil, belə ki, öz ölkələrinin həyat şəraiti ilə birbaşa və daimi təmasda olmaları səbəbindən milli hakimiyyət orqanları bu sahədəki tələbatları və şərtləri qiymətləndirmək baxımından prinsipcə beynəlxalq məhkəməyə nisbətən daha münasib vəziyyətdədirlər.

Bununla belə, Məhkəmə hesab etdi ki, dövlətlərin bu sahədə verdikləri qərarların əlil uşaqlara təsirini nəzərə alaraq xüsusilə diqqətli olmaları önəmlidir, belə ki, bu uşaqların xüsusilə həssas durumda olmaları nəzərə alınmaya bilməz. Müvafiq olaraq, Məhkəmə qərara aldı ki, əlilliyə əsaslanan ayrı-seçkilik bu insanlar üçün ağlabatan şəraitin yaradılmasından imtina edildiyi bütün hallara aiddir.

Hazırkı işdə səlahiyyətli milli orqanlar ərizəçinin tələbatlarını müəyyənləşdirməyə cəhd etməyiblər və onun korluğunun təhsil almağa buraxılmasına necə və ya niyə mane ola biləcəyini izah etməyiblər. Eləcə də onlar ərizəçinin korluğundan irəli gələn xüsusi təhsil tələbatlarını qarşılamaq üçün yeni şəraitin yaradılmasını nəzərdən keçirməyə cəhd etməyiblər. 1976-cı ildən bəri musiqi akademiyası təhsili kor tələbələr üçün əlçatan etməkdən ötrü bu sahəyə yanaşmalarında heç vaxt dəyişiklik etməyib. Müvafiq olaraq, ərizəçinin musiqi akademiyasında təhsildən faydalanmaq imkanı obyektiv və əsaslı səbəb olmadan, sadəcə görmə qabiliyyətinin olmamasına görə rədd edilib.

Nəticə: pozuntu baş verib (yekdilliklə).

Maddə 41: Mənəvi ziyanə görə 10.000 avro təyin edildi; maddi ziyanla bağlı tələb rədd edildi.

≈ ≈ ≈

3. Avropa Məhkəməsinin **Korneykova (Korneykova) və Korneykov (Korneykov) Ukraynaya qarşı** (ərizə № 56660/12) 24 mart 2016-cı il tarixli qərarından

Maddə 3

Ləyaqəti alçaldan rəftar

Qeyri-insani rəftar

Hamilə qadının doğuşa qədər və doğuşdan sonra qandallanması; ananın və yeni doğulmuş körpənin saxlanma şəraitinin pis olması; saxlanma

yerində yeni doğulmuş körpəyə yetərli tibbi yardım göstərilməməsi; məhkəmə iclaslarında hamilə qadının dəmir qəfəsə salınması: *pozuntular baş verib*.

Faktlar – 2012-ci ildə hamiləliyinin beşinci ayında olan birinci ərizəçi soyğunçuluqda şübhəli bilinərək polis tərəfindən saxlanılmış və daha sonra məhkəmə araşdırması yekunlaşana qədər həbsdə saxlanmışdı. O, həbsdə saxlanılarkən oğlunu, yəni ikinci ərizəçini dünyaya gətirmişdi.

Avropa Məhkəməsinə şikayət ərizəsində o, Konvensiyanın 3-cü maddəsinə əsasən şikayət etdi ki, doğum evində qalarkən qandalla çarpayısına bağlanıb, doğuşdan əvvəl və sonra məhkəmə iclaslarında metal qəfəsə salınıb və məhkəməyəqədər həbsdə saxlanılarkən özünün və uşağının saxlanma şəraiti və onlara göstərilən tibbi yardım adekvat səviyyədə olmayıb.

Hüquqi məsələlər – Maddə 3

a) *Doğum evində qandallanma barədə iddia* – Məhkəmə bunu yetərinə sübut edilmiş hesab etdi ki, birinci ərizəçi doğum evində davamlı olaraq qandallanıb. O xatırlatdı ki, xəstə olan və ya digər səbəbdən zəif olan şəxsə qandalın və ya məhdudlaşdırıcı vasitənin tətbiqi təhlükəsizlik tələblərinə mütənasib deyil və onun bilərəkdən və ya bilməyərəkdən haqsız olaraq alçaldılması deməkdir. Hazırkı işdə birinci ərizəçi doğuşun gözlənilmədiyi gün gətirildiyi xəstəxanada ginekoloji müayinə stuluna bağlanmışdı. Onun vəziyyəti nəzərə alınsaydı, zorakı şəkildə davranması və ya qaçmağa cəhd etməsi təhlükəsinin olduğunu, çətin ki, təsəvvür etmək mümkün olardı. Faktiki olaraq, onun xəstəxana personalına və ya polisə qarşı aqressiv davrandığı, yaxud qaçmağa cəhd göstərdiyi və ya öz təhlükəsizliyinə qarşı təhlükə yaratdığı heç vaxt iddia edilməmişdi. Bundan başqa, onun əsassız olaraq qandallanması doğuşdan sonra da davam etmişdi, halbuki bu zaman onun durumu xüsusilə həssas idi. Məhkəmə həmçinin bu fakta önəm verdi ki, onu hər zaman üç mühafizəçi müşayiət edirdi, bu isə hər hansı potensial risklərə reaksiya göstərmək üçün kifayət idi. Müvafiq olaraq, mübahisələndirilən tədbir qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan rəftar təşkil edirdi.

Nəticə: pozuntu baş verib (yekdilliklə).

b) *Ərizəçinin saxlanıldığı fiziki şərait* – Birinci ərizəçinin yetərinə qidalanmamasının, özünün və yeni doğulmuş oğlunun qeyri-adekvat sanitariya-gigiyena şəraitində saxlanmasının, eləcə də açıq havada gəzintiyə yetərinə çıxmasının nəticələri məcmu halında götürüldükdə qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan rəftar təşkil edirdi.

Nəticə: pozuntu baş verib (yekdilliklə).

c) *Saxlanma yerində ikinci ərizəçiyə göstərilən tibbi yardım* – Dövlət orqanları yeni doğulmuş körpə olan, saxlanma yerində anası ilə birlikdə saxlanılan ikinci ərizəçini adekvat tibbi nəzarət və qulluqla təmin etmək öhdəliyini daşıyırdılar. O, xüsusilə həssas durumda idi və bu durum onun mütəxəssisin sıx tibbi müşahidəsi altında olmasını tələb edirdi. Bu işin materialları Məhkəmənin belə nəticəyə gəlməsi üçün yetərli əsas təşkil edir ki, ikinci ərizəçi, demək olar ki, üç ay ərzində pediatr tərəfindən müayinə olunmayıb. Onun yaşının çox az olduğunu nəzərə alsaq, təkcə elə bu hal belə qənaətə gəlmək üçün kifayətdir ki, bu işdə adekvat tibbi yardım standartlarına riayət edilməyib.

Nəticə: pozuntu baş verib (yekdilliklə).

d) *Birinci ərizəçinin məhkəmə iclasları zamanı metal qəfəsə salınması* – Məhkəmənin presedent hüququna əsasən, məhkəmə baxışı zamanı şəxsin metal qəfəsdə saxlanması özü-özlüyündə insan ləyaqətinə zidd olan hal təşkil edir və 3-cü maddənin pozuntusudur (*Svinarenko və Slyadnev Rusiyaya qarşı* [BP], ərizələr № 32541/08 və 43441/08, 17 iyul 2014-cü il). Hazırkı işdə birinci ərizəçi onun işi üzrə altı məhkəmə iclasında qəfəsdə saxlanmışdı. Birinci iki məhkəmə iclası zamanı o, hamiləliyinin erkən mərhələsində idi, qalan dörd iclasda isə artıq uşaq əmizdirən ana idi və məhkəmə zalında körpəsindən dəmir barmaqlıqlarla ayrılmışdı. Hətta birinci ərizəçinin sadəcə qəfəsdən kənarda saxlanmasının tətbiq edilmiş həbs qətimkan tədbirinin məqsədinə zidd olaraq onun azad edilməsinə bərabər sayıla biləcəyi barədə daxili məhkəmənin hakiminin mövqeyi nəzərə alınmış olsa belə, bu cür məhdudlaşdırıcı tədbirə heç cür haqq qazandırmaq olmazdı.

Nəticə: pozuntu baş verib (yekdilliklə).

Maddə 41: mənəvi ziyana görə birinci ərizəçiyə 12.000, ikinci ərizəçiyə isə 7.000 avro təyin edildi.

≈ ≈ ≈

4. Avropa Məhkəməsinin **Di Trizio (Di Trizio) İsveçrəyə qarşı** (ərizə № 7186/09) 02 fevral 2016-cı il tarixli qərarından

Maddə 14

Ayrı-seçkilik

Əlillik müavinətlərinin hesablanması metodunun praktikada qadınlara qarşı ayrı-seçkilik təşkil etməsi: *pozuntu baş verib.*

Maddə 8

8-ci maddənin 1-ci bəndi

Ailə həyatına hörmət hüququ

Şəxsi həyata hörmət hüququ

Əlillik müavinətlərinin hesablanması metodunun faktiki olaraq qadınlara qarşı ayrı-seçkilik təşkil etməsi: *8-ci maddə bu işə tətbiq edilə bilər.*

Faktlar – Ərizəçi tam iş günü əsasında işləyirdi. 2002-ci ildə o, belindəki problemlərlə əlaqədar olaraq əmək fəaliyyətini dayandırmağa başladı. 2003-cü ilin oktyabrında o, belinin aşağı hissəsindəki və onurğasındakı ağrılarla əlaqədar olaraq əlillik müavinəti üçün müraciət etdi. 2004-cü ilin fevralında o, dünyaya əkiz uşaqlar gətirdi, hamiləlik dövründən sonra belindəki ağrılar gücləndi. 2005-ci ildə onun evində ailə vəziyyətinin qiymətləndirilməsi aparılarkən ərizəçi konkret olaraq bildirdi ki, təkə ərinin qazancı kifayət etmədiyinə görə onun özü natamam iş günü əsasında işləmək məcburiyyətindədir. Ona 2002-ci ildən 2004-cü ilin mayınadək əlillik müavinəti təyin edildi. Lakin 2004-cü ilin mayından etibarən ərizəçiyə "kombinə olunmuş" metod tətbiq edilməyə başladı və belə əsas gətirildi ki, ərizəçinin əliliyi olmasaydı belə, uşaqları doğulduqdan sonra onsuz da tam iş günü əsasında işləməyə bələ. Bu metodun tətbiqi digər mülahizələrlə yanaşı ərizəçinin bu sözlərinə əsaslanmışdı ki, o, yalnız natamam iş günü əsasında işləyə bilər, qalan vaxtını isə ev təsərrüfatına və uşaqlarına həsr etmək istəyir. Hesablamanın bu üsulunun tətbiqi nəticəsində ərizəçi daha əlillik müavinəti almadı.

Məhkəmədəki icraatda ərizəçi iddia etdi ki, kombinə olunmuş metodun tətbiqi ödənişli işi olmayan şəxslərlə, habelə ev təsərrüfatı ilə məşğul olmayan və ya qulluğa ehtiyac olan uşaqları olmayan və bu səbəbdən tam iş günü əsasında işləyə bilən şəxslərlə müqayisədə onun kimi şəxsləri ayrı-seçkiliyə məruz qoyub, belə ki, kombinə olunmuş metod bu halların heç birinə şamil olunmur.

Hüquqi məsələlər – 8-ci maddə ilə əlaqəli şəkildə götürülmüş 14-cü maddə

a) *8-ci maddə ilə əlaqəli şəkildə götürülmüş 14-cü maddənin bu işə tətbiqinin mümkünlüyü məsələsi* – Valideynlərdən birinin uşağa qulluq üçün evdə qalmasına imkan yaradan tədbirlər ailə həyatını təşviq edir və beləliklə onun təşkili qaydasına təsir göstərir; buna görə də belə tədbirlər 8-ci maddənin tətbiq dairəsinə düşür. Hazırkı iş, bir qədər fərqli qaydada olsa da,

ailə həyatının təşkili ilə də əlaqədar idi. Əldə olan statistika göstərir ki, kombinə olunmuş metod əksər hallarda uşaq doğduqdan sonra natamam iş günü əsasında işləmək istəyən qadınlarla əlaqədar idi. Ərizəçinin işi üzrə qərarında Federal Məhkəmə təsdiq etdi ki, kombinə olunmuş metod bəzi hallarda müavinətin itirilməsi ilə nəticələnə bilər və bu mülahizə xüsusən uşaq doğduqdan sonra natamam iş günü əsasında işləyən qadınlara aiddir. Kombinə olunmuş metodun ərizəçiyə tətbiqi onun və ərinin ailə daxilində vəzifələrini necə böləcəklərinə dair qərar vermələrinə və beləliklə onların ailə həyatının və karyeralarının təşkili məsələsinə təsir göstərə bilərdi. Bundan başqa, Federal Məhkəmə aydın şəkildə təsdiq etmişdi ki, ailə məsələləri səbəbindən natamam iş günü əsasında işləyən şəxslər əlil olduqları təqdirdə kombinə olunmuş metod onlar üçün mənfi təsirlərə səbəb ola bilərdi. Bu mülahizələr Məhkəmənin bu qənaətə gəlməsi üçün yetərli idi ki, bu şikayət 8-ci maddənin "ailə həyatı" aspektinin tətbiq dairəsinə düşür. Bu iş 8-ci maddənin "şəxsi həyat" aspektinə də aiddir, belə ki, bu aspekt şəxsiyyətin inkişaf və sərbəstlik hüququnu təmin edir. Kombinə olunmuş metod natamam iş günü əsasında işləyən şəxsləri tam iş günü əsasında işləyən və ümumiyyətlə işləməyən şəxslərlə müqayisədə bu və ya digər dərəcədə əlverişsiz vəziyyətə saldığına görə, istisna etmək olmadı ki, əlillik müavinətlərinin hesablanmasının bu metodu birinci kateqoriyaya aid olan şəxslərin öz şəxsi həyatlarını işləri, evdəki vəzifələri və uşaqlara qulluq etmələri arasında necə böləcəklərinə dair seçim etmələrini məhdudlaşdırmış olacaq.

Kombinə olunmuş metodun təsirinə məruz qalan insanların böyük əksəriyyəti uşaq doğduqdan sonra iş saatlarının azaldılmasını işləyən qadınlar idi. Müvafiq olaraq, ərizəçi cinsi mənsubiyyət əsasında ayrı-seçkiliyə məruz qaldığını iddia edə bilər. Buradan belə nəticə çıxır ki, 8-ci maddə ilə əlaqəli şəkildə götürülmüş 14-cü maddə bu işə tətbiq edilə bilər. Ərizəçiyə əlillik müavinəti təyin etməkdən imtina edilməsinin həm də əlillik əlamətinə əsaslanan ayrı-seçkilik təşkil edib-etmədiyini araşdırmağa ehtiyac yoxdur.

b) 8-ci maddə ilə əlaqəli şəkildə götürülmüş 14-cü maddəyə riayət edilib-edilməməsi məsələsi

i) *Hazırkı işdə dolayı ayrı-seçkilik ehtimalının mövcudluğu* – 2009-cu ildə kombinə olunmuş metod əlillik müavinətlərinə dair bütün qərarların 7,5%-inə tətbiq edilmişdi. Həmin halların 97%-i qadınlara aid idi. Bu rəqəmlər kifayət qədər mötəbər olan və dolayı ayrı-seçkilik ehtimalının mövcudluğundan xəbər verən rəqəmlər hesab edilə bilər.

ii) *Fərqli rəftar üçün obyektiv və əsaslı səbəb var idimi* – Əlilliyə görə sığorta sisteminin məqsədi şəxsin sağlamlıq durumu normal olduğu zaman yerinə yetirmək iqtidarında olduğu ödənişli işi və ya gündəlik işlərini əlillik səbəbindən daha yerinə yetirmək iqtidarında olmaması riskinə qarşı sığortalanmasından ibarət idi. Bu, qeyd edilən fərqli rəftara haqq qazandıran qanuni məqsəd idi. Bu məqsəd özü-özlüyündə bu cür sığorta sisteminin mahiyyətinə və məhdud imkanlarına uyğun idi, belə ki, bu sistemin resursları məhdud idi, buna görə də xərclər üzərində nəzarət bu sistemin aparıcı prinsiplərindən biri idi. Bununla belə, bu məqsəd cinslərin bərabərliyi (gender bərabərliyi) tələbinin işığında qiymətləndirilməlidir. Bu əlamətə görə fərqli rəftarın Konvensiyaya uyğun sayılması üçün olduqca ciddi səbəblər göstərilməlidir. Beləliklə, bu məsələdə dövlətlərin qiymətləndirmə sərbəstliyinin həddləri çox məhduddur.

Ərizəçi tam iş günü əsasında işləsəydi və ya vaxtını bütünlüklə ev təsərrüfatına həsr etsəydi, əlilliyə görə müavinətin müəyyən hissəsini ala bilərdi. Buradan açıq-aydın belə nəticə çıxır ki, onun müavinət almaq hüququnun rədd edilməsi onun bu sözlərinə əsaslanmışdı ki, uşaqlarına qulluq edə və ev işləri ilə məşğul ola bilməsi üçün iş saatlarının azaldılmasını istəyir. Uşaq doğduqdan sonra natamam iş günü əsasında işləmək istəyən qadınların böyük əksəriyyəti üçün kombinə olunmuş metod praktikada ayrı-seçkilik mənbəyi idi.

Bundan başqa, kombinə olunmuş metodun tətbiqi müəyyən dövrdə ölkənin müəyyən dövlət orqanları və şərhçiləri tərəfindən tənqidlərə məruz qalmışdı. Bunlar açıq-aydın onun əlamətləri idi ki, kombinə olunmuş metod qadınların haqlı olaraq öz ailə həyatlarını və karyeralarını getdikcə daha çox uzlaşdırmağa can atdıqları müasir cəmiyyətdə gender bərabərliyinə nail olmağa yönələn səylərə daha cavab vermirdi. Bundan başqa, uşaq doğduqdan sonra natamam iş günü əsasında işləmək seçimini etmiş qadınların bu qərarını daha çox nəzərə alan alternativ hesablama metodlarından istifadə etmək mümkün idi. Bunun sayəsində əlillik sığortasının məqsədlərinə xələl gətirmədən gender bərabərliyi məqsədinə daha çox nail olmaq mümkün olardı.

Bu ümumi mülahizələrdən əlavə, ərizəçiyə əlilliyə görə müavinətin hətta müəyyən hissəsini təyin etməkdən imtina edilməsi, hətta onun natamam iş günü əsasında işləmək iqtidarında olduğunu fərz etsək belə, ərizəçi üçün mühüm praktiki nəticələrə səbəb olmuşdu. Yuxarıdakıları nəzərə alsaq, ərizəçinin məruz qaldığı fərqli rəftar üçün əsaslı səbəb yox idi.

Nəticə: pozuntu baş verib (üç səsə qarşı dörd səsle).

Maddə 41: Mənəvi ziyana görə 5.000 avro təyin edildi; maddi ziyanla bağlı tələb isə rədd edildi.

(Həmçinin Avropa İttifaqı Məhkəməsinin aşağıdakı iş üzrə qərarına bax: *Lourdes Cachaldora Fernández v Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) and Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)*, C-527/13, 14 aprel 2015-ci il).

5. Avropa Məhkəməsinin *Velyo Velev Bolqarıstana qarşı* (ərizə № 16032/07) 27 may 2014-cü il tarixli qərarından

1-ci Protokolun 2-ci maddəsi

Təhsil hüququ

Həbsdə saxlanılan şəxsin həbsxana məktəbinə buraxılmaması: *pozuntu baş vermişdir.*

Faktlar – 2005-ci ildə həbsdə saxlanılmış ərizəçi həbsxana məktəbinə getməsi barədə müraciət etmişdir. Onun müraciəti əvvəlcədən həbsxana müdiriyyəti, yekun olaraq isə Ali İnzibati Məhkəmə tərəfindən rədd edilmişdir. Həbsxana müdiriyyəti cavabı onunla əsaslandırırmışdır ki, məhkumluğu olmuş ərizəçi məhkum edildiyi təqdirdə residivist olacaq və bununla residivist olmayan məhbuslardan ayrı saxlanmalıdır. Ali İnzibati Məhkəmə onun müraciətini başqa əsaslarla rədd etmişdir: qət edilmişdir ki, təhsil hüququ həbsdə saxlanılan şəxslərə deyil, yalnız məhkum olunmuş məhbuslara aiddir.

Hüquqi məsələlər – 1-ci Protokolun 2-ci maddəsi: Məhkəmə xatırlatmışdır ki, azadlıq hüququ istisna edilməklə, məhbuslar Konvensiya ilə təmin edilən bütün əsas hüquqlar və azadlıqlara malik olmaqda ümumiyyətlə davam etdirir. Nəticə etibarilə, ərizəçi hələ də 1-ci Protokolun 2-ci maddəsinə əsasən təhsil hüququna malik olmuşdur. Təhsil hüququ Bolqarıstan üzərində mövcud təhsil müəssisələrinə, o cümlədən həbsxana məktəblərinə getmək imkanını yaratmaq vəzifəsini müəyyən etmişdir. Nəticədə, Hökumətin ərizəçinin buraxılmamasının qabaqcadan məlum ola bilməsi, qanuni məqsəd güdməsi və bu məqsədə mütənasib olmasını göstərmək vəzifəsi vardır. Məhkəmə hesab etmişdir ki, müvafiq qanunvericilikdə məhkum olunmuş məhbusların təhsil proqramlarında iştirak etmək hüququna malik olması nəzərdə tutulduğu və məhkum olunmuş məhbuslara dair müddələrin eyni qaydada həbsdə saxlanılan şəxslərə şamil olunduğu üçü ərizəçi barəsində məhdudiyyətin qabaqcadan məlum olması şübhə doğurur. Qanunvericilikdə dəqiq ifadələrin olmaması

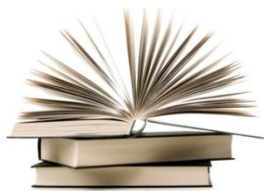
həmçinin bu faktda əks etdirilmişdir ki, dövlət orqanları ərizəçinin məktəbə getməsi barədə müraciətinin rədd edilməsi üçün müxtəlif əsaslar gətirmişdir: həbsxana müdiriyyəti və Ədliyyə Nazirliyi ərizəçinin potensial residivini vurğulamış, Ali İnzibati Məhkəmə isə ərizəçinin həbsdə saxlanılan şəxs statusuna diqqət yetirmişdir.

Hökumət ərizəçinin məktəbə buraxılmaması üçün üç səbəb gətirmişdir. Ərizəçinin həbs edilmiş şəxs olduğuna görə onun məhkum edilmiş məhbuslarla birlikdə məktəbə getməsinin məqsədəuyğun olmadığı barədə birinci dəlillə əlaqədar olaraq Məhkəmə qeyd etmişdir ki, ərizəçi buna etiraz etməmiş və həbs edilmiş şəxslərin məhkum olunmuş məhbuslarla birlikdə məktəbə getməsi ilə onlara zərər vurulacağını təsdiq edən hər hansı sübut təqdim edilməmişdir. Bundan əlavə, Məhkəmə hesab etməmişdir ki, həbs qətimkan tədbiri müddətinin əvvəlcədən məlum olmaması şəxsin təhsilə buraxılmaması üçün səbəb ola bilər. Nəhayət, Hökumət əsas gətirdiyi üçüncü dəlillə, yəni ərizəçinin residivist kimi məhkum olunmaq riskinə görə onun residivist olmayan məhbuslarla bir məktəbə getməsinin onların maraqlarına cavab vermədiyi ilə əlaqədar olaraq Məhkəmə xatırlatmışdır ki, ərizəçi təqsirsizlik prezumpsiyasına malik olmuş və residivist sayıla bilməzdi. Qeyd edilənlər, habelə ərizəçinin orta təhsili bitirmək arzusu nəzərə alınaraq Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, onun həbsxana məktəbinə buraxılmaması qabaqcadan kifayət qədər məlum olmamış, qanuni məqsəd güdməmiş və ya bu məqsədə mütənasib olmamışdır.

Nəticə: pozuntu baş vermişdir (yekdilliklə).

Maddə 41: mənəvi zərərə görə 2000 avro.

Mənbə: Avropa Məhkəməsinin Hudoc məlumat bazasının rəsmi internet sahifəsinin (<http://hudoc.echr.coe.int/>) materialları əsasında hazırlanmışdır.

NƏZƏRİYYƏ VƏ HÜQUQTƏTBİQETMƏ PROBLEMLƏRİ

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində və Avropa Məhkəməsinin qərarları müstəvisində susma və özünü ifşa etməmə (günahlandırma) hüququ

Özünü ifşa etməmə və təqsirli olduğunu etiraf etməyə məcbur edilməmə hüquqları, eləcə də bundan qaynaqlanan susma hüququ təqsirsizlik prezumpsiyası, habelə özü və yaxın qohumları əleyhinə ifadə verməkdə sərbəstlik prinsiplərindən irəli gəlir¹. Bir-birinə zidd olan özünü qoruma instinkti ilə doğrunu söyləmə məcburiyyətinin tarazlaşdırılması zərurəti qanunvericilikdə adı çəkilən hüquqların tanınmasına səbəb olmuşdur².

Susma hüququ təqsirsizlik prezumpsiyasının mühüm elementlərindən biridir. Təqsirləndirilən şəxsin susması onun əleyhinə dəlil və təqsirlilik prezumpsiyası kimi istifadə oluna bilməz³.

Bəzi ölkələrdə susma hüququna daha geniş təfsir verilərək onun tətbiq dairəsi genişləndirilir. Təsadüfi deyil ki, cinsi toxunulmazlıq əleyhinə cinayət törətməkdə ittiham olunan təqsirləndirilən şəxsin ifadəsi alınarkən onu yalnız səmindən tanıya biləcəyini söyləyən zərərçəkmiş şəxs onun səsinə yan otaqdan təşhis (akustik təşhis) etmişdir ki, bu hal Almaniya Ali Məhkəməsi tərəfindən susma hüququnun pozulması kimi qiymətləndirilmişdir. Məhkəmə öz qərarında qeyd etmişdir ki, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin təşhisə qatlanma öhdəliyi olsa da, bunun ona xəbər verilmədən həyata keçirilməsi susma hüququnu pozur. Çünki özü əleyhinə nəticə çıxarılmasına gətirib çıxaran prosedurlara təqsirləndirilən şəxsin cəlb olunması şəxsin özünün razılığı ilə mümkündür.

Nəzəriyyə və təcrübədə şübhəli (təqsirləndirilən) şəxsin susma və özünü ifşa etməmə hüquqlarının tanınmasına dair fikir birliyi vardır. Bu hüquqların

¹ **M.B.Eryılmaz.** Arrest and Detention Powers in English and Turkish Law and Practice in the Light of the European Convention on Human Rights. Martinus Nijhoff Publishers, The Hague/Boston/London, 1999, pg. 114.

² **İ.Özgenç.** “Suç Zanlısı Kişinin Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü ve Bunun Hukuki Sonuçları”. MÜ. Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, IX, 1-3 (1995), s. 140.

³ **D.Tezcan, M.R.Erdem, O.Sancakdar.** Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması. T.C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004, s. 207.

insan haqları ilə bağlı beynəlxalq-hüquqi sənədlərdə, konstitusiya və qanunlarda əks olunması sözügedən hüquqların müasir və demokratik dövlətlər tərəfindən əxz edildiyini göstərir. Mübaligəsiz deyə bilərik ki, hazırda susma və özünü ifşa etməmə hüquqları istər beynəlxalq, istərsə də dövlət daxilində toxunulmaz hüquqlar səviyyəsinə qaldırılmışdır.

Əslində bu hüquqların qədim tarixi vardır. Susma hüququ təqsirləndirilən şəxsin mühakimə əşyası olmaqdan çıxıb ədalət mühakiməsinin subyekti hesab edilməsi ilə meydana çıxmışdır. Bu hüquq İngiltərə hüquq sisteminin institutu sayılır⁴. Həmin hüquq sonralar Kantın avtonomluq anlayışından qaynaqlanaraq insanı tam bir obyekt halına gətirməmə tələbinin tətbiq olunma sahəsi kimi qəbul edilmişdir.

Ümumilikdə götürdükdə tarixin ayrı-ayrı dövrlərində susma və özünü ifşa etməmə hüququ ilə bağlı çoxsaylı fikirlər söylənilmiş və mühakimələr yürüdülmüşdür. Buna görə də haqqında söhbət açdığımız mövzu təqsirsizlik prezumpsiyasından ayrı şəkildə araşdırılacaq qədər geniş və çoxşaxəlidir. Biz, bu yazımızda Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində və Avropa Məhkəməsinin qərarları müstəvisində susma və özünü ifşa etməmə hüquqlarını təqsirsizlik prezumpsiyasının elementi kimi⁵ məhdud çərçivədə araşdırmağı qarşıya məqsəd qoymuşuq.

İlk öncə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində susma və özünü ifşa etməmə hüququnun yeri

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında susma hüququndan bəhs edən konkret müddəə yoxdur. Lakin buna baxmayaraq Konstitusiyanın 66-cı maddəsinə görə “Heç kəs özünə, arvadına (ərinə), övladlarına, valideynlərinə, qardaşına, bacısına qarşı ifadə verməyə məcbur edilə bilməz. Öleyhinə ifadə verilməsi məcburi olmayan qohumların tam siyahısı qanunla müəyyən edilir”. Göründüyü kimi sözügedən konstitusion norma dolayı yolla susma hüququnu tanıyır.

⁴ İngilis hüququnda təqsirsizlik prezumpsiyası, susma hüququ və bundan şəxsin ziyanına nəticələr çıxarılması barədə bir sıra maraqlı araşdırmalar vardır. Məsələn, **R.Clayton., H.Tomlinson.** The Law of Human Rights. Oxford University Press, Oxford, New York, 2000, pg. 598-600; **M.B.Eryılmaz.** Göstərilən əsər, s. 114-121.

⁵ Müqayisə üçün qeyd edək ki, alman hüququnda susma hüququnun təqsirsizlik prezumpsiyasının tərkib hissəsi olması görüşünə qarşı çıxanlar da vardır. Həmin müəlliflərin fikrincə, təqsirsizlik prezumpsiyası hakimlərə ədalət mühakiməsi həyata keçirilməyə başlanılarkən şəxsi təqsirkar gözü ilə görməyi qadağan edir və sözügedən prezumpsiya sübutetmə yükü ilə bağlı məsələni tənzimləyir. Susma hüququ isə təqsirsizlik prezumpsiyası tanınmasa da keçərlidir.

Konstitusiyanın həmin müddəasının məntiqi davamı olaraq AR CPM-in 20-ci maddəsində deyilir: “Heç kəs şəxsən özünün və yaxın qohumlarının əleyhinə ifadə verməyə məcbur edilə bilməz və buna görə hər hansı təqibə məruz qala bilməz” (*birinci hissə*); “İbtidai araşdırma və ya məhkəmə baxışı zamanı özünü, yaxud yaxın qohumlarını cinayət törətməkdə ifşa edən məlumatları verməsi təklif olunan şəxs bunun özü üçün hər hansı mənfi hüquqi nəticə verə biləcəyindən qorxmadan ifadə verməkdən imtina etməyə haqlıdır” (*ikinci hissə*).

Bundan başqa AR CPM-in 90.7.10-cu və 91.5.10-cu maddələrinə əsasən şübhəli və təqsirləndirilən şəxsin ifadə (izahat) vermək, özünə və yaxın qohumlarına qarşı ifadə (izahat) verməmək və ya ümumiyyətlə, ifadə (izahat) verməkdən imtina etmək; haqqında irəli sürülmüş ittihama dair izahat vermək və izahat verməkdən imtina etmək hüquqları vardır.

İndi isə susma hüququnun tətbiq dairəsinin həddləri haqqında fikirlərimizi bölüşmək istərdik.

Susma hüququnun təməlinə *“nemo tenetur se ipsum accusare”* (şəxsin özünü ifşa etməyə və özü əleyhinə aktiv şəkildə mühakiməyə qatılmağa məcbur edilməməsi) prinsipi dayanır. Bu hüquq təqsirləndirilən şəxsin aktiv şəkildə ədalət mühakiməsində iştirak etməsi qədər mühüm hüquqlardandır. Susma hüququ müdafiə hüququnun tərkib hissəsidir. Belə ki, təqsirləndirilən şəxs müdafiə hüququnu aktiv şəkildə, yəni dəlil təqdim edərək, şifahi və ya yazılı ifadə verərək həyata keçirəcəyi kimi, susma hüququndan istifadə edərək də gerçəkləşdirə bilər⁶. Bu baxımdan hesab edirik ki, susma hüququ bir müdafiə vasitəsidir. Bu üsulla təqsirləndirilən şəxs özü və yaxın qohumu əleyhinə dəlil verməkdən imtina edir⁷. Başqa sözlə, susma hüququ müdafiə hüququnun passiv formasıdır.

Bir sıra müəlliflərin fikrincə, əgər təqsirləndirilən şəxsin susma hüququ olmasaydı, onu dindirmək məqsədilə işgəncə tətbiq olunardı⁸. Biz hesab edirik ki, qanunvericilikdə susma hüququnun şəxsə verilməməsi onun işgəncə və pis rəftara məruz qalmasına səbəb ola bilər. Lakin şəxsi işgəncə və ya pis rəftara məruz qoymağın qadağan olunması müddəası müstəqil və ayrıca olaraq beynəlxalq və dövlətdaxili hüquqi aktlarda təsbit olunmuşdur.

⁶ E.Şen. Türk Ceza Yargılaması Hukukunda Hukuka Aykırı Deliller Sorunu. Beta Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 443.

⁷ İ.Üzülməz. Türk hukukunda Suçsuzluk karinesi ve Sonuçları. Türkiye Barolar Birliği Dergisi. Yıl 18. 58 (Mayıs-Haziran 2005), s. 57

⁸ S.Donay. İnsan Hakları Açısından Sanığın Hakları ve Türk Hukuku. Fakülteler Matbaası. İstanbul, 1982, s. 142.

Buna görə də susma hüququ tanınmasa belə, onsuz da şəxsin işgəncəyə məruz qoyulması qadağası onun belə rəftarla üzləşməsinin qarşısını alacaq.

Burada maraqlı məqamlardan biri odur ki, *ifadə vermək sərbəstliyinə və susma hüququna malik olan şübhəli və təqsirləndirilən şəxs susmaq əvəzinə, ittiham olunması ilə bağlı ifadə verməyi seçərsə, o, mütləq həqiqəti söyləmək vəzifəsi daşıyırmı? Başqa sözlə, şübhəli və təqsirləndirilən şəxs yalan danışmaq hüququna malikdirmi? O, yalan ifadə verərsə, məsuliyyətə cəlb oluna bilərmi?* Bu suallara aydınlıq gətirək.

Hər şeydən əvvəl, qeyd edək ki, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs susmaq əvəzinə, ifadə vermək istəyərsə, onun həqiqəti söyləmək öhdəliyi yoxdur. Şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs həqiqəti əks etdirməyən ifadə verdiyi təqdirdə sadəcə əxlaqi öhdəliyə zidd hərəkət etmiş olur ki, bunun da hüquqi baxımdan heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Lakin buna baxmayaraq, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin yalan danışmaq hüququna malik olduğunu da qəbul etmək düzgün deyil.

Nəticə olaraq deyə bilərik ki, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs susmaq əvəzinə danışmağı seçdiyi zaman onun nə həqiqəti söyləmək öhdəliyi, nə də yalan ifadə vermək hüququ vardır.

Yalan ifadə verdiyi zaman onun məsuliyyətə cəlb olunub-olunmayacağı məsələsinə gəlincə, deyə bilərik ki, qanunvericilik yalnız bir halda onun məsuliyyətə cəlb oluna biləcəyi əsasında bəhs edir. Belə ki, AR CPM-in 90.9-cu və 91.7-ci maddələrinə *cinayətin törədilməsinə aidiyyəti olmayan şəxsin adını bilərəkdən çəkdiyi hallar istisna edilməklə*, şübhəli şəxsin və təqsirləndirilən şəxsin üzərinə verdiyi ifadəyə və ya izahata görə heç bir məsuliyyət qoyula bilməz”.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin 14 oktyabr 2019-cu il tarixli qərarında deyilir ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 90.9 və 91.7-ci maddələrinin “Cinayətin törədilməsinə aidiyyəti olmayan şəxsin adını bilərəkdən çəkdiyi hallar istisna edilməklə” müddəası şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs tərəfindən cinayətin törədilməsinə aidiyyəti olmayan şəxsin cinayətdə iştirakı barədə bilə-bilə yalan məlumatların verilməsini nəzərdə tutur. Belə hərəkət özünümüdafinən qanuni üsulu kimi qəbul edilə bilməz və bu əməl Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 296-cı maddəsi ilə bilə-bilə yalan xəbərçilik etmə cinayətinə görə məsuliyyət yaradır”.

Təqsirləndirilən şəxsin susma hüququ onun ittihamı ilə əlaqədar olduğundan əksəriyyət müəllif hesab edir ki, təqsirləndirilən şəxsin

şəxsiyyəti müəyyən olunarkən verilən suallara yanlış cavab vermək və ya cavab verməmək hüququ yoxdur⁹.

Təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyəti müəyyən olunarkən onun bu barədəki suallara doğru cavab vermək öhdəliyinin olması AR CPM-də birbaşa olaraq təsbit edilməmişdir. Buna görə də qanunvericilikdə şəxsiyyəti barədə susan və ya yalan məlumat verən şəxsin məsuliyyətə cəlb olunması əsasları müəyyən olunmamışdır. Müqayisə üçün qeyd edək ki, Türkiyənin Cəza Mühakiməsi Qanununun 147-ci maddəsinin birinci hissəsinin “a” bəndinə əsasən “... Şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs şəxsiyyəti ilə bağlı sualları doğru olaraq cavablandırmaq öhdəliyi daşıyır”¹⁰. Hətta Türkiyənin Qəbahətlər Qanununun 40.1-ci maddəsinə görə “sual verildiyi zaman dövlət məmuruna şəxsiyyəti və ya ünvanı ilə əlaqədar məlumat verməkdən yayınan və ya həqiqətə zidd ifadə verən şəxsə həmin vəzifəli şəxs tərəfindən əlli Türk lirası inzibati pul cəzası verilir”. Lakin buna baxmayaraq, AR CPM-in 90.11.6-cı və 91.8.6-cı (təhqiqatçının, müstəntiqin, prokurorun və ya məhkəmə iclasında sədrlik edən *göstərişlərinə tabe olmaq*); 223.3.1-ci (Şəxsin təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsi haqqında qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində *təqsirləndirilən şəxsin soyadı, adı, atasının adı və onun şəxsiyyəti barədə hüquqi əhəmiyyət kəsb edən digər məlumatlar göstərilir*); 224.2-ci (*Təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyətini müəyyən etdikdən sonra müstəntiq ona təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsi haqqında qərarı elan edir və elan edilən ittihamın mahiyyətini izah edir*); 322.1.9-ci (məhkəmə iclasında sədrlik edən *təqsirləndirilən şəxsin (növbə ilə təqsirləndirilən hər bir şəxsin) şəxsiyyətini (soyadını, adını, atasının adını, doğulduğu ili, ayı, günü, yeri və ailə vəziyyətini müəyyən edir)* maddələrinə əsasən belə nəticəyə gələ bilərik ki, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs şəxsiyyəti barədə verilən suallara cavab verməkdən imtina edə bilməz. Qeyd edək ki, dünya təcrübəsində, o cümlədən ölkəmizdə şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin həkim müayinəsinə, əl-barmaq izlərinin götürülməsinə, şəklinin çəkilməsinə, qan, bədən ifrazatı nümunələrinin götürülməsinə məruz qalması (AR CPM-in 90.11.3 və 91.8.3-cü maddələri), müayinəyə məruz qalması (AR CPM-in 90.11.4 və 91.8.4-cü maddələri); ekspertiza aparılmasına məruz qalması (AR CPM-in 90.11.5 və 91.8.5-ci maddələri) susma hüququna, son nəticədə isə təqsirsizlik prezumpsiyasına zidd hesab edilmir.

⁹ İ.Özgenç. Göstərilən əsər, s. 136-138.

¹⁰ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5271.htm>

Susma hüququndan istifadə etmənin hüquqi nəticələri haqqında isə onu deyə bilərik ki, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin öz hüquqlarından, xüsusilə də susma və sübut etmədə iştirak etmək hüquqlarından istifadə etməkdən imtina etmələri onların ziyanına şərh edilə və ya onlara münasib olmayan nəticələrə gətirib çıxara bilməz (AR CPM-in 90.9 və 91.7-ci maddələri). Başqa sözlə, bu hal şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin təqsirli hesab olunmasında, cəzanın növü və cəzanı ağırlaşdıran halların müəyyən edilməsində onun üçün neqativ nəticələrə gətirib çıxara bilməz¹¹. Bu deyilənlər şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin tamamilə susması halında deyil, bəzi suallara cavab verib, bəzilərinə cavab verməməsi zamanı da keçərlidir. Müqayisə üçün qeyd edək ki, Almaniyada təqsirləndirilən şəxsin müəyyən suallar qarşısında susması, amma bəzi suallara cavab verməsi məhkəmələr tərəfindən hökm verilərkən təqsirkar olma əlaməti kimi qiymətləndirilir. Hətta bu mövqenin Avropa Konvensiyasına uyğun olduğunu dilə gətirən müəlliflər də var¹².

Avropa Məhkəməsinin qərarları müstəvisində susma və özünü ifşa etməmə (günahlandırma) hüququ təqsirsizlik prezumpsiyasının tərkib hissəsi kimi

Avropa Məhkəməsinin icraatında susma və özünü ifşa etməmə (günahlandırma) hüququ ilə bağlı işlərə bir qədər gec, daha dəqiq desək, keçən əsrin 90-cı illərindən rast gəlinməyə başlanmışdır. Əslində bu hüquq Konvensiyada nəzərdə tutulmur. Avropa Məhkəməsi susma və özünü ifşa etməmə (günahlandırma) hüququnu Konvensiyanın 6-cı maddəsinin bəzən birinci, bəzən isə ikinci hissəsi ilə əlaqələndirir.

Adı çəkilən hüquq təqsirləndirilmə nəticəsini doğuran hallarla bağlı olduqda Avropa Məhkəməsi bu məsələyə təqsirsizlik prezumpsiyasının pozulmasından daha çox, Konvensiyanın 6.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun pozulması kimi qiymət verir¹³.

¹¹ **Ш.Алиев.** Научно-практический к Конституции Азербайджанской Республики. Б., 2000, с. 590.

¹² **F-C.Schroeder.** “Ceza Muhakimesinde “Fair trial” İlkesi”, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 1999, (1-116), s. 44.

¹³ **S.T.Reid.** Adil Bir Yargılamanın Güvenceleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Rehberi, Üçüncü Kitap, Skala Yayıncılık, Ekim 2000, s. 169; **E.Pache.** “Adil Bir Yargılanmaya İlişkin Avrupa Temel Hakkı”. Çev. Yener Ünver. In: Adil Yargılanma hakkı ve Ceza Hukuku, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2004, s. 76.

“Saunders Birləşmiş Krallığa qarşı” iş üzrə 17 dekabr 1996-cı il tarixli qərarında¹⁴ Avropa Məhkəməsi susma və özünü ifşa etməmə (günahlandırma) hüququna toxunaraq qeyd etmişdir ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsində birbaşa nəzərdə tutulmasa da, sözügedən hüquq həmin maddədəki ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun əsası sayılan haqlardandır. Bu hüquqlar səlahiyyətli şəxslərin təqsirləndirilən şəxsə qarşı zor tətbiq etməsinin qarşısını almağa, beləliklə də, 6-cı maddənin məqsədlərinin reallaşmasına xidmət edir.

Özünü ifşa etməmə hüququ istintaq dövründə ittiham tərəfinin təqsirləndirilən şəxsə qarşı onun iradəsi əleyhinə zor tətbiq etmək yolu ilə əldə edilən dəlillərə istinad etməyi qadağan edir. Bu mənada həmin hüquq Konvensiyanın 6.2-ci maddəsində əks olunan təqsirsizlik prezumpsiyası ilə birbaşa bağlıdır. Özünü ifşa etməmə hüququ təqsirləndirilən şəxsin susma hüququna hörmət etməyi ehtiva edir.

Konvensiyanı ratifikasiya edən bir sıra dövlətlərin daxili qanunvericiliklərində vergi, gömrük və s. kimi sahələrdə rəsmi orqanlara məlumat və sənəd vermə öhdəlik olaraq müəyyən edilmişdir. Buna əməl etməyənlər isə cərimə və azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum edilirlər. Sözügedən məsələnin susma və özünü ifşa etmə hüquqlarına xələl gətirib-gətirməməsinə Avropa Məhkəməsi öz qərarlarında münasibət bildirmişdir.

A. Cinayət törətməklə təqsirli bilinən şəxslər barəsində

“J.B. İsveçrəyə qarşı” iş üzrə 3 may 2001-ci il tarixli qərar¹⁵ bildirilir ki, ərizəçinin barəsində vergidən yayınma ilə əlaqədar istintaq aparılmış, o, dəfələrlə təklif olunmasına baxmayaraq, gəlirinin mənbəyi haqqında məlumat verməkdən imtina etmişdir. Buna görə də ona bir neçə dəfə yüksək məbləğlərdə cərimə cəzaları verilmişdir. Ərizəçi onun barəsində tətbiq olunan cərimə cəzasının və miqdarının təzminat deyil, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin anlamında bir ittiham olduğunu bildirmişdir.

Avropa Məhkəməsi **“A.P., M.P. və T.P. İsveçrəyə qarşı”** iş üzrə qəbul edilən qərarına da istinad edərək bu işdə məlumat verməkdən imtina etmə səbəbinə görə dövlətin tətbiq etdiyi sanksiyanı özünü ifşa etməmə hüququnu pozması kimi qiymətləndirmişdir.

¹⁴[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Saunders"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-58009"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

¹⁵[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["J.B. Switzerland"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-59449"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{) v.

Avropa Məhkəməsi həmin işdə verginin düzgün müəyyən edilməsi məqsədilə borclunun məlumat verməyə məcbur edilməsinin başqa bir məsələ olduğunu qeyd etsə də, vergidən yayınmağa görə aparılan cəza mühakiməsi ilə normal bir vergi mühakiməsini bir-birindən fərqləndirməmişdir.

Halbuki verginin düzgün şəkildə müəyyən olunmasına dair açıqlamadan söhbət gedirsə, bu zaman susma hüququ pozulmur. Əgər vergidən yayınmada ittiham olunan şəxs məlumatların verilməsinə məcbur edilirsə, burada susma hüququ pozulur.

“Funke Fransaya qarşı” iş üzrə 25 fevral 1993-cü il tarixli qərar¹⁶ Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, gömrük məmurları Fransada yaşayan alman vətəndaşı Funkenin ölkə xaricindəki əmlakının siyahısını müəyyənləşdirmək məqsədilə onun evinə getmişdir. Evdə axtarış zamanı xarici banklara aid dəftərlər və çek kağızları tapılaraq götürülmüşdür. Ondan əmlakına dair bəzi digər sənədlərin də verilməsi tələb olunsada, Funke bunu rədd etmişdir. Gömrük orqanının müraciəti əsasında məhkəmə ərizəçiyə cərimə cəzası təyin etmişdir. Funkenin bu qərardan yuxarı məhkəmələrə etdiyi şikayətlər təmin olunmamışdır. O, Avropa Məhkəməsinə etdiyi şikayətində sənəd verməkdən imtina etdiyi üçün cəzalandırıldığını, özünə qarşı aparılan araşdırmada əməkdaşlıq etməyə məcbur edildiyini, özü əleyhinə dəlil vermə sərbəstliyinə müdaxilə olunduğunu, bütün bunların isə Konvensiyanın 6.1 və 6.2-ci maddələrinin tələblərini pozduğunu iddia etmişdir.

Fransa hökuməti isə öz etirazında bildirmişdir ki, dövlətin müəyyən sənədləri araşdırma səlahiyyəti vardır. Həmin sənədlər tələb edilərkən şəxs təqdim etmə öhdəliyi daşıyır və bu hal şəxsin özü-özünü ifşa etməsi anlamını vermir. Buna görə də sözügedən işdə gömrük idarəsi Funkeni hər hansı bir cinayəti törətməsini etiraf etməyə və özü əleyhinə dəlil təqdim etməyə məcbur etməmişdir. Sadəcə səlahiyyətli şəxslər axtarış zamanı Funke-dən onun əmlak siyahısını müəyyən etməyə imkan verən bank sənədləri və çek kağızlarını təqdim etməyi istəmişdir.

Avropa Məhkəməsi bu işdə hökumətin mövqeyini müdafiə edən Avropa İnsan Hüquqları Komissiyasının gəldiyi nəticəyə qatılmamışdır. Belə ki, Komissiyaya görə ticari və əmlak məsələlərində araşdırma üsullarının spesifikasiyi və dövlətin iqtisadi maraqları nəzərə alındığında nə bank sənədlərinin tələb edilərkən verilməsi öhdəliyi, nə də ki bu öhdəlik icra olunmadığı təqdirdə verilən pul cəzaları ədalətli məhkəmə araşdırması

¹⁶[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\"fulltext\":\[\"Funke\"\],\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\",\"CHAMBER\"\],\"itemid\":\[\"001-57809\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\)

hüququna xələl gətirmir. Belə ki, bu zaman pul cəzası şəxsin dövlət orqanı ilə əməkdaşlıq etmədiyi üçün vurduğu zərər qarşılığında cəzaya qatılma məsuliyyətini ifadə edir.

Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə əsasən isə gömrük idarəsi qəti şəkildə əmin olmadan var olduğuna inandığı müəyyən sənədləri əldə edə bilmək üçün Funkeni cərimə cəzasına məhkum etmişdir. Həmin sənədləri başqa yolla əldə etməkdə ya imkansız, ya da istəksiz olan idarə ərizəçini törətməsi ehtimal olunan cinayətin dəlillərini təqdim etməyə məcbur etmişdir.

Avropa Məhkəməsi bu işdə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin birinci hissəsinin pozulmasına qərar vermiş, ikinci hissə üzrə pozuntu halının olub-olmadığını aşardırmağa ehtiyac duymamışdır.

Sözügedən işdə Avropa Məhkəməsinin “Gömrük Qanununun xüsusiyyətləri Konvensiyanın 6-cı maddəsinin pozulması halına kölgə sala bilməz” mövqeyi təcrübədə mübahisələrə səbəb olmuşdur. Belə ki, qərarda Gömrük Qanununun hansı xüsusiyyətlərinin pozuntu halını yaratması açıqlanmadığından təcrübədə fikir ayrılığı meydana çıxmışdır. Bəzi müəlliflər hesab edir ki, bu qərar gömrük idarəsinə varlığından qəti əmin olunmayan sənədlərin təqdim olunmasına məcbur etməyə qadağa qoymur. Əks təqdirdə, istənilən şəxs sənəd təqdim etməyi asanlıqla rədd edə bilər ki, gömrük orqanları saxtakarlığın və cinayətkarlığın qarşısını almaq üçün son dərəcə əhəmiyyətli olan bir “silah”dan məhrum olmuş olar. Digər müəlliflər sözügedən qərarın cinayət mühakiməsini doğuran hadisələrə tətbiq oluna biləcəyi görüşündədir.

“Saunders Birləşmiş Krallığa qarşı” işdə¹⁷ hökumət nazirliyi tərəfindən məcburi qaydada alınan ifadələrin şəxsin əleyhinə dəlil kimi istifadə olunmasının susma və özünü ifşa etməmə hüququnu pozub-pozmaması məsələsi araşdırılmışdır. Bu işdən aydın olur ki, Saunders Guinness PLC şirkətinin idarə heyətinin sədridir. Həmin şirkət 1986-cı ildə Distillers PLC şirkətinin alınması üçün Argyll PLC şirkəti ilə rəqabətə girmişdir. Edilən təkliflər hər iki şirkətin birjadakı səhmlərinin qiymətləri ilə yaxından bağlı olmuşdur. Təklif müddəti ərzində Guinness şirkətinin səhmləri sürətlə artmış, müqavilə bağlandıqdan sonra isə qəfildən aşağı düşmüşdür. Bunun səbəbi isə qanuna zidd olaraq təşkil edilən bir dəstək kompaniyası olmuşdur. Belə ki, bir qrup maraqlı şəxs Guinness şirkəti səhmləri satın alsın deyərək onu qanuna zidd şəkildə dəstəkləmişdir. Qanunsuz dəstək iddialarına görə Sənaye və

¹⁷[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\"fulltext\":\[\"Saunders\"\],\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\", \"CHAMBER\"\],\"itemid\":\[\"001-58009\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\)

Ticarət Nazirliyi məsələnin araşdırılmasını müfəttişlərinə həvalə etmişdir. “Şirkətlər Qanunu”na görə Nazirlik araşdırma etdiyi müddətdə şirkətin bütün səlahiyyətli şəxsləri və işçiləri müfəttişlərə zəruri olan bütün sənədləri və materialları vermək, çağırıldıqlarında getmək və hər cür yardımı etmək öhdəliyi daşıyır. Araşdırma aparən müfəttişlər and içdirməklə ifadə almaq səlahiyyətinə malikdir və ifadəsi alınan şəxsin susma və özü əleyhinə dəlil verməmə hüququ yoxdur. Əksinə müfəttişlərlə əməkdaşlıq etməkdən imtina edən şəxs haqqında iki ilədək azadlıqdan məhrumetmə cəzası nəzərdə tutulur.

Nazirliyin məcburetmə vasitəsilə aldığı ifadələr daha sonra başlanılan cinayət işində prokurorluq tərəfindən Saundersin andlı iclasçılara təqdim etdiyi sübutları çürütmək və onun yalan söylədiyini sübut etmək üçün dəlil kimi istifadə olunmuşdur.

Hakim də eyni qaydada Saundersin məhkəmədə verdiyi ifadə ilə müfəttişlərə verdiyi ifadələri müqayisə edib ziddiyyətli məqamları andlı iclasçıların diqqətinə çatdırmışdır. Nəticədə Saunders 5 il azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum edilmişdir.

O, Avropa Məhkəməsinə müraciətində iddia edirdi ki, onun özünə qarşı ifadə verməmək hüququ pozulub, hökumət isə bildirirdi ki, ərizəçinin ifadələri özü-özünü ifşa edən ifadələr deyildi.

Məhkəmə isə qərarında Konvensiyanın 6.1-ci maddəsinin pozulmasını təsdiq edərək qeyd etmişdi ki, baxılan işin kontekstində “ifadələrin dəqiq məzmunu önəmli deyil, önəmli olan məcburetmə vasitəsilə alınmış ifadələrdən məhkəmə araşdırmasında ittiham məqsədilə istifadə edilməsidir”. Məhkəmənin qənaətinə görə “məcburetmə vasitəsilə alınan bəzi ifadələr, məsələn, bəraət qazandıran qeydlər, müəyyən faktlar haqqında adi izahlar zahirən ifşaedici xarakter daşımasa da, gələcəkdə məhkəmə araşdırması zamanı ittihamın müdafiəsinə yardımçı ola bilər. Belə ki, həmin ifadələr təqsirləndirilən şəxsin məhkəmədə verdiyi məlumatlarla müqayisə edilə və yaxud bu məlumatların şübhə altına alınması və ya digər şəkildə təqsirləndirilən şəxsə etimadsızlıq göstərilməsi üçün istifadə edilə bilər”.

Məhkəmə qeyd etdi ki, “dövlətdaxili məhkəmə araşdırması zamanı ittiham tərəfi əsas etibarını ilə həmin ifadələrə istinad etmişdir. Bu isə belə düşünməyə əsas verir ki, ittiham tərəfi əmin idi ki, ərizəçinin ifadələrinin yer aldığı protokolların oxunması ərizəçinin təqsirinin müəyyən edilməsində ittiham tərəfinə yardımçı ola bilər. Başqa sözlə, prosesin gedişində sözügedən ifadələrdən ərizəçini təqsirləndirmək üçün istifadə edilmişdir”.

Həmin işdə Məhkəmə onu da bildirmişdi ki, “Konvensiyanın 6-cı maddəsində nəzərdə tutulan ədalətli araşdırmaya dair ümumi tələblər, o cümlədən özünə qarşı ifadə verməmək hüququ cinayət prosesində bütün cinayət əməllərinə onların ağır və yaxud nisbətən yüngül olmasından asılı olmayaraq şamil edilməlidir. Məhkəməyə qədər araşdırma zamanı məcburetmə vasitəsilə alınan ifadələrdən məhkəmə araşdırmasında təqsirləndirilən şəxsin ifşa edilməsi üçün istifadə edilməsinə ictimai maraq əmilinə istinad etməklə bəraət qazandırmaq olmaz”.

“Shannon Birləşmiş Krallığa qarşı” iş üzrə 04 yanvar 2006-cı il tarixli qərarda¹⁸ Avropa Məhkəməsi analoji mövqe nümayiş etdirərək saxta mühasibat uçotu aparmaq və fırıldaqçılıqla bağlı aparılan polis istintaqından əvvəl maliyyə cinayətlərini araşdıran səlahiyyətli şəxslərin ərizəçini görüşməyə və verilən suallara cavab verməyə məcbur etməsini özü əleyhinə ifşa etməmə hüququnu pozma kimi qiymətləndirmişdir.

Deyilənlərdən o nəticəyə gəlmək olar ki, Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə görə özü əleyhinə ifadə və dəlil verməmə hüququnun pozulmasına səbəb olan hal məcburetmə vasitəsinin mövcudluğudur. Susma hüququndan istifadə etməyə görə cərimə və ya azadlıqdan məhrumetmə cəzasının verilməsi məcburetmə anlamını daşıyır.

B. Başlanğıcda ittiham olunmayan şəxslər barəsində

İbtidai istintaq orqanı tərəfindən ittiham olunmayan, lakin cinayət mühakimə icraatı zamanı şahid qismində dindirilən şəxsin özünü ifşa etməmək üçün ifadə verməkdən imtina etməsinə görə ona cərimə və ya müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası verilməsi susma hüququnu və dolayısıyla Konvensiyanın 6-cı maddəsini pozmaq kimi qiymətləndirilə bilərmi?

Bizim fikrimizcə, bəli, qiymətləndirilə bilər. Çünki özünə qarşı ifadə verməmək hüququ Konvensiyanın müdafiəsi altında olan ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun təməl şərtlərindəndir və həmin şərt özünə qarşı ifadə verməyə məcbur etməklə şəxsdən əldə olunan dəlildən onun təqib olunması üçün istifadə edilməsini yolverilməz sayır. Bu isə cinayət mühakimə icraatının bütün mərhələlərində istənilən subyektə münasibətdə istintaq və məhkəmə orqanlarının sözügedən hüquqa ciddi şəkildə riayət etməsini tələb edir.

Lakin haqqında söhbət açdığımız məsələ ilə bağlı Avropa Məhkəməsinin **“Serves Fransaya qarşı”** iş üzrə 20 oktyabr 1997-ci il tarixli

¹⁸[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Shannon"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-70364"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

qərarı¹⁹ mübahisəli və təəccüb doğuran mövqe ortaya qoymuşdur. Belə ki, həmin işdə ərizəçi adam öldürmə cinayətinin istintaq zamanı hakim tərəfindən şahid qismində dindirilməsi üçün dəvət olunsada, o, dindirilməmişdən əvvəl şahid andı içməmişdir. And içməməkdə ısrarlı olan ərizəçi barəsində üç dəfə cərimə cəzası təyin edilmişdir.

Avropa Məhkəməsi şəxsin özünü ifşa etməmə hüququnun olmasını, ərizəçinin özünü ifşa edən dəlillər təqdim etməkdən qorxmasının başadüşülən sayılmasını, hakimin bu yöndəki suallarını cavablandırmaqdan yayına biləcəyini bəyan etmişdir. Lakin Məhkəmə ərizəçinin sadəcə and içməyi rədd etməsini, and içmə öhdəliyi və bunun yerinə yetirilməməsinə görə verilən cəzanın şahidi dəlil verməyə məcbur etmə kimi deyil, hakimə verilən ifadənin doğru olmasını təmin etmək üçün nəzərdə tutulduğunu qeyd etmişdir. Məhkəmənin mövqeyinə görə bu işdə şahidə verilən cəzalar özünü ifşa etməyə məcbur etmək məqsədi daşımamışdır, çünki hələ belə bir risk meydana çıxmada qabaq bu cəzalar verilmişdir. Buna görə də Konvensiyanın 6.1-ci maddəsinin tələbi pozulmamışdır.

Göründüyü kimi Avropa Məhkəməsi sözügedən qərarında olduqca dar bir yanaşma tərzini nümayiş etdirmişdir. Belə ki, Məhkəmə şahid qismində çağırılan şəxsin özünü ifşa edən konkret suallara cavab verməmə hüququnun olduğunu vurğulamaqla yanaşı, özünü ifşa edən nəticələr yaradacağından qorxaraq şəxsin ifadə verməyi başından bəri rədd etməsinin susma hüququnun bir hissəsi sayılıb-sayılmamasına dair mövqeyini bildirməmiş, son nəticədə isə həmin işdə nə qədər qərībā də olsa, Konvensiyanın 6.1-ci maddəsinin tələbinin pozulmaması qənaətinə gəlmişdir.

Qeyd edək ki, bəzi müəlliflər özünə qarşı ifadə verməmək hüququna münasibətdə Avropa Məhkəməsinin mövqeyinin hələ tam və birmənalı olaraq formalaşmaması və bu məsələ ilə bağlı presedent təcrübəsinin ehtimal olunan bir neçə istiqamətdə dəyişə biləcəyi qənaətinədəirlər²⁰. Məsələn, O.İ.Rabseviçin fikrincə, Avropa Məhkəməsi Konvensiyada təsbit edilmiş bir sıra digər hüquqlara yanaşmadan fərqli olaraq, özünə qarşı ifadə verməmək hüququnu mütləq hüquq kimi dəyərləndirmir və bu hüququn müəyyən istisnalarla məhdudlaşdırılmasını mümkün sayır. Mövqeyini

¹⁹[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\"fulltext\":\[\"Serves\"\],\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\", \"CHAMBER\"\],\"itemid\":\[\"001-58103\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\)

²⁰ **H.Nəşibov**. “Cinayət prosesinin bəzi məsələlərinin “İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin təcrübəsi nöqteyi-nəzərindən təhlili”. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Bülleteni. № 2, 2006, s. 49.

əsaslandırmaq üçün o, Avropa Məhkəməsinin yuxarıda bəhs edilən ***“Saunders Birləşmiş Krallığa qarşı”*** iş üzrə qərarının 69-cu paraqrafına istinad edir və qeyd edir ki, bu işdə Məhkəmə Saundersin özünə qarşı ifadə verməmək hüququnu tanısa da, həmin hüququn müəyyən hallarda məhdudlaşdırılmasını da mümkün saymışdır. Belə ki, məhkəmə qərara almışdır ki, özünü ifşa etməmək hüququ “cinayət prosesində təqsirləndirilən şəxsdən onun iradəsi ziddinə məcburiyyət tədbirlərinin köməkliyi ilə alınan materiallara – müvafiq qərar əsasında götürülən sənədlərə, DNK analizinin keçirilməsi üçün alınan qan, sidik, dəri nümunələrinə şamil edilmir”²¹.

Özünü ifşa etməmək hüququnu məhdudlaşdıran həmin istisnanın olmasını V.Q.Bessarabov, E.V.Bikova, L.A.Kuroçkina da öz əsərlərində qeyd etmişlər²².

Lakin özünü ifşa etməmək hüququnun məhdudlaşdırılması ilə bağlı müəlliflərin qeyd etdikləri həmin istisnalar göründüyü kimi məcburiyyət vasitələrinin köməkliyi ilə ancaq müəyyən materialların – sənədlərin və nümunələrin götürülməsini nəzərdə tutur və məcburiyyət altında alınan ifadələrdən şəxsin təqsirləndirilməsi üçün istifadə edilməsini qətiyyət mümkün etmir. Artıq qeyd olunduğu kimi Avropa Məhkəməsi məcburetmənin təsiri altında şahiddən alınan ifadələrin sonradan onun özünə qarşı irəli sürülmüş ittihamı əsaslandırmaqdan ötrü istifadə edilməsini birmənalı olaraq yolverilməz sayır və haqqında bəhs olunan Saundersin işi üzrə qəbul edilmiş qərar bunu əyani şəkildə sübut edir.

Əslində təqsirləndirilən şəxsdən şahid qismində məcburetmə vasitələrinin köməkliyi ilə alınan ifadələrin yolverilməz olmasını adı çəkilən müəlliflər də qəbul edirlər. Təsədüfi deyil ki, O.İ.Rabseviç əsərində özünə qarşı ifadə verməmək hüququ ilə bağlı mövqeyini BMT-nin “Mülki və siyasi hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Paktının həmin hüququ özündə əks etdirən 14-cü maddəsinin 3g bəndinə verdiyi təfsirə əsaslanaraq belə ifadə edir²³: “Beynəlxalq Paktın 14-cü maddəsinin 3g bəndi həmin sənədin 7-ci maddəsi və 10-cu maddəsinin 1-ci bəndi ilə birlikdə götürüldükdə, dövlətlərdən məcburetmə vasitələrinin köməkliyi ilə təqsirləndirilən şəxsdən alınan özünü ifşa edən şahid ifadələrinin tamamilə yolverilməz sayılmasına

²¹ **О.И.Рабцевич.** Право на справедливое судебное разбирательство. Международное и внутригосударственное правовое регулирование. Москва: Издательство «Лекс-Книга», 2005, с. 106.

²² **В.Г.Бессарабов., Е.В.Быкова., Л.А.Курочкина.** Европейские стандарты обеспечения прав и свобод человека и гражданина в российском уголовном процессе. Издательство: Юрлитинформ, 2005.

²³ **О.И.Рабцевич.** Göstərilən əsər s. 106.

dair müddələrin milli qanunvericiliyə daxil edilməsini tələb edən norma kimi təfsir edilməlidir”²⁴.

C. Susma hüququndan istifadə olunmasından (səssiz qalmaqdan) nəticə çıxarılması

Susma hüququndan istifadə edilməsindən təqsirləndirilən şəxsin əleyhinə nəticə çıxarılıb-çıxarılmaması, habelə təqsirləndirilən şəxsin susma hüququndan yararlanmasının bəzi şərtlər daxilində onun əleyhinə qiymətləndirilə biləcəyi barədə qabaqcadan xəbərdar edilməsinin şəxsə qarşı bir təzyiq vasitəsi olub-olmaması məsələsi Avropa Məhkəməsinin qərarlarında müzakirə edilmişdir.

Avropa Məhkəməsi susma hüququnun təqsirsizlik prezumpsiyası ilə əlaqəsinə **“John Murray Birləşmiş Krallığa qarşı”** iş üzrə 08 fevral 1996-cı il tarixli qərarında da toxunmuşdur²⁵. Bu işdə IRA adlı cinayətkar təşkilatın üzvü olan ərizəçi həbsdə qaldığı müddət ərzində ifadəsi alınarkən polisin suallarına cavab verməmiş, ibtidai və məhkəmə istintaqı dövründə müdafiə hüququndan istifadə etməmiş, bütün bu davranışlarının İngiltərə məhkəməsi tərəfindən özünün əleyhinə yozulduğunu qeyd edərək Konvensiyanın 6.2-ci maddəsinin pozulduğunu bildirmişdir.

Avropa Məhkəməsi isə bəyan etmişdir ki, susma hüququ Konvensiyanın 6-cı maddəsində birbaşa təsbit olunmasa da, polisin sorğu-sualında susma və özünü ifşa etməmə hüququ 6-cı maddədəki ədalətli məhkəmə araşdırması məfhumunun mərkəzində dayanan beynəlxalq standart hesab olunur.

Bununla yanaşı, təqsirləndirilən şəxsin susmasından onun əleyhinə nəticələr çıxarılmasının ədalətli mühakimə olunma hüququnu pozub-pozmaması məsələsi həmin işin bütün konkret şərtləri daxilində qiymətləndirilməlidir.

Avropa Məhkəməsinə görə bu işdəki problem prokurorluğun təqdim etdiyi dəlillərin cavablandırılmağı şərtləndirən güclü sübutlar olub-olmadığının müəyyən olunmasıdır. Təqsirləndirilən şəxs susma hüququndan faydalandığı üçün milli məhkəmə onun təqsirli olması nəticəsini çıxara bilməz. Lakin təqsirləndirilən şəxs əleyhinə təqdim olunan sübut onu açıqlama etməsini şərtləndirən hala salırsa, belə bir açıqlamanın edilməməsi “sağlam düşüncə və məntiqə əsaslanaraq izah ediləcək nəyinsə olmaması və

²⁴ Qeyd edək ki, belə bir qaydanı özündə əks etdirən müddəalar AR CPM-ə (AR CPM-in 20, 324.3.5, 324.3.6-cı maddələri) daxil edilmişdir.

²⁵[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["John Murray"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57980"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

təqsirləndirilən şəxsin təqsirli olması yönündə bir nəticə çıxarılmasına səbəb ola bilər”. Əks təqdirdə, prokurorluq tərəfindən təqdim olunan dəlil zəifdirsə, təqsirləndirilən şəxsin susma hüququndan istifadə etməsi onun təqsirli olması nəticəsinin çıxarılmasına əsas vermir.

Qeyd edək ki, bu işdə Avropa Məhkəməsi IRA cinayətkar təşkilatı tərəfindən qaçırılmış şəxsin tapıldığı evdə yaxalanan ərizəçinin bu haqda heç bir açıqlama verməməsindən onun əleyhinə nəticə çıxarılmasını məqbul hesab etmişdir. Məhkəmə bu işdə susma hüququnun mütləq olmadığını qeyd edərək təqsirləndirilən şəxsin susmasının onun əleyhinə yozulmasını sağlam düşüncə və məntiqin nəticəsi kimi dəyərləndirmişdir. Buna görə də Məhkəmə ərizəçinin susmasının təqsirlilik prezumpsiyası kimi qəbul edilmədiyini, bunun sübutetmə yükünün təqsirləndirilən şəxsə yüklənməsi kimi qiymətləndirilmədiyini, beləliklə, təqsirsizlik prezumpsiyası və ondan doğan susma hüququnun pozulmadığını bəyan etmişdir.

“Heaney və McGuinness İrlandiyaya qarşı” iş üzrə 21 mart 2001-ci il tarixli qərarında²⁶ İrlandiya qanunlarında məlumat verməməyi cinayət hesab edən bir maddə müzakirə edilmişdir. Belə ki, ölkənin “Dövlətə qarşı cinayətlər haqqında” qanununun 52-ci maddəsinə görə vətəndaşlığından şübhələnilən və cinayət əməli barədə düzgün məlumat verməyən şəxs dövlətə qarşı bir cinayət törədilməsinə görə ən çoxu altı ay azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır. Burada susma istintaqı aparılan cinayətlə bağlı şəxs barəsində mənfi nəticələr çıxarmağı deyil, ayrıca bir cinayət növünü ifadə etməkdədir.

Avropa Məhkəməsinə görə şəxs haqqında qanunun sözügedən maddəsinin tətbiq olunması bir məcburiyyət vasitəsinin mövcudluğuna işarədir. Bu işdə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin birinci və ikinci hissələrinin pozulması qərara alınmışdır.

“Averill Birləşmiş Krallığa qarşı” iş üzrə 06 iyun 2006-cı il tarixli qərarında²⁷ qeyd olunur ki, maskalı iki şəxs bir maşını oğurlayıb getdikləri yerdə iki adamı öldürmüşdür. Maska və əlcəklər maşında tapılmışdır. Averill qəsdən adam öldürmə şübhəsi ilə tutulmuşdur. Averilldə maskanın üzünə saldığı izlər aşkar edilmiş və əlcəklər ələ keçmişdir. Susmasından onun əleyhinə nəticələr çıxarıla biləcəyi barədə əvvəlcədən xəbərdarlıq edilməsinə baxmayaraq, Averill ilk 36 saatlıq dindirilməsi müddətində heç bir izahat

²⁶[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\"fulltext\":\[\"Heaney\"\],\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\", \"CHAMBER\"\],\"itemid\":\[\"001-59097\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\)

²⁷[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\"fulltext\":\[\"Averill\"\],\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\", \"CHAMBER\"\],\"itemid\":\[\"001-58836\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\)

verməmişdir. Daha sonra o, ilk ifadəsində əlcək və şapkanı qoyun qırxımında istifadə etməsi üçün daşdığını bildirmişdir. Yerli məhkəmənin hakimi təqsirləndirilən şəxsin əvvəlcə susmasından faktiki olaraq onun əleyhinə nəticə çıxarmışdır.

Avropa Məhkəməsi bütün şərtlərin yenidən diqqətə alınması üzərində ısrarla dayanmış, ittiham hökmünün sadəcə susmağa dayandırılma bilinməyəcəyini vurğulamışdır. Sözügedən işdə təqsirləndirilən şəxsə münasibətdə susmağa əsaslanan bəzi mənfi nəticələrin çıxarılması müəyyən olunsada, avtomobildə tapılan əlcəklər və üzdəki maska izləri, eləcə də çoxsaylı digər başqa dəlillərin mövcudluğuna görə Konvensiyanın 6.1-ci maddəsinin pozulmaması qənaətinə gəlinmişdir.

Sonda onu da qeyd edək ki, susma hüququndan istifadə etmə bəzən şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs üçün fayda verməyə bilər. Belə ki, təqsirinin sübut olunduğu təqdirdə təqsirləndirilən şəxsin susması bəzən cəza təyini zamanı onun lehində ola biləcək dəlillərin təqdim olunmamasına, nəticədə isə onun xeyrinə yarana biləcək vəziyyətin baş verməməsinə gətirib çıxarır.

İstifadə olunmuş normativ-hüquqi aktların və ədəbiyyatın siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası
2. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosessual Məcəlləsi
3. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin 14 oktyabr 2019-cu il tarixli qərarı
4. **D.Tezcan, M.R.Erdem, O.Sancakdar.** Avropa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması. T.C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004.
5. **E.Pache.** “Adil Bir Yargılanmaya İlişkin Avrupa Temel Hakkı”. Çev. Yener Ünver. In: Adil Yargılanma hakkı ve Ceza Hukuku, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2004
6. **E.Şen.** Türk Ceza Yargılaması Hukukunda Hukuka Aykırı Deliller Sorunu. Beta Yayınevi, İstanbul, 1998.
7. **F-C.Schroeder.** “Ceza Muhakimesinde “Fair trial” İlkesi”, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 1999, (1-116).
8. **H.Nəsibov.** “Cinayət prosesinin bəzi məsələlərinin “İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin təcrübəsi

nöqteyi-nəzərindən təhlili”. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Bülleteni. № 2, 2006, s. 49.

9. **İ.Özgenç.** “Suç Zanlısı Kişinin Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü ve Bunun Hukuki Sonuçları”. MÜ. Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, IX, 1-3 (1995).

10. **İ.Üzülmez.** Türk hukukunda Suçsuzluk karinesi ve Sonuçları. Türkiye Barolar Birliği Dergisi. Yıl 18. 58 (Mayıs-Haziran 2005).

11. **M.B.Eryılmaz.** Arrest and Detention Powers in English and Turkish Law and Practice in the Light of the European Convention on Human Rights. Martinus Nijhoff Publishers, The Hague/Boston/London, 1999, pg. 114

12. **R.Clayton, H.Tomlinson.** The Law of Human Rights. Oxford University Press, Oxford, New York, 2000

13. **S.Donay.** İnsan Hakları Açısından Sanığın Hakları ve Türk Hukuku. Fakülteler Matbaası. İstanbul, 1982.

14. **S.T.Reid.** Adil Bir Yargılamanın Güvenceleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Rehberi, Üçüncü Kitap, Skala Yayıncılık, Ekim 2000.

15. **В.Г.Бессарабов., Е.В.Быкова., Л.А.Курочкина.** Европейские стандарты обеспечения прав и свобод человека и гражданина в российском уголовном процессе. Издательство: Юрлитинформ, 2005.

16. **О.И.Рабцевич.** Право на справедливое судебное разбирательство. Международное и внутригосударственное правовое регулирование. Москва: Издательство «Лекс-Книга», 2005.

17. **Ш.Алиев.** Научно-практический к Конституции Азербайджанской Республики. Б., 2000.

İnternet resursları

18. <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5271.htm>

19. [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Saunders"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-58009"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

20. [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["J.B.v.Switzerland"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-59449"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

21. [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Funkhouser"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57809"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

22.[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Saunders"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-58009"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

23.[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Shannon"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-70364"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

24.[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Seves"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-58103"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

25.[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["John Murray"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57980"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

26.[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Heaney"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-59097"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

27.[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Averill"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-58836"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

HAKİMLƏRİN MİLLİ VƏ BEYNƏLXALQ QURUMLARINDA

Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı Məhkəmə-Hüquq Şurasının 2019-cu ildə baxdığı bir sıra işlər haqqında

Bülletenin bu sərlovhəsinin əsas məqsədlərindən biri hakimləri Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə çıxarılmış qərarları ilə müntəzəm olaraq tanış etməkdən ibarətdir. Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı qərarların digər hakimlərin nəzərinə çatdırılmasının zəruriliyi, xüsusilə intizam tənbehlərinə səbəb olan pozuntular barədə hakim korpusunun məlumatlandırılmasının vacibliyi hakimlərin statusuna aid beynəlxalq hüquqi sənədlərdə də öz əksini tapmışdır. Hesab edirik ki, bu yolla həm hakimlərin özünüidarəsi sahəsində şəffaflıq prinsipi təmin olunur, həm də eyni pozuntuların digər hakimlər tərəfindən törədilməsi hallarının qarşısı alınmış olur. Bu məqsədlərdən çıxış edərək Bülletenin hazırkı buraxılışında 2019-cu ildə Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə qəbul etdiyi bir sıra qərarlar barəsində ümumiləşdirilmiş məlumatları və buna dair müvafiq təhlili muxtar respublika hakimlərinin diqqətinə çatdırmaq istərdik.

2019-cu ildə Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən 48 hakim barəsində intizam icraatı başlanılmış, həmin intizam icraatları üzrə 48 hakimin intizam məsuliyyətinə cəlb olunması haqqında qərar qəbul edilmişdir. Bu qərarlar Məhkəmə-Hüquq Şurasının 22, 25 fevral, 08 iyul, 13 may, 17 sentyabr və 14 noyabr 2019-cu il tarixli iclaslarında qəbul olunmuşdur. Həmin qərarlar əsasında intizam icraatı başlanılan hakimlərdən 1 nəfər Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin, 1 nəfər Bakı Şəhəri Suraxanı Rayon Məhkəməsinin, 1 nəfər Gəncə Şəhəri Kəpəz Rayon Məhkəməsinin, 1 nəfər Göygöl Rayon Məhkəməsinin, 1 nəfər Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin, 1 nəfər Bərdə Rayon Məhkəməsinin və 1 nəfər Quba Rayon Məhkəməsinin hakimlərinin iş yerlərinin dəyişdirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə müraciət olunmuşdur.

1 nəfər Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin və 1 nəfər Tərtər Rayon Məhkəməsinin hakiminin səlahiyyətlərinə vaxtından əvvəl xitam verilməsi

barədə qanunla müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təklif verilmişdir.

4 nəfər Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin, 3 nəfər Sumqayıt Apelyasiya Məhkəməsinin, 1 nəfər Bakı Şəhəri Xəzər Rayon Məhkəməsinin, 3 nəfər Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin, 2 nəfər Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin, 1 nəfər Şabran Rayon Məhkəməsinin, 2 nəfər Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin, 1 nəfər Bakı Şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsinin, 1 nəfər Bakı Şəhəri Qaradağ Rayon Məhkəməsinin, 1 nəfər Tovuz Rayon Məhkəməsinin, 2 nəfər Abşeron Rayon Məhkəməsinin və 1 nəfər Cəlilabad Rayon Məhkəməsinin hakimlərinə töhmət verilmişdir.

Barəsində intizam icraatı başlanılmış 1 nəfər Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin, 1 nəfər Bakı Şəhəri Nərimanov Rayon Məhkəməsinin, 1 nəfər Bakı Şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin, 1 nəfər Bakı Şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsinin, 1 nəfər Bakı Şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin və 1 nəfər Bakı Şəhəri Səbail Rayon Məhkəməsinin hakiminə irad tutulmuşdur.

3 nəfər Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin, 3 nəfər Gəncə Apelyasiya Məhkəməsinin, 1 nəfər Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin, 1 nəfər Yevlax Rayon Məhkəməsinin, 1 nəfər Salyan Rayon Məhkəməsinin, 1 nəfər İmişli Rayon Məhkəməsinin hakimlərinin barələrində başlanılmış intizam icraatına müzakirə ilə kifayətlənməklə xitam verilmişdir.

İntizam icraatının başlanmasına 17 halda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin, 7 halda Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin, 6 halda Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin, 6 halda Sumqayıt Apelyasiya Məhkəməsinin, 5 halda Gəncə Apelyasiya Məhkəməsinin, 3 halda Şəki Apelyasiya Məhkəməsinin, 2 halda Şirvan Apelyasiya Məhkəməsinin və 2 halda vətəndaşların müraciəti əsasında əsas olmuşdur.

39 halda intizam icraatının başlanmasına səbəb işlərə baxılarkən qanunvericiliyin tələblərinin dəfələrlə və kobudcasına pozulması, 6 halda əmək və icra intizamı haqqında qanunvericiliyin tələblərinin pozulması, 2 halda “Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 9-cu maddəsində göstərilən hüquqpozmaların törədilməsi və 1 halda işə hakim etikasının pozulması olmuşdur.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının 17 sentyabr 2019-cu il tarixli qərarından görünür ki, Bərdə Rayon Məhkəməsinin hakimi Seyfullayev Seyfəli İzzət oğlu mülki işə baxarkən qanunvericiliyin tələblərinin kobud pozuntusuna yol vermişdir.

Belə ki, ərizəçi C.Qurbanova iddia ərizəsi ilə Bərdə Rayon Məhkəməsinə müraciət edərək, Bərdə rayon Həsənqaya bələdiyyəsinin mülkiyyətində olan və ona satılan 0,20 ha torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüququnun müəyyən edilməsi və tanınmasına dair qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Bərdə Rayon Məhkəməsinin 03.12.2018-ci il tarixli, 2(021)-5030/2018 nömrəli qətnaməsi ilə (hakim S.Seyfullayev) ərizə təmin edilmiş, ərizəçinin həmin torpaq sahəsinə mülkiyyət hüququnun tanınması faktının müəyyən edilməsi qət edilmişdir.

Cavabdeh Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin 7 saylı Bərdə Ərazi İdarəsi qətnamədən apelyasiya şikayəti vermiş, Gəncə Apelyasiya Məhkəməsinin 29 aprel 2019-cu il tarixli qərarı ilə apelyasiya şikayəti qismən təmin edilərək Bərdə Rayon Məhkəməsinin həmin qətnaməsi tamamilə ləğv olunmuş, iş üzrə icraata iddia tələbinə məhkəmədə baxılmalı olmaması əsası ilə xitam verilmiş, iddiaçıya müvafiq tələblə DƏDRX-nin 7 saylı Bərdə Ərazi İdarəsinə müraciət etmək hüququ izah edilmişdir.

İşə apelyasiya qaydasında baxılarkən, həmin iş üzrə yol verilmiş kobud pozuntulara görə hakim S.Seyfullayev barəsində xüsusi qərar qərarad çıxarılmışdır.

Apelyasiya məhkəməsində işə baxılarkən müəyyən edilmişdir ki, iddiaçı bu torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüququnun qeydiyyatına alınması üçün DƏDRX-nin 7 saylı Ərazi İdarəsinə müraciət etmiş, həmin orqan ona yazılı cavab verərək bildirmişdir ki, torpaq sahəsinin sahəseçmə aktı, Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinin Bərdə rayon şöbəsinin müvafiq rəyi, alqı-satqı aktı, torpaq sahəsinin plan və ölçü sənədi təqdim olunmadığına görə torpaq sahəsi üzərində hüquqlarının dövlət qeydiyyatına alınması qanuna uyğun deyildir.

Bununla belə, işin hallarından da göründüyü kimi, inzibati orqan mülkiyyətin qeydə alınmasından imtina etdikdən sonra iddiaçı çatışmazlıqları aradan qaldırmaqla yenidən inzibati orqana, əgər inzibati orqanın hərəkətlərini qanunsuz hesab etsə müvafiq qaydada inzibati-iqtisadi məhkəməyə müraciət etməli olduğu halda, bunu etməmiş, qeyd edilən tələblə Bərdə Rayon Məhkəməsinə müraciət edərək torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüququnun tanınmasını tələb etmişdir.

Bərdə Rayon Məhkəməsinin hakimi Seyfəli Seyfullayev işə mülki-prosessual qanunvericiliyin tələblərinə görə iddianın yolverilməzliyinə görə

iddia ərizəsini qəbul etməkdən imtina etməli olduğu halda, işə mahiyyəti üzrə baxaraq müvafiq qətnamə çıxarmışdır.

Bundan başqa müəyyən edilmişdir ki, iddiaçı “torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüququnun müəyyən edilməsi və tanınmasına dair” qətnamə çıxarılmasını xahiş etdiyi halda, məhkəmə qətnamənin nəticə hissəsində “ərizənin təmin edilməsi, ərizəçi Qurbanova Cəmilə Qurban qızına Bərdə rayon Həsənqaya bələdiyyəsinin 08.09.2007-ci il tarixli 09 sayılı qərarı ilə satılmış Bərdə rayon Həsənqaya kəndində yerləşən 0,20 ha torpaq sahəsinə mülkiyyət hüququnun tanınması faktının müəyyən edilməsi” barədə, yəni iddia tələbdindən fərqli nəticəyə gəlmiş, gəldiyi nəticəni də Azərbaycan Respublikası MPM-in 307.2.6 və 309.2-ci maddələrinə istinad etməklə əsaslandırırmışdır.

Məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə, birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticə hətta hüquqi əhəmiyyəti olan faktın müəyyən edilməsi barədə nəticə kimi qəbul olunsaysa belə, bu tələb təmin oluna bilməzdi.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası MPM-in 307.2.6-cı maddəsinə əsasən məhkəmə mülkiyyət hüququ üzrə daşınmaz əmlaka sahiblik, ondan istifadə etmək və onun barəsində sərəncam vermək faktının müəyyən edilməsi barədə işlərə baxa bilər.

Bu normanın və MPM-in 308-ci maddəsinin birgə təhlili onu deməyə əsas verir ki, “mülkiyyət hüququ üzrə daşınmaz əmlaka sahiblik, ondan istifadə etmək və onun barəsində sərəncam vermək faktının müəyyən olunması” üçün zəruri şərtlər ondan ibarətdir ki, daşınmaz əmlakın ərizəçiyə məxsus olduğuna dair hüquqmüəyyənədiçi sənədlər itmiş olsun və bu sənədlərin məhkəmədən kənar qaydada bərpa edilməsi mümkün olmasın. Yəni daşınmaz əmlaka sahiblik, istifadə və sərəncam vermə faktının müəyyən edilməsi bütün hallarda yox, əmlakın mülkiyyət hüququ üzrə ərizəçiyə aid olduğu hallarda mümkündür. Bu faktın müəyyən edilməsində məqsəd daşınmaz əmlak barəsində hüquqmüəyyənədiçi sənədin əldə edilməsidir.

Eyni zamanda, MPM-in 310-cu maddəsinin tələbinə uyğun olaraq ərizəçi həmin faktın müəyyən edilməsinin ona nə məqsəd üçün lazım olduğunu, habelə lazımi sənədləri ala bilməməsini, yaxud itən sənədlərin bərpasının mümkünsüzlüyünü təsdiq edən sübutları göstərməlidir.

Bu tələblər üzrə başqasının mülkiyyətində olan, yaxud ümumiyyətlə əvvəllər dövlət qeydiyyatına alınmamış əmlak üzərində mülkiyyət hüququ üzrə daşınmaz əmlaka sahiblik, ondan istifadə etmək və onun barəsində

sərəncam vermək faktının müəyyən olunması yolverilməzdir və qanunun mənasına ziddir.

Apelyasiya məhkəməsinin qənaətinə görə qeyd edilən işdə də torpaq sahəsi iddiaçıya mənsub əmlak kimi qeydiyyatla alınmadığına görə, hazırkı tələbə hətta MPM-in 307.2.6-cı maddəsinə uyğun olaraq “mülkiyyət hüququ üzrə daşınmaz əmlaka sahiblik, ondan istifadə etmək və onun barəsində sərəncam vermək faktının müəyyən edilməsi” barədə tələb kimi də baxıla bilməzdi.

Bundan başqa, müəyyən edilmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsində hazırlıq iclası və məhkəmə baxışı iclası DƏDRX-nin 7 sayılı Bərdə Ərazi İdarəsi və Bərdə rayon Həsənqaya bələdiyyəsinin nümayəndələrinin iştirakı olmadan keçirilmiş, onların həmin iclaslar barədə müəyyən edilmiş qaydada məlumatlandırılmaları isə iş materialları ilə təsdiq olunmamışdır.

Yuxarıda qeyd edilən hərəkətləri ilə Bərdə Rayon Məhkəməsinin hakimi Seyfullayev Seyfəli İzzət oğlu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı (hüquq və azadlıqların məhkəmə təminatı) və 127-ci (ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin əsas prinsipləri və şərtləri), “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Qanunun 4-cü (məhkəmələrdə işlərə baxılması) və 99-cu (hakimlərin vəzifələri) maddələrinin, həmçinin prosessual qanunvericiliyin müvafiq müddələrinin tələblərini kobud pozmuşdur.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının 17 sentyabr 2019-cu il tarixli qərarından görünür ki, Abşeron Rayon Məhkəməsinin hakimi Şövkət Nəcəfova Yunis İmanovun barəsində cinayət işinə baxarkən kobud qanun pozuntusuna yol vermişdir.

Belə ki, Abşeron Rayon Məhkəməsinin 04 fevral 2019-cu il tarixli hökmü ilə Y.İmanov Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 177.2.1, 177.2.2, 177.2.3, 185.2.2 və 326.2-ci maddələri ilə təqsirli bilinib CM-in 66.2-ci maddəsinə əsasən təyin edilmiş cəzaları qismən toplamaq yolu ilə ona cinayətlərinin məcmusu üzrə 4 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə təyin edilmiş, CM-in 67.1-ci maddəsi tətbiq olunaraq Abşeron Rayon Məhkəməsinin 20 sentyabr 2017-ci il tarixli hökmü ilə CM-in 177.2.1 və 177.2.3-cü maddələri ilə təyin edilmiş 600 manat cərimə cəzası yeni hökmlə təyin edilmiş cəzaya tamamilə birləşdirməklə ona hökmlərin məcmusu üzrə qəti olaraq 4 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə və 600 manat cərimə cəzası təyin edilmişdir.

Apelyasiya şikayəti əsasında Sumqayıt Apelyasiya Məhkəməsi cinayət kollegiyasının 08 may 2019-cu il tarixli qərarı ilə 04 fevral 2019-cu il tarixli

hökmlə dəyişdirilib Yunis İmanova CM-in 177.2.1, 177.2.2, 177.2.3-cü maddələri ilə təyin edilmiş azadlıqdan məhrumetmənin müddəti iki ilə, CM-in 326.2-ci maddəsi ilə təyin edilmiş cəzanın müddəti 3 aya endirilmiş və CM-in 66.2 və 67.1-ci maddələrinə əsasən Yunis İmanova qəti olaraq 3 il müddətinə azadlıqdan məhrumetmə və 600 manat cərimə cəzası təyin edilmişdir.

Sumqayıt Apelyasiya Məhkəməsində məhkəmə baxışı zamanı müəyyən edilmişdir ki, Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 435.3-cü maddəsinə əsasən yetkinlik yaşına çatmayan şəxs barəsində cinayət işinin məhkəmə baxışında yetkinlik yaşına çatmayan şəxsin valideynləri və ya digər qanuni nümayəndələri iştirak etmək hüququna malik olduğu halda, həmin cinayət işinə baxarkən hakim Şövkət Nəcəfova istintaq orqanı tərəfindən yetkinlik yaşına çatmayan təqsirləndirilən şəxs Yunis İmanovun qanuni nümayəndəsi kimi təyin edilmiş anası Pərvanə Ağabalayevaya 26 sentyabr 2018-ci il tarixli məhkəmə hazırlıq iclası, habelə 10 oktyabr 2018-ci il, 17 oktyabr 2018-ci il və 31 oktyabr 2018-ci il tarixlərə təyin edilmiş məhkəmə baxış iclasları barədə bildiriş (çağırış vərəqəsi) göndərməmiş, onun həmin tarixlərdə keçirilmiş məhkəmə iclaslarında iştirak etmək hüququnu təmin etməmişdir.

Belə ki, digər proses iştirakçılarına (məsələn, zərər çəkmiş şəxslərə) hər dəfə ya məhkəmə bildirişləri göndərilmiş, ya da məhkəmə iclas katibi müvafiq mobil nömrələrini qeyd etməklə konkret şəxslərə zəng vurub məhkəmə iclasının yeri və vaxtı barədə məlumat verməsinə dair arayış imzalayaraq cinayət işinə əlavə etdiyi halda, iş materiallarında qanuni nümayəndənin çağırılmasına dair belə arayış da yoxdur.

Bundan əlavə, hakimin bilavasitə özünün tərtib edib imzaladığı 26 sentyabr 2018-ci il tarixli məhkəmə hazırlıq iclasının qərarında məhkəmə prosesində iştirak edən şəxslər göstərildikləri halda, onların sırasında qanuni nümayəndə yer almamışdır ki, bu da sonuncunun məhkəmə iclasında iştirak etmədiyini göstərir.

Eyni zamanda, təqsirləndirilən şəxsin 18 yaşı 10 noyabr 2018-ci ildə tamam olmasına baxmayaraq, ondan sonra keçirilən məhkəmə iclaslarının hər hansı birində qanuni nümayəndənin səlahiyyətinə xitam verilməsi barədə qərar qəbul edilməmişdir.

Bununla da hakim Şövkət Nəcəfova yetkinlik yaşına çatmayan təqsirləndirilən şəxsin qanuni nümayəndəsinin birinci instansiya məhkəməsində iştirakı ilə bağlı məsələləri qanunun tələblərinə uyğun qaydada həll etməmişdir.

“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 99-cu maddəsinə əsasən, hakimlər ədalət mühakiməsini həyata keçirərkən qanunların tələblərinə dəqiq və dönmədən əməl etmək, məhkəmə fəaliyyətinin mənəvi və tərbiyəvi təsirini təmin etmək, ədalətli və qərəzsiz olmaq, ədalət mühakiməsinin nüfuzuna, hakimin yüksək adına, şərəf və ləyaqətinə xələl gətirən hər hansı hərəkətdən çəkinmək kimi vəzifələri yerinə yetirməlidirlər.

Beləliklə, Məhkəmə-Hüquq Şurasının təhlil edilən qərarlarında qeyd edilən pozuntular maddi və prosessual hüquq normalarının pozulmasında ifadə edilmişdir.

Hesab edirik ki, Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə qəbul etdiyi qərarların, həmin qərarlarda intizam məsuliyyətinə səbəb olan əsaslar kimi müəyyən edilən halların öyrənilməsi faydalı olacaq.

Ümid edirik ki, muxtar respublika məhkəmələrinin hakimləri tərəfindən işlərə baxılması zamanı belə hallara yol verilməyəcəkdir.

AZAD TRİBUNA

***Qurbanov Ramin Afad oğlu,**
hüquq elmləri doktoru
Avropa Şurası Ədalət Mühakiməsinin Səmərəliliyi üzrə
Avropa Komissiyasının (SEPEJ/CEPEJ) prezidenti*

Məhkəmə sistemlərində süni intellektin tətbiqinin etik prinsipləri haqqında Avropa Xartiyası

Biz insan haqlarından, hüququn aliliyindən və demokratiyadan danışarkən cəmiyyətlərimizin əsaslarından danışırıq. Avropa Şurası vahid hüquqi məkana malik olan, iri regional, əhalisinin ümumi sayı 830 milyon nəfər olan 47 dövləti birləşdirən ümumavropa təşkilatıdır (28-i Avropa İttifaqının üzvüdür). Dünyada heç bir digər beynəlxalq təşkilat bu əsasları qorumaq üçün bu cür əhatəli mexanizmlərə və əməkdaşlıq formalarına malik deyildir. Son 70 il ərzində bütün avropalıların maraqları naminə xidmət edən 200-dən çox hüquqi cəhətdən məcburi qüvvəyə malik beynəlxalq sənəd işlənib hazırlanmışdır. Bu sənədlər geniş sahələri əhatə edir və onlardan bəziləri məzmununa görə dünyada unikaldir. Buna misal olaraq, Məlumatların mühafizəsi haqqında Konvensiyanı (54-dən çox ölkə ratifikasiya etmişdir) və Kibercinayətkarlıq haqqında Konvensiyanı (ABŞ, Avstraliya, Yaponiya daxil olmaqla 63-dən çox ölkə), habelə Qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının qarşısının alınması və onlarla mübarizə haqqında Konvensiyanı (İstanbul Konvensiyası), Uşaqların cinsi istismardan və cinsi zorakılıqdan qorunması haqqında Konvensiyanı (Lansarot Konvensiyası) göstərmək olar.

Avropa Şurasının ən mühüm nailiyyətləri İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının qəbul edilməsi və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin yaradılması, eləcə də 47 dövlətdə yaşayan avropalıları üçün vahid hüquqi məkanın, həmçinin ölüm cəzasından azad ümumi zonanın formalaşdırılmasıdır.

Avropa Məhkəməsi Lissabondan Vladivostoka qədər bütün məkanda fərdi insan hüquqlarının təminatçısı olaraq qalır. Avropa Məhkəməsi öz mövcudluğu dövründə 800 000-dən çox ərizəyə baxmışdır. Strasburq

məhkəməsinin dövlətə qarşı qətnaməsi oxşar vəziyyətdə olan minlərlə insanın həyatına təsir göstərə bilər.

Avropa qitəsində və hətta onun hüdudlarından kənarda ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasından söhbət getdikdə, Ədalət Mühakiməsinin Səmərəliliyi üzrə Avropa Komissiyasının (CEPEJ), Venesiya Komissiyasının, Avropa Hakimlərinin Məşvərət Şurasının (CCJE) və Avropa Şurasının digər strukturlarının, eləcə də CEPEJ-də müşahidəçi statusuna malik olan hakimlərin Avropa və Beynəlxalq assosiasiyaları kimi regional təşkilatların mühüm işlərini qeyd etmək olar.

Son illər CEPEJ Avropa məkanında ədalət mühakiməsi sahəsində qərarların işlənilib hazırlanması və mübadiləsi üçün ekspert resursuna çevrilmişdir. CEPEJ üzv dövlətlərə onların məhkəmə sistemlərinin Avropa Şurasının standartlarına və normalarına uyğunlaşdırılması məqsədilə ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin və keyfiyyətinin yüksəldilməsi yolu ilə birbaşa yardım göstərilməsi, həmçinin Avropa Məhkəməsinin həddən artıq iş həcminin azaldılması və məhkəmə təhqiqatı üzrə iş yükünün üstmilli səviyyədən milli səviyyəyə endirilməsi üçün yaradılmışdır. Komissiya həmçinin Avropa Şurasının ədalət mühakiməsinin səmərəliliyi və ədalətliliyinə dair beynəlxalq-hüquqi sənədlərinin, xüsusilə Avropa Konvensiyasının tələblərinin və ədalət mühakiməsi məsələləri üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnun həyata keçirilməsinə kömək edir.

CEPEJ-in əsas istiqamətləri aşağıdakı kimi təsnif edilə bilər: məhkəmə sistemlərinin qiymətləndirilməsi, ədalət mühakiməsinin keyfiyyəti, məhkəmə vaxtının idarə edilməsi, mediasiya və məhkəmə qərarlarının icrası.

CEPEJ direktiv orqanlar, fəaliyyətdə olan hakimlər və hüquqi cəmiyyətin nümayəndələri üçün nəzərdə tutulmuş konkret və tətbiq oluna bilən idarəetmə vasitələrini və rəhbər prinsipləri işləyib hazırlayır, həmçinin qabaqcıl təcrübəni müəyyənləşdirir və müxtəlif ədliyyə məsələləri üzrə elmi araşdırmalar aparır.

Son 15 il ərzində CEPEJ-in struktur bölmələri ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin vacib məsələləri, məhkəmələrin işinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi, məhkəmə təhqiqatının müddətləri, mediasiya və məhkəmə qərarlarının icrası ilə bağlı elmi tədqiqatlar üzrə 25-dən artıq material dərc etmişdir (məsələn, Avropada ədalət mühakiməsinə çıxış, məhkəmə qərarlarının keyfiyyəti, Avropa məhkəmə sistemlərinə rəhbərlik və onların idarə edilməsi, məhkəmə sistemlərinin monitorinqi və

qiymətləndirilməsi, Avropa Məhkəməsinin məhkəmə təcrübəsinin təhlili əsasında məhkəmə işlərinin baxılma müddəti və s. məsələlər üzrə tədqiqatlar).

CEPEJ həmçinin Avropa Konvensiyasının əsas tələblərini nəzərə alaraq, üzv dövlətlər üçün onların ədalət mühakiməsi sistemlərinin təkmilləşdirilməsi üzrə xeyli sayda rəhbər qaydalar formalaşdırmışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, CEPEJ Avropa Şurası ilə Şərq əməkdaşlığı çərçivəsində strateji tərəfdaşlıq layihələrinin həyata keçirilməsində, həmçinin Albaniya, Bosniya və Herseqovina, Çernoqoriya, Şimali Makedoniya, Serbiya və Kosovonun məhkəmə sistemlərinin Avropa Şurasının standartlarına – “Western Balkans Dashboard”a uyğunluğunun qiymətləndirilməsini həyata keçirmək yolu ilə həmin ölkələr üçün Avropa İttifaqına üzvlüyün genişləndirilməsi prosesində fəal iştirak edir.

Həmçinin CEPEJ Avropa İttifaqına üzv dövlətlərin məhkəmə sistemlərinin qiymətləndirilməsi üzrə hesabatın – “EU Justice Scoreboard”ın hazırlanması çərçivəsində Avropa Komissiyası ilə sıx əməkdaşlığı inkişaf etdirir. 28 ölkə üzrə məhkəmə statistikasını komissiya nüməyəndələri tərəfindən hazırlanır və süni intellekt məhkəmələrinin məhsuldarlığı üzrə yeganə informasiya mənbəyidir.

Ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinə və məhkəmə vaxtının idarə edilməsinə gəldikdə isə, CEPEJ bir çox ölkələrdə istifadə olunan çox sayda alətlər işləyib hazırlamışdır (məsələn, kibercinayətkarlıqla mübarizənin idarə edilməsi, keyfiyyətli məhkəmə sistemi çərçivəsində ədalət mühakiməsinə çıxışın dəstəklənməsi üçün məhkəmə kartlarının yaradılması, məhkəmə binalarının təşkili və əlçatanlığı, məhkəmə müddətləri üzrə rəhbər qaydalar və s.).

CEPEJ həmçinin məhkəmə qərarlarının icrası və mediasiya sahəsində Avropa standartlarının tətbiqinə də kömək edir. Məsələn, CEPEJ Avropa məhkəmə sistemlərində vəziyyətin yaxşılaşdırılması üçün, mediasiya üzrə, elmi araşdırmalara əsaslanan unikal sənədlər işləyib hazırlamışdır:

- Hüquq yaradıcılığı sahəsində mediasiya üzrə Avropa soraqçası;
- Mediasiya mərkəzlərinin davranış məəcəlləsi;
- Mediasiya məsələləri üzrə hazırlıq proqramlarının işlənilib hazırlanması və monitorinqi üzrə rəhbər prinsiplər.

Eyni zamanda, CEPEJ Avropa Şurasına üzv dövlətlərin fərdi sorğuları əsasında yardım proqramlarını işləyib hazırlamış və uğurla həyata keçirmişdir. Belə ki, CEPEJ Avropa Konvensiyasının və Avropa Şurasının digər sənədlərinin tələblərinə uyğunluğunu yoxlamaq üçün milli ədalət

mühakiməsi sistemlərinin təhlilinin aparılmasına dəfələrlə cəlb edilmiş və 20-dən çox məruzəni təqdim etmişdir (məsələn, İsveçrədə mediasiya haqqında, Azərbaycanda hakimlərin seçilməsi prosedurlarının qiymətləndirilməsi haqqında, Portuqaliyada informasiya texnologiyalarının demateriallaşdırılması və istifadəsi haqqında, Rusiya Federasiyasında dövlət orqanlarına dair məhkəmə qərarlarının icrası haqqında, Sloveniyanın və Maltanın ədalət mühakiməsi sistemlərində məhkəmə işlərinə baxılması üzrə ləngimələrlə praktik mübarizə yolları haqqında məruzələr və s.).

CEPEJ 2005-ci ildən etibarən iki ildən bir "Ədalət mühakiməsinin kristal tərəzisi" müsabiqəsini keçirir, bu müsabiqənin məqsədi ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi prosesində yenilikçi və səmərəli təcrübənin müəyyənləşdirilməsidir.

Hazırda insan hüquqlarının və hüququn aliliyinin təmin edilməsi sahəsində əsas problemlər rəqəmsal texnologiyalardır. Cəmiyyətdə rəqəmsal dəyişikliklər dalğası Avropa dövlətlərinin məhkəmə sistemlərinə də təsir göstərir. Bu böyük rəqəmsal transformasiyada istifadə olunan texnologiyalar arasında süni intellekt ən sensasiyalı və həm də ən çox şübhə doğuran texnologiyadır.

Bununla əlaqədar kiberədliyyə üzrə Rəhbər qaydalara uyğun olaraq, Komissiya ədalət mühakiməsi orqanlarının işçilərinə "proqnozlaşdırılan ədalət mühakiməsi" anlayışının ən yaxşı başa düşülməsi üçün, məhkəmə təcrübəsi məlumatlarının işlənməsi sistemləri üzrə, bəzi mülki mübahisələrdə kompensasiyalara dair şkalaların tərtib edilməsi, cinayətlərin törədilmə yerlərinin və cinayət əməli törətmiş şəxslərin xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi məqsədilə cinayət araşdırmalarında alqoritmlərdən istifadə edilməsinə dair açarları təqdim edir.

Süni intellektin artan əhəmiyyətini, habelə ədalət mühakiməsinin keyfiyyətini artırmaq üçün ondan istifadənin gözlənilən üstünlüklərini nəzərə alaraq, CEPEJ tərəfindən "Süni intellektin ədalət mühakiməsi sistemləri və onlara aid münasibətlərdə istifadəsinə dair Avropa Etik Xartiyası"nın beş prinsipi qəbul edilmişdir.

Xartiyanın hazırlanması zamanı məhkəmə sistemlərində süni intellektin istifadəsi ilə bağlı hüquqi məsələnin dərin araşdırılması aparılmışdır. Bu Xartiya süni intellektə əsaslanan, məhkəmə qərarlarının və məhkəmə fəaliyyəti üzrə məlumatların işlənməsinə yönəlmiş alət və xidmətlərin işlənilib hazırlanmasına və tətbiqinə cavabdeh olan dövlət işçiləri və fiziki şəxslər, həmçinin qanunvericilik bazasına və ya normativ bazaya, bu cür alətlərin və xidmətlərin işlənilib hazırlanmasına, istifadəsinə və onlara nəzarət

edilməsinə cavabdeh olan şəxslər, habelə insan hüquqları, cinayət ədliyyəsi və inzibati hüquqpozmalar sahəsində elmi tədqiqatların aparılmasına cavabdeh olan şəxslər üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Məhkəmə sistemlərində bu cür alətlərin və xidmətlərin istifadəsi ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin və keyfiyyətinin artırılmasına yönəlmişdir. Bununla yanaşı, ədalət mühakiməsi vicdanla, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Konvensiyasında və Fərdi məlumatların mühafizəsi haqqında Konvensiyada təsbit edilmiş əsas insan hüquqları nəzərə alınmaqla, habelə bu sahədə ədalət mühakiməsi sahəsində dövlət siyasətinin işlənilib hazırlanmasında rəhbər tutulmalı olan digər əsas prinsiplərə uyğun olaraq həyata keçirilməlidir.

Süni intellektin köməyi ilə məhkəmə qərarlarının işlənmə sistemlərini işləyib hazırlayan şəxslərin fikrincə, mülki, kommersiya və inzibati məsələlərdə bu cür işlənmə qanunun tətbiqinin proqnozlaşdırılma səviyyəsini artırma və bu Xartiyada qeyd edilmiş prinsiplərə riayət etmək şərti ilə qəbul edilən məhkəmə qərarlarının ardıcılığına imkan yarada bilər.

Cinayət-hüquqi məsələlərdə süni intellektdən istifadə ədalətli məhkəmə təhqiqatının təminatlarına uyğun olaraq məxfi məlumatlar əsasında ayrışdırılmanın qarşısını almaq məqsədilə ən ciddi qeyd-şərtlərlə nəzərdən keçirilməlidir. Məlumatların işlənməsinin hüquqi məsləhətlərin verilməsində, sənədlərin işlənilib hazırlanmasında, qərarların qəbul edilməsi prosesində, hüquqi qeyri-müəyyənliyin və məhkəmə qərarlarının gözlənilməzliyinin azaldılmasında yardım göstərilməsi və ya istifadəsinin məsləhətləndirilməsi üçün nəzərdə tutulmasından asılı olmayaraq, onun şəffaflıq, qərəzsizlik və dürüstlük prinsiplərinə əməl edilməklə və kənar müstəqil ekspert rəyi ilə təsdiqlənməklə həyata keçirilməsi olduqca vacibdir.

"Proqnozlaşdırılan ədalət mühakiməsi" anlayışının tərəfdarları presedent hüququnun şəffaflığı, proqnozlaşdırıla bilməsi və unifikasiyası baxımından üstünlükləri vurğulayırlar, müxaliflər isə proqram təminatı ilə bağlı məhdudiyyətləri və arqumentasiyanın qeyri-obyektivliyini qeyd edirlər. Bu texnologiyalara xas olan risklər hətta qərarqəbuletmə prosesinin çərçivəsindən kənara çıxa və Avropa Şurasının xüsusilə sadıq olduğu hüquq aliliyinin və məhkəmə sistemlərinin ən mühüm funksional elementlərinə təsir göstərə bilər.

Söhbət xüsusilə hüququn aliliyi kimi prinsiplərdən gedir: bu alətlər təkcə hansısa hərəkətlərə sövq etmir, həm də praktiki olaraq müəyyənədiçi xarakter daşıyır və hakimlərin müləhizəsinin suveren azadlığını tənəzməyərək qanunu tamamlaya bilən və potensial olaraq uzunmüddətli perspektivdə

artıq məhkəmələr tərəfindən konkret işlərin əsaslandırılmasına deyil, daha əvvəl digər məhkəmələrin təyin etdiyi orta kompensasiya ilə bağlı olan sırf statistik hesablamalara əsaslanan məhkəmə qərarlarının standartlaşmasına gətirib çıxara bilən normativliyin yeni formasını yaradır.

Məsələ bu qərarların Avropa Konvensiyasında təsbit edilmiş fərdi hüquqlarla uzlaşmasından ibarətdir. Onlara ədalətli məhkəmə təhqiqatı hüququ (məhz qanunla müəyyən edilmiş səlahiyyətli hakim hüququ, müstəqil və qərəzsiz məhkəmə və məhkəmə təhqiqatında tərəflərin bərabərliyi hüququ) və açıq mənbələrdə verilən məlumatların kifayət qədər mühafizə olunmadığı halda şəxsi həyata və ailə həyatına hörmət hüququ daxildir.

Bununla yanaşı, qərarın necə çıxarıldığını bilmək vəkillər tərəfindən işin nəticəsinin proqnozlaşdırılmasında həmişə vacib element olub, bu vəkillər üçün bəzən hakimlə tanışlıq, demək olar ki, qanunu bilmək qədər vacib olub. Vəkillər uzun müddətdir bu və ya digər hakim və ya məhkəmə kollegiyası ilə təmasda olan müştərilərinə daha yaxşı məsləhət vermək üçün məhkəmə tərkibləri arasında empirik yolla az və ya çox dərəcədə tutuşdurma və müqayisə aparmağa çalışırlar.

Bu cür rəqabət üstünlüyü naminə qanunla müəyyən edilmiş ədalətli məhkəmə təhqiqatı prinsipinin real pozulma riski mövcuddur. İctimai və özəl məlumatlara çarpaz istinadlar yolu ilə hakimin profilini tərtib etmək imkanı özəl şirkətlərə və onların vəkillərinə "rahat" məhkəmə axtarışı təcrübəsindən daha fəal istifadə etməyə imkan verə bilər. Bu fenomen artıq çoxdandır ki, Amerika Birləşmiş Ştatlarında və Fransada mətbuat və mətbuatda şəxsi həyatın toxunulmazlığı sahəsində hüquqpozmalar baxımından istifadə edilir, burada iddiaçı öz proqnozlarına görə zərərin kompensasiyası üçün ən çox mükafat verən məhkəməni seçir.

Alqoritmlərin istifadəsi də həmçinin fərdi məlumatların işlənməsi zamanı onların mühafizəsi məsələsini qarşıya qoyur. Buna görə də fərdi məlumatların psevdonimləşdirilməsi və ya avtonomlaşdırılması məsələsi insan hüquqlarının təmin edilməsində böyük rol oynayır. Qanunvericilikdə, məhkəmə qərarlarında hakimlərin adlarının qeyd edilməsi üzv dövlətlər üçün ümumi mütləq vəzifədir – bu, İnsan Hüquqları haqqında Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsində qeyd edilmiş açıq məhkəmə təhqiqatı prinsipinə uyğun olaraq, hakimlərin obyektiv qərəzsizliyini təmin etməkdən (hakimlərin kimliyini müəyyən etmək mümkün olmalı, onların vəzifəyə təyin edilməsi və onlara müvafiq vəzifələrin həvalə olunması qanunauyğun aparılmalıdır) və prosessual qaydalara riayət etməkdən (misal üçün,

məhkəmə prosesinin açıqlığı və qərarların qəbul edilməsi üçün birgə məsuliyyət) ötrü edilir.

Xartiyanın təsdiq etdiyi prinsiplərin nəzərdən keçirilməsinə keçməzdən əvvəl qeyd etmək lazımdır ki, alqoritmlərin neytrallığı bir uydurmadır – alqoritmlərin yaradıcıları bilərəkdən və ya bilmədən özlərinə mənsub dəyər sistemlərini bu alqoritmlərə köçürürlər.

Filosof Erik Sadin qeyd etmişdir ki, "səmərəli və hər hansı fərdə bağlı olmayan üz qabığı altında alqoritmik sistemlər istər-istəməz onların müəlliflərinin və ya sifarişçilərinin niyyətlərini əks etdirir, digər insanların həyatları üzərində real və asimmetrik hakimiyyətə gətirib çıxarır".

Tədqiqatçı Orelen Qrosdidye də hesab edir ki, "alqoritm ən yaxşı halda özü-özlüyündə yalnız müəllifinin bu alqoritmə qoyduğu niyyətini anlamağımıza imkan verir və məlumatların işlənməsinin bütün zəncirini (müəllifin niyyəti, kompüter kodunun yazılması, kompüter kodunun yerinə yetirilməsi, icranın konteksti və sonrakı texniki xidmət) sual altında qoyur.

1-ci Prinsip. Fundamental hüquqlara hörmət prinsipi: süni intellektə əsaslanan və fundamental hüquqlara uyğun gələn alət və xidmətlərin işlənilib hazırlanmasının və tətbiqinin təmin edilməsi

Məhkəmə qərarlarının və məhkəmə məlumatlarının işlənməsi dəqiq məqsədlərə xidmət etməli və İnsan Hüquqları haqqında Avropa Konvensiyası və Fərdi Məlumatların Mühafizəsi haqqında Konvensiya ilə (Şəxsi xarakterli məlumatların avtomatlaşdırılmış işlənməsi baxımından fiziki şəxslərin mühafizəsi haqqında Konvensiya) təmin edilən fundamental hüquqlara tam uyğun olmalıdır. Mübahisənin həlli məqsədilə və ya məhkəmə qərarlarının çıxarılmasına, yaxud məhkəmə prosesi iştirakçılarını məsləhətləndirməyə yardım edən alət qismində istifadə edildikdə süni intellektə əsaslanan texniki vasitələr ədalət mühakiməsinə və ədalətli məhkəmə təhqiqatına çıxış hüququnun həyata keçirilməsinə mane olmamalıdır (imkanların bərabərliyi və çəkişmə prinsipinə əməl edilməsi).

Onlar həmçinin hüququn aliliyi və qərar qəbuletmə prosesində hakimlərin müstəqilliyi prinsiplərinə tam uyğun olaraq istifadə olunmalıdır. Buna görə də onların "işlənilib hazırlanma anından etibarən etika" və ya "işlənilib hazırlanma anından etibarən insan hüquqlarına" yanaşmalarına üstünlük verilməlidir. Onlar artıq konvensiyaların müdafiə etdiyi baza dəyərlərinin birbaşa və ya dolayısı ilə pozulmasını qadağan edən qaydaların işlənilib hazırlanması və öyrənilməsi fazasında tətbiq olunmaqdan ibarətdir.

Məhkəməyə çıxış hüququ. Mübahisələrin həlli alətlərinin onlayn rejimdə təqdim edilməsi 6-cı maddənin mahiyyəti üzrə məhkəməyə çıxış

hüququnu pozmamalıdır (hətta bu hüquq mütləq deyildirsə və onun məhdudlaşdırıla biləcəyi nəzərdə tutulursa belə). Mülki işlərdə, məsələn, hər bir tərəfin onun "mülki hüquq və vəzifələri" ilə bağlı hər hansı mübahisəni məhkəməyə təqdim etmək hüququ vardır. 2015-ci ildə Avropa Şurasının Parlament Assambleyası "Ədalət mühakiməsinə çıxış və internet: potensial və problemlər" adlı qətnamə qəbul etmiş və bu qətnamədə "mübahisələrin onlayn həlli prosedurlarında iştirak edən tərəflərin, Konvensiyanın 6-cı maddəsinə uyğun olaraq, ədalətli məhkəmə təhqiqatının tələblərinə cavab verən, məhkəmədə şikayət etmək proseduruna çıxış hüququnu qorumasını təmin etməyə" çağırmışdır.

Çəkişmə prinsipi. Qiymətləndirmə şkalaları ilə bağlı miqyasların necə qurulduğunu anlamaq, onların mümkün hədudlarını qiymətləndirmək və onları məhkəmədə müzakirə etmək imkanına malik olmaq üçün müəyyən həcmdə kəmiyyət (məsələn, miqyasın əldə edilməsi üçün işlənmiş qərarların sayı) və keyfiyyət informasiyasını (qərarların mənşəyi, seçilmiş nümunələrin reprezentativliyi, qərarların iqtisadi və sosial kontekst kimi müxtəlif meyarlar arasında bölüşdürülməsi) vətəndaşlar üçün əlçatan etmək lazımdır.

Tərəflərin bərabərliyi. Texniki vasitələrdən istifadə tərəflər arasında tarazlığın pozulmasına gətirib çıxarmamalıdır. Rəqəmsal vasitələrdən istifadə, həqiqətən də, bəzi operatorlar (vəsaitlərə malik olan müəssisələr, şirkətlər, kompüter savadına malik şəxslər) üçün prosedurları asanlaşdırır və əksinə, kompüterlərlə az və ya çox tanış olan əhəlinin bəzi kateqoriyaları üçün çətinliklər yarada bilər. İstifadəçinin ekranın qarşısında tək qalmaması və hüquqi məsləhət üçün müraciət edə biləcəyi və lazım olduqda yardım ala biləcəyi barədə məlumatlandırılması vacibdir.

Hakimlərin qərəzsizliyi və müstəqilliyi. Belə bir sual yaranır ki, "rəqəmdən çıxarılmış norma" xüsusilə də məhkəmə orqanlarının müstəqilliyinin tam şəkildə əldə edilmədiyi sistemlərdə hakimlərin müstəqilliyinə və qərəzsizliyinə dolayısı ilə təsir göstərə bilərmi? Bu sistemlərdə bu cür normaların hakimlərə dolayı təzyiq göstərəcəyi və qərar qəbul etmə zamanı onların simasızlaşmasına səbəb olacağı, yaxud icra hakimiyyətinin normadan kənara çıxanları nəzarətdə saxlamasına imkan yaradacağı riskini istisna etmək olmaz.

Vəkildən istifadə hüququ. Bu fəslin başlanğıcında biz proqnozlaşdıran ədalət mühakiməsi metodlarının hüquqşünaslara verdiyi üstünlükləri və xüsusən müəyyən prosesin müvəffəqiyyət şanslarını empirik və sistematik qaydada qiymətləndirməklə müştərilərə daha əsaslandırılmış məsləhətlər

vermək imkanını qeyd etmişdik. Lakin təsəvvür edək ki, hansısa bir mübahisə üzrə tərəflərdən birinin müvəffəqiyyət qazanmaq şansları çox aşağıdır: bu, vəkilin öz müştərisinə yardım göstərmək barədə qərarına təsir göstərə bilərmə? Peşəkar təcrübə hüquqi yardıma ehtiyacı olan şəxslərin son nəticə etibarilə ondan məhrum edilə bilməsi risklərinin minimuma endirilməsinə yönəldilməlidir.

2-ci Prinsip. Ayrı-seçkiliyin yolverilməzliyi prinsipi: ayrı-ayrı şəxslər, yaxud şəxslər qrupları arasında hər hansı ayrı-seçkiliyin yaranmasının və ya fəallaşmasının qarşısını birbaşa almaq

Bu metodların istifadəsi zamanı ayrı-ayrı şəxslərə və ya şəxslər qruplarına aid məlumatın qruplaşdırılması və ya təsnifatlaşdırılması ilə ifadə olunan mövcud qeyri-bərabərlik hallarını aşkara çıxarmaq imkanını nəzərə alaraq, bu proseslərə aidiyyəti olan dövlət işçiləri və fiziki şəxslər göstərilən metodların bu cür ayrı-seçkilik hallarını yaratmadığından və daha da ağırlaşdırmadığından, eləcə də kontekstsiz təhlilə və ya istifadəyə gətirib çıxarmadığından əmin olmalıdırlar.

Müvafiq metodlara həm işlənib hazırlanma, həm də istifadə mərhələlərində, xüsusilə də işlənmə birbaşa və ya dolayısı ilə "məxfi" məlumatlara əsaslandıqda xüsusi diqqət ayrılmalıdır. Bunlara ehtimal edilən etnik və ya irqi mənşə, sosial-iqtisadi vəziyyət, siyasi baxışlar, dini və ya fəlsəfi etiqad, həmkarlar ittifaqı təşkilatlarında üzvlük, genetik, biometrik və s. məlumatlar aid edilə bilər. Bu kimi ayrı-seçkilik halları müəyyən edilərsə, bu risklərin qarşısını almaq və ya mümkün olduqda, neytrallaşdırmaq məqsədilə düzəldici tədbirlərin həyata keçirilməsi, habelə aidiyyəti şəxslər arasında məlumatlandırma səviyyəsinin yüksəldilməsi nəzərdə tutulmalıdır. Bu cür ayrı-seçkiliyə qarşı mübarizəyə gəldikdə isə, maşın təlimi və fənlərarası elmi təhlildən istifadə təşviq edilməlidir.

3-cü Prinsip. Keyfiyyət və təhlükəsizlik prinsipi: məhkəmə qərarlarının və məlumatlarının işlənməsinə gəldikdə, sertifikatlaşdırılmış mənbələrdən və təhlükəsiz texnoloji mühitdə fənlərarası əsasda işlənib hazırlanmış modellərin tətbiqi ilə qeyri-maddi məlumatlardan istifadə edilməlidir.

Maşın təlimi modellərinin layihələndiriciləri ədalət mühakiməsi sisteminin müvafiq mütəxəssislərinin (hakimlər, prokurorlar, vəkillər və s.), eləcə də hüquq və sosial elmlər sahəsində tədqiqatçıların / müəllimlərin (iqtisadçılar, sosioloqlar və filosoflar kimi) geniş təcrübəsini toplamaq imkanına malik olmalıdırlar. Funksional modellərin yaradılması üçün qısa layihələndirmə dövrləri ərzində qarışıq layihə qruplarının formalaşdırılması bu çoxfənlə yanaşmadan maksimum dərəcədə səmərəli istifadə etməyə

imkan verən təşkilati üsullardan biridir. Layihə qrupları mövcud etik zəmanətlər haqqında daim məlumat mübadiləsi aparmalı və əks əlaqəni qoruyub saxlamalıdır. Maşın təlimi alqoritmini həyata keçirən proqram təminatına daxil edilən və məhkəmə qərarlarına əsaslanan məlumatlar sertifikatlaşdırılmış mənbələrdən daxil olmalı və onların faktiki olaraq təlim mexanizmi tərəfindən istifadəsinə qədər dəyişməməlidir. Buna görə də emal edilən qərarın məzmununu və ya mənasını dəyişdirən hər hansı düzəlişlərin baş verməməsi üçün zəmanəti təmin etmək məqsədilə bütün proses izlənilə bilən olmalıdır. Yaradılmış model və alqoritmlər həmçinin sistemin tamlığını və pozulmazlığını təmin edən təhlükəsiz mühitdə yığılma və icra edilə bilmə qabiliyyətinə malik olmalıdır.

4-cü Prinsip. Şəffaflıq, qərəzsizlik və dürüstlük prinsipi: məlumatın işlənməsi metodları əlçatan və anlaşıqlı olmalı, kənar auditlərə icazə verilməlidir.

Hüquqi nəticələrdən və şəxslərə təsirdən asılı olaraq, müəyyən emal metodlarının əqli mülkiyyətinin mühafizəsi ilə şəffaflığın təmin edilməsi tələbi (işlənilib hazırlanma prosesinə çıxış imkanı), neytrallıq (qərəzsizlik), loyallıq və dürüstlük (prioritet – ədalət mühakiməsinin maraqları) arasında balans tapılmalıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, bu tədbirlər layihələndirmə və istismarın bütün halqalarına təsir göstərir, çünki seçim metodologiyası, eləcə də məlumatların keyfiyyəti və təşkili birbaşa təlim mərhələsinə təsir göstərir. Birinci variant – bəzən kommersiya sirrinin mühafizəsi ilə məhdudlaşdırılan tam texniki şəffaflıqdır (məsələn, açıq mənbə kodu və sənədlər). Sistem həmçinin nəticələrin əldə edilməsi üsulunu təsvir etmək üçün sadə və anlaşılan dildə, məsələn, təklif edilən xidmətlərin xarakteri, işlənilib hazırlanmış alətlər, müsbət nəticələr və səhvetmə riskləri haqqında məlumatın ötürülməsinin köməyi ilə izah oluna bilər. Müstəqil orqanlar və ya ekspertlər sertifikatlaşdırmanı və emal üsullarına nəzarəti təmin edə və ya ilkin məsləhətlər verə bilərlər. Dövlət hakimiyyəti orqanları vaxtaşırı mütəmadi olaraq şəhadətnamələr verə bilərlər.

5-ci Prinsip. İstifadəçi tərəfindən nəzarət prinsipi: göstərişlərə əsaslanan yanaşmadan kənarlaşmaq və istifadəçiyə öz seçiminə görə məsul olan məlumatlandırılmış şəxs rolunda çıxış etməyə imkan vermək.

İstifadəçilərin muxtariyyəti gücləndirilməli və süni intellektə əsaslanan alətlərin və xidmətlərin istifadəsi ilə məhdudlaşmamalıdır. Ədalət mühakiməsi sisteminin mütəxəssisləri istənilən vaxt məhkəmə qərarlarına və nəticənin əldə edilməsi üçün istifadə olunan məlumatlara yenidən baxmaq imkanına malik olmalı, bu zaman verilmiş konkret işin müəyyən

xüsusiyyətləri baxımından onlarla mütləq şəkildə öhdəlik daşıyamalıdırlar. Məhkəmə prosesinin iştirakçısı süni intellekt əsasında fəaliyyət göstərən alətlərin təklif etdiyi qərarların mütləq xarakter daşıyıb-daşımaması, habelə mövcud olan müxtəlif variantlar və onun hüquqi məsləhət və məhkəməyə müraciət etmək hüququ barədə aydın və anlaşılan dildə məlumatlandırılmalıdır. O, həmçinin işə məhkəmə prosesindən əvvəl və ya məhkəmə prosesi zamanı baxılarkən süni intellektin imkanlarına hər hansı ilkin müraciət barədə dəqiq məlumatlandırılmalı, AIHM-in 6-cı maddəsinin mənası üzrə onun işinə bilavasitə məhkəmə tərəfindən baxıla bilməsi üçün etiraz etmək imkanına malik olmalıdır. Böyük ehtimalla, süni intellektə əsaslanan istənilən informasiya sisteminin tətbiqi zamanı istifadəçilərin kompüter savadlılığının artırılması proqramları həyata keçirilməli və ədalət mühakiməsi sistemi mütəxəssislərinin iştirakı ilə ictimai müzakirələr aparılmalıdır.

Əminliklə demək olar ki, şəxsiyyətin hüquq və azadlıqlarına, demokratik prinsiplərə və hüququn aliliyinə hörmət, eləcə də məhkəmə orqanlarının qərəzsizliyinin və müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi bütün dünyada möhkəm sülhün və sabitliyin ən mühüm təməlidir.

ALİ MƏHKƏMƏNİN MƏTBUAT XİDMƏTİNDƏN

2020-ci ilin yanvar-fevral aylarında keçirilən tədbirlərin xülasəsi

Yanvar ayının 15-də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin iclası keçirilmişdir. İclasda 2019-cu ildə muxtar respublika məhkəmələrinin fəaliyyətinin yekunları müzakirə olunmuşdur.

İclası giriş sözü ilə açan Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Qasım Əliyev ölkəmizdə ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılması üzrə təməli ümummilli liderimiz tərəfindən qoyulmuş islahatların ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə daim inkişaf etdirildiyini, 2019-cu ildə isə bu islahatların müasir çağırışlara uyğun yeni mərhələyə keçdiyini, bu mənada “Məhkəmə-hüquq sahəsində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” 03 Aprel 2019-cu il tarixli Fərmanın məhkəmə sisteminin müstəqilliyinin möhkəmlənməsində və inkişafında, hüquqların məhkəmə müdafiəsinin gücləndirilməsində müstəsna əhəmiyyət kəsb etdiyini, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri cənab Vasif Talıbovun birbaşa rəhbərliyi altında muxtar respublikamızda hüquq institutlarının təkmilləşdirilməsi və ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin daha da artırılması istiqamətində geniş miqyaslı işlərin görüldüyünü vurğulamış, sonra 2019-cu ildə muxtar respublikada ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyəti ilə bağlı məruzə ilə çıxış etmişdir.

Muxtar respublika məhkəmələri tərəfindən vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin olunması sahəsində, habelə əhalinin hüquqi maarifləndirilməsi istiqamətində görülən işlər barədə məlumat verən Ali Məhkəmənin sədri bildirmişdir ki, əvvəlki illərdə olduğu kimi bu ildə də Naxçıvan Muxtar Respublikasında hüquq institutlarının inkişaf etdirilməsi, məhkəmə orqanlarının fəaliyyətinin müasirləşdirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılmış, rayonlarda vətəndaşların qəbulu həyata keçirilmiş, eləcə də qanunvericiliyə edilən əlavələr və dəyişikliklər barədə müntəzəm olaraq muxtar respublikada yaşayan əhali arasında hüquqi təbliğat və izahat işlərinin aparılması sahəsində bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri tərəfindən 15 iyul 2011-ci il tarixdə “Naxçıvan Muxtar Respublikasında dövlət orqanlarının elektron xidmətlər göstərməsinin təşkilinə dair” Fərmanın qəbul

edilməsindən sonra Naxçıvan Muxtar Respublikası məhkəmələrinin fəaliyyətində çevik idarəetmə, şəffaflıq, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi təmin olunmuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin yaradılması haqqında 13 fevral 2014-cü il tarixli sərəncamına uyğun olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin dəstəyi ilə muxtar respublikada fəaliyyət göstərən məhkəmələrdə "Elektron məhkəmə" informasiya sistemi tətbiq olunmağa başlanılmışdır.

İclasda Qasım Əliyev Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin "Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində ixtisasların müvafiq təşkilatlara hamiliyə verilməsinə dair əlavə tədbirlər və innovasiyaların dəstəklənməsi haqqında" 2019-cu il 3 aprel tarixli Sərəncamının əhəmiyyətini qeyd etmiş, gələcəyin peşəkar, yüksək səriştəli kadrlarının yetişdirilməsi istiqamətində atılmış əhəmiyyətli addımlardan biri olduğunu vurğulamış və Ali Məhkəmədə "İdeyadan başlanğıca" devizi altında innovasiyaya və dayanıqlı inkişafa əsaslanan, yaradıcı düşüncəni və elmi-texniki tərəqqini əks etdirən yeni layihələrin – startapların həyata keçirilməsi və dəyərləndirilməsi məqsədilə ekspert qrupu yaradıldığını, bu istiqamətdə tələbələrle çox saylı görüşlər keçirildiyini, onlarla fikir mübadiləsi aparıldığını bildirmişdir.

Daha sonra Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının sədri Əli Allahverdiyev Naxçıvan Muxtar Respublikası rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən 2019-cu ilin birinci yarısında baxılmış mülki işlərin ümumləşdirilməsinin nəticələri barədə, Ali Məhkəmənin hakimi Vüqar Quliyev Naxçıvan Muxtar Respublikası birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən 2019-cu ilin birinci yarısında baxılmış cinayət və inzibati xətalara dair işlərin ümumləşdirilməsinin nəticələri barədə məlumat vermişlər, muxtar respublikanın ixtisaslaşdırılmış məhkəmələrinin, şəhər və rayon məhkəmələrinin sədrlərinin 2019-cu ilin ikinci yarısında gördükləri işlərə dair məlumatları dinlənilmişdir.

İclasda Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Qasım Əliyev yekun vuraraq bildirmişdir ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi 21 dekabr 2019-cu il tarixdə keçirilmiş beşinci çağırış Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin onbirinci sessiyasında Ali Məclisin Sədri tərəfindən verilmiş tövsiyələri Ali Məhkəmənin fəaliyyətində rəhbər tutaraq bundan sonra da ədalət mühakiməsini obyektiv, tam və qərəzsiz şəkildə həyata keçirəcək, vətəndaşların hüquqi maarifləndirilməsi işinin

daha da gücləndirilməsi və əhalinin hüquq xidmətlərinə olan tələbatının keyfiyyətli ödənilməsi üçün səylərini davam etdirəcəkdir.

≈ ≈ ≈

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin 2015-ci il 27 iyul tarixli “Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində ixtisasların müvafiq təşkilatlara hamiliyə verilməsi haqqında” və 2019-cu il 3 aprel tarixli “Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində ixtisasların müvafiq təşkilatlara hamiliyə verilməsinə dair əlavə tədbirlər və innovasiyaların dəstəklənməsi haqqında” sərəncamları ilə dövlət orqanlarının üzərinə gənclərin potensialından daha səmərəli istifadə etmək, cəmiyyətin bütün sahələrində fəal iştiraklarına şərait yaratmaq, onlara peşə vərdişlərini aşılamaq və təcrübə biliklərini artırmaq, yaradıcı və innovativ potensiallarının üzə çıxarılmasını dəstəkləmək vəzifəsi qoyulub.

Bu məqsədlə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi Naxçıvan Dövlət Universitetinin Hüquqşünaslıq ixtisasında təhsil alan tələbələr arasında könüllülük fəaliyyətini tətbiq etməyə başlayıb. 2019-cu il noyabr ayının 5-dən etibarən həmin ixtisasın 3-cü, 4-cü kurs tələbələri və magistrantları “Məhkəmə könüllüləri” layihəsi çərçivəsində üç ay müddətində Ali Məhkəmədə könüllü fəaliyyət göstəriblər. Tələbələr bu müddət ərzində qruplara bölünərək şöbələrdə hakimlərin iş təcrübəsini öyrənib, məhkəmə tərəfindən qəbul olunan qərarlarla tanış olub, məhkəmə iclaslarında və vətəndaşların qəbulunda bilavasitə iştirak ediblər. Layihə çərçivəsində tələbələr “Elektron məhkəmə” sistemi ilə də yaxından tanış olublar. Onlar üçün Ali Məhkəmədə müxtəlif hüquqi mövzularda seminarlar və səhnələşdirilmiş mülki məhkəmə icraatı üzrə məhkəmə prosesləri də təşkil edilib.

Layihənin sonuncu günü Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Qasım Əliyev tələbələrlə görüşüb. O, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında aparılan hüquqi islahatların tərkib hissəsi kimi hüquq-mühafizə orqanlarında çalışacaq yüksək peşəkarlığa malik, layiqli və humanist kadrların formalaşdırılmasının vacibliyini vurğulayıb. Qasım Əliyev Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin müvafiq sərəncamlarının gələcəyin fəal, təşəbbüskar, vətənpərvər ruhlu kadrlarının yetişdirilməsi istiqamətində atılmış əhəmiyyətli addımlardan biri olduğunu bildirib.

Ali Məhkəmənin sədri gənclərə zəruri təcrübə toplusları, milli və vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə alması, xalqa və dövlətə bağlılığı, müstəqilliyimizin möhkəmləndirilməsi, məhkəmə sistemində şəffaflığın artırılmasında fəal iştirak etmələri barədə tövsiyələr verib, həyata keçirilən tədbirlərin gələcəkdə də davam etdiriləcəyini diqqətə çatdırıb.

≈ ≈ ≈

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə 9 fevral 2020-ci il tarixdə keçirilmiş seçkilərin nəticələrinin yoxlanılmasına dair fevral ayının 22-də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin iclası keçirilib. Seçkinin nəticəsi Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin qərarı ilə təsdiq edilib.

≈ ≈ ≈

İyun ayının 23-də Məhkəmə-Hüquq Şurasının növbəti iclası keçirilib. Xüsusi karantin şəraitində videokonfrans formatında keçirilən iclasda qlobal pandemiya şəraitində ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi və məhkəmə fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üzrə ölkə Prezidentinin tapşırıqlarının icrası ilə bağlı tədbirlər müzakirə edilib.

Iclasda çıxış edən Şuranın sədri, ədliyyə naziri Fikrət Məmmədov Ulu Öndər Heydər Əliyevin qurub yaratdığı müstəqil respublikamızın cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bütün sahələrdə davamlı və sabit inkişaf etdiyini, idarəetmənin təkmilləşdirildiyini, həyata keçirilən islahatların, o cümlədən hakimiyyətin bütün qollarında aparılan kadr dəyişikliklərinin müsbət nəticələrini qeyd edib.

Bildirilib ki, qlobal pandemiya şəraitində ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi məsələləri də diqqətdə saxlanılır, Ali Məhkəmə Plenumunun qərarına əsasən məhkəmələr tərəfindən sərt karantin rejimi dövründə təxirəsalınmaz, yaxud bilavasitə məhkəmə baxışının keçirilməsini tələb etməyən işlərə baxılması təmin olunur.

Iclasda Dövlət başçısının yüksək humanizminin növbəti təzahürü olaraq, onun qanunvericilik təşəbbüsü ilə ötən ay Cinayət Məcəlləsinə edilmiş dəyişiklərlə 35 əməlin dekriminallaşdırılması, 30 maddənin sanksiyasına alternativ cəzaların daxil edilməsi xüsusi qeyd edilib,

məhkəmələr tərəfindən həmin dəyişikliklərdən irəli gələn vəzifələrin dürüst icrası ilə bağlı qarşıda duran vəzifələr vurğulanıb.

Bildirilib ki, bu dövrdə dövlət başçısının 3 Aprel 2019-cu il tarixli Fərmanı ilə əlavə ayrılmış 200 hakim ştatının komplektləşdirilməsi üzrə də tədbirlər davam etdirilib. Yeni qaydada - müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə keçirilən və davamlı xarakter alan imtahanlarda uğur qazanmış 108 nəfər müsabiqənin müxtəlif mərhələsindədirlər. Namizədlərin sənəd qəbulu elektron qaydada hazırda da aparılır. Həmçinin, ötən ay ölkə Prezidenti tərəfindən məsul hakim vəzifələrinə təyinatların edilməsi, bəzi hakimlərin iş yerinin intizam qaydasında dəyişdirilməsi, yaxud aşağı işə keçirilməsi, habelə yeni nəsil gənc hakimlərin ali və apellyasiya məhkəmələrinə irəli çəkilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edib.

Qeyd olunub ki, Dövlət başçısının tövsiyələrinə uyğun olaraq Şura tərəfindən cari ildə 2 yeni mühüm sənədin - Ali Məhkəmə tərəfindən məhkəmələrin fəaliyyətinin monitorinqinin aparılması, habelə hakimlərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi qaydalarının qəbul edildiyi, bu sahədə elektron proqram təminatının hazırlandığı bildirilib. Bunun hakimlərin fəaliyyətinin hərtərəfli qiymətləndirilməsində, sistem xarakteri daşıyan nöqsanların aşkar edilməsində və fəaliyyətində ciddi pozuntulara yol verən şəxslərin müəyyən edilməsində mühüm praktik alət olacağı vurğulanıb. İclasda məhkəmə sistemində şəffaflığın təmin edilməsi, korrupsiyaya şərait yaradan hallara qarşı qəti mübarizə aparılması ilə bağlı dövlət başçısının tapşırıqlarının diqqətdə saxlanıldığı, bu istiqamətdə ardıcıl tədbirlərin həyata keçirildiyi bildirilib.

Qeyd edək ki, videokonfrans formatında keçirilən iclasda Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Qasım Əliyev iştirak edib.